Tímarit

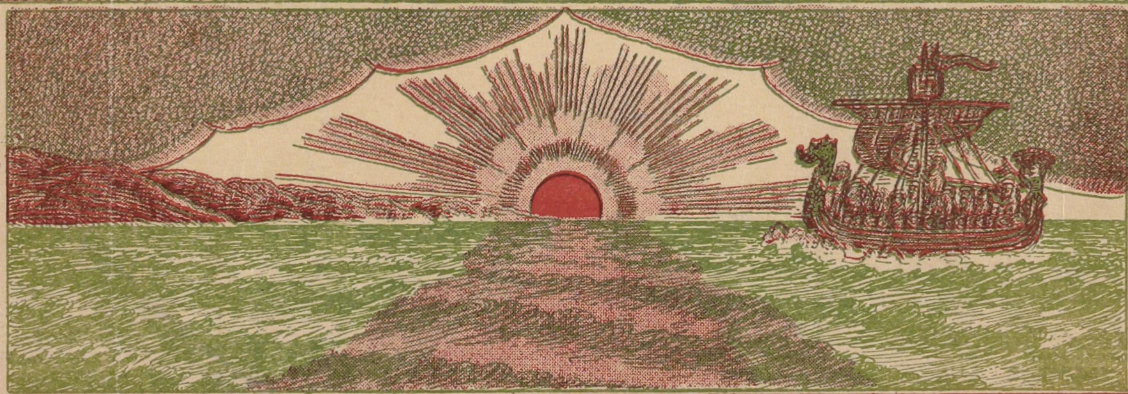
Þjóðræknisfélags Íslendinga

★

XLI. ÁR

WINNIPEG, MANITOBA

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

XLI. ÁRGANGUR

Tilgangur félagsins er:

1. Að stuðla að því af fremsta megni að Íslendingar megi verða sem bestir borgarar í hérlendu þjóðlífi.

2. Að styðja og styrkja íslenska tungu og bókvísi í Vesturheimi.

3. Að efla samúð og samvinnu meðal Íslendinga austan hafs og vestan.

Þetta er sá félagsskapur meðal Íslendinga í Vesturheimi, er aðallega byggir á þjóðernislegum grundvelli og hvetja vill þá til framsóknar og virðingar til jafns við þá þjóðflokka aðra, er þetta land byggja.

Meðlimagjald $2.00 á ári

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi

Winnipeg, Canada

IN MEMORIAM

HEIÐURSFÉLAGAR OG FORSETAR

His Excellency Lord Tweedsmuir, Hon. Patron
His Excellency the Rt. Hon. The Earl of Athlone, K.C.
Kjartan Helgason, fyrrum prófastur
Stephan G. Stephanson, skáld
Frú Stefanía Guðmundsdóttir, leikkona
Prófessor Sv. Sveinbjörnsson, tónskáld
Þorbjörn Bjarnason, skáld (Þorskabítur)
Einar H. Kvaran, rithöfundur
Ragnar E. Kvaran, fyrrum prestur og forseti
Kristján Níels Júlíus (K. N.), skáld
Séra Jónas A. Sigurðsson, skáld og forseti
Dr. Rögnvaldur Pétursson, forseti og ritstjóri
Prófessor F. S. Cawley, Ph.D.
Friðrik Swanson, málari
Kapt. Sigtryggur Jónasson
Dr. B. J. Brandson, læknir
J. Magnús Bjarnason, rithöfundur
Dr. Hjörtur Thordarson, raffræðingur
Mrs. Guðrún H. Finnsdóttir, skáldkona
Friðrik Hallgrímsson, dómprófastur
A. S. Bardal, útfararstjóri
Ólafur Pétursson, fasteignasali
Sveinn Björnsson, forseti Íslands
Árni Pálsson, prófessor
Sigurgeir Sigurðsson, biskup
Ásmundur P. Jóhannsson
Dr. A. H. S. Gillson, U. of M. President
Einar Jónsson, myndhöggvari
Jón J. Bíldfell, fyrrum ritstjóri
Einar Sturlaugsson, prófastur
Þ. Þ. Þorsteinsson, skáld
Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, skáld
Gunnar B. Björnsson
G. J. Oleson
Halldór Hermannsson, prófessor
Dr. theol. Rúnólfur Marteinsson
Einar Páll Jónsson, ritstjóri og skáld

Félagatal Þjóðræknisfélagsins 1959

A. Heiðursverndarar

His Excellency the Right Honourable Vincent Massey, fyrrv. landstjóri Kanada.
Herra Ásgeir Ásgeirsson, forseti Íslands.

B. Heiðursfélagar

Dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, Hanover, New Hampshire
Prófessor Sigurður Nordal, Reykjavík, Ísland
Dr. Watson Kirkconnell, President, Acadia University, Wolfville, N. S.
Dr. Henry Goddard Leach, New York, N. Y.
Rt. Rev. C. V. Pilcher, D.D., Sydney, Australia
Jóhannes Jósefsson, íþróttamaður, Reykjavík, Ísland
Guttormur J. Guttormsson, skáld, Riverton, Man.
Mrs. Jakobína Johnson, skáldkona, Seattle, Wash.
Mrs. Laura Goodman Salverson, skáldkona, Toronto, Ont.
Fröken Halldóra Bjarnadóttir, ritstj. Hlín, Blöndósi, Ísland
Jónas Jónsson, fyrrv. alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Thor Thors, sendiherra Íslands, Washington, D.C.
J. T. Thorson, yfirdómari, Ottawa, Ontario
Árni G. Eylands, stjórnarráðsfulltrúi, Stavanger, Noregi
Vilhjálmur Þór, bankastjóri, Reykjavík, Ísland
Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins, Winnipeg, Manitoba
Dr. John C. West, fyrrv. forseti Ríkisháskólans í North Dakota
Próf. Ásmundur Guðmundsson, fyrrum biskup Íslands
Séra Albert E. Kristjánsson, prestur, Blaine, Washington
Prófessor Richard Beck, Grand Forks, North Dakota
Dr. Helgi P. Briem, sendiherra, Bonn, Þýzkaland
Sigurður Þórðarson, söngstjóri, Reykjavík, Ísland
Dr. Thorbergur Thorvaldson, prófessor emeritus, Saskatoon, Sask.
Dr. Árni Helgason, raffræðingur, Chicago, Ill.
P. H. T. Thorlakson, M.D., Winnipeg, Manitoba
Guðmundur Grímsson, yfirdómari, Bismarck, North Dakota
Stefán Einarsson, fyrrv. ritstjóri Heimskringlu, Vancouver, B.C.
Dr. Stefán Einarsson, prófessor, Baltimore, Md.
Gunnar Thoroddsen, ráðherra, Reykjavík, Ísland
Valdimar Björnsson, ríkisféhirðir, Minneapolis
Guðmann Levy, fjármálaritari Þjóðræknisfélagsins, Winnipeg, Man.
Dr. theol. Valdimar J. Eylands, Winnipeg, Man.
Dr. Þorkell Jóhannesson, háskólarektor, Reykjavík, Ísland.

C. Styrktarmeðlimir

Mr. Johann Th. Beck
Mr. Guðmann Levy
Mrs. J. Nordal
Mrs. Lovisa G. Gislason
Mr. Björgúlfur Sveinsson
Mr. Ólafur Hallsson
Mr. Páll Guðmundsson
Mrs. G. J. Johnson
Mr. Páll Th. Stefánsson
Mrs. M. Goodman
Miss H. Kristjansson
Miss Sigríður Jacobsson
Mr. Dan. Lindal
Mr. Gunnar Brynjolfsson
Hon. Valdimar Bjornson
Mrs. Thordís Fisher
Mrs. Kristín Thorsteinsson, í minningu um Mr. J. K. Benson, d. 1958
Mr. Walter Johannson
Mr. Grettir Leo Johannson

D. Ævifélagar

K. Valdimar Björnson, Minneapolis, Minn., U. S. A.
Björn Björnson, Consul of Iceland, Minneapolis, Minn. U. S. A.
Dr. Helgi P. Briem, Ambassador for Iceland, Bonn, Germany
Grettir Eggertson, Winnipeg, Man.
Dr. Árni Helgason, Consul of Iceland, Wilmette, Ill., U. S. A.
Eric Ísfeld, Winnipge, Man.
Grettir Leo Johannson, Consul of Iceland, Winnipeg, Man.
J. Walter Jóhannson leikstjóri, Pine Falls, Man.
Mrs. B. E. Johnson, Winnipeg, Man.
Guðmann Levy, Winnipeg, Man.
Mrs. Anna Margrét Levy, Winnipeg, Man.
Óskar E. Levy hreppstjóri, Ósum, Húnavatnss., Iceland
Gunnar R. Pálsson, Lake Park, Florida, U. S. A.
Rev. P. M. Pétursson, Winnipeg, Man.
Árni Sigurðsson, Seven Sisters Falls, Man.
Dr. P. H. T. Thorlakson, Winnipeg, Man.

E. Ársfélagar

1. ÍSLAND

Jóhannes Eiríksson, Kristneshæli, Eyjafjarðarsýslu

2. KANADA

Atikokan, Ont.

Einar I. Swanbergson

Baldur, Man.

J. A. Sveinsson

Brandon, Man.
Dr. E. J. Skafel

Hayland, Man.
Sigurður B. Helgason

Foam Lake, Sask.
Mrs. Steinunn Inge

Matheson, Island, Man.
Árni G. Johnson

Montreal, Ont.
Mrs. H. L. Robson

Prince Rupert, B.C.
Mrs. Fríða Phillipson
Kristján Einarsson

Pigeon Point, Man.
Valgeir G. Stadfeld

Riverton, Man.
Hallgrímur Joh. Stadfeld

Saichton, B.C.
Mrs. Thordis Fisher

Vancouver, B.C.
Mrs. S. Johnson

Wapah, Man.
J. Ragnar Johnson

Winnipeg, Man.
J. A. Eastman
Miss Vilborg Eyjólfson
Mrs. Gyða Hurst
Halldór J. Stefánsson

Wynyard, Sask.
Jakob J. Norman

3. BANDARÍKIN

Boston, Mass.
Kapt. Jóhannes G. Ásgeirsson
Einar Barnes
Ari Bjarnason
Valgeir Einarsson
Kapt. Thor Guðmundss.
Kapt. Gunnl. Illugason
Kapt. Guðm. Jóhanness.
Gunnlaugur Jónsson
Kapt. Theodór Jónsson
Guðmundur Pálsson
Pálmi M. Sigurðsson
Kapt. Óskar Gíslason
David Love
Ólafur Sigurbjörnsson

Cashmere, Wash.
Chris Guðmundson

Chapel Hill, N. Carolina
Prof. Sigurður Jónsson

Cismont, Va.
Prof. Frederic T. Wood.

Grand Forks, N. Dak.
Mrs. V. Guðmundson, University of N. Dak. Library

New Brunswick, N. J.
Prof. Helgi Johnson, Rutgers University Library

Minneapolis, Minn.
G. T. Athelstan

New Haven, Conn.
Yale University Library

Oceanside, L.I., N.Y.
Andrés Guðmundson

Salinas, Calif.
Prof. Loftur Bjarnason

Des Moines, Wash.
Mrs. Mekkin S. Perkins

4. DEILDIR OG SAMBANDSFÉLÖG

The Icelandic Society of New York
Hannes Kjartanson
Jerome Miller
Mrs. Jerome Miller
Miss Halldóra Rútsdóttir
Ludvik Jónsson
Richard Richardson
Mrs. Lára Gosh
Mrs. Margrét Rossback
Mrs. Thorey Vogle
Edward Eoulfield
D. Sommerfield
Árni Ólafsson

Sambandsfélagið „Vestri", Seattle, Wash.
Fred Nelson
Mrs. Fred Nelson
John Thorgeir Johnson
Jón Sigurðson
Árni Þór Víking
Mrs. Árni Þór Víking
Sigurþór Margeirson
Mrs. Sigurþór Margeirs.
Stefán Haukson
Snorri Haukson
Rev. G. P. Johnson
Mrs. G. P. Johnson
Mrs. Anna Hanley
Halldór Viðarson
Mrs. Halldór Viðarson
Mrs. Helga Andal
Mrs. Sophia Wallace
Mrs. Arndis Olafsson
Mrs. Dora Rosswick
Ástvaldur Eydal
O. B. Johannson
Mrs. O. B. Johannson
Jonas J. Middal
Mrs. Sólveig Olson
Pálmi Pálmason
Mrs. Anna Pálmason
Mrs. Gudrun Page
J. E. Samuelson
Mrs. J. E. Samuelson
Byron Samuelson
Mrs. Byron Samuelson
Mrs. Emma Scheving
Stefán Scheving
Mrs. Anna Scheving
Mrs. Ruth Sigurdson
S. S. Thordarson
Björg Thordarson
Kristinn Thorsteinson
Mrs. Elin Thorsteinson
Miss Ingibjörg Matthiass.
Miss Dora Grímson
Mrs. Jónas J. Middal
Björn Ásmundson
Mrs. Björn Ásmundson
Ólafur Bjarnason
Mrs. Ó. Bjarnason
Tani Björnson
Mrs. Sigrid Björnson
S. H. Christianson
Mrs. S. H. Christianson
Mrs. Sigga Franks
F. J. Frederickson, Everett, Wash.
Mrs. F. J. Frederickson, Everett, Wash.
Mrs. Margret George

Stefán B. Johnson
Mrs. Steina Johnson
Kjartan J. Johnson
Mrs. Brynhildur Jónsson
Marvin Jónsson
Sigurlaug Johnson
Mrs. Sarah Johnson
Jón Magnússon
Mrs. Jón Magnússon

Heiðursmeðlimir:
Mrs. Jakobina Johnson
H. E. Magnusson
Mrs. Helga Johnson
K. F. Frederick
Gunnar Matthíasson, Los Angeles, Calif.

Deildin „Báran", Mountain, N. Dak.

Heiðursmeðlimir:
Dr. Richard Beck
Gamaliel Thorleifson
H. J. Hjaltalín

Meðlimir:
Séra Ólafur Skúlason
Mrs. Ebba Skúlason
Hannes Melsted
A. J. Byron
Leonard Benson
Mrs. Lena Stratton
G. J. Jonason
Elmo Christjanson
John Askdal
A. M. Ásgrímson
W. M. Sigurdson
Fred Haldorson
F. M. Einarson
S. B. Sigurdson
Mike Byron
Matt. Bjornson
Mrs. Garder Johnson
Walter Johnson
H. S. Walter
Gestur J. Gestson
Ole G. Johnson
Steini Myrdal
Albert Bjarnason
H. M. Jonason
G. A. Gudmundson
B. K. Anderson
John H. Johnson
Alvin Melsted
Helgi Laxdal
Fred Olafson
Steve Thordarson
S. F. Bjornson
Haldor Goodman
Oli B. Thorsteinson
Leo J. Laxdal
Steini Goodman
Barney Stevenson
V. G. Gudmundson
Miss Kristbjörg Kristjánson
Sigm. Gudmundson
O. G. Johnson
Helgi Beikdal
P. B. Olafson
G. Gudmundson
Josep Anderson
H. B. Grimson
Einar Einarson
John J. Einarson
Hannes Bjornson
Hjalti B. Thorfinnson
S. A. Bjornson
Haraldur Olafson
W. M. Austfjord
Mrs. G. Gunnarson
Victor Sturlaugson
Olafur Hörgdal
Haraldur Olafson
Séra Hjalti Guðmundsson

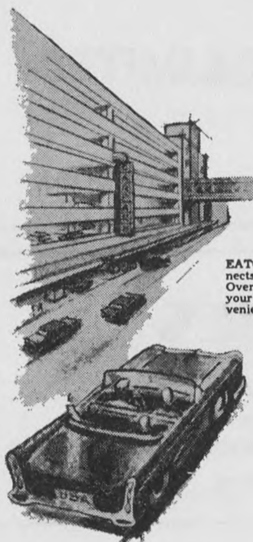
Deildin „Esja", Arborg, Manitoba

Jónína Alexander
Gunnar Sæmundson
W. S. Eyjólfsson
K. N. S. Friðfinnsson
Björgvin Hólm
Þorbjörg Jónasson
Olga Anderson
Halldór Austman
Kristveig Jóhannesson
G. M. Bjornson
T. Böðvarsson
Páll Th. Stefánsson
Sigurður Vopnford
Pálína Hornfjörð
Sigurður Pálsson
Bergur Vigfússon
Andrés Fjelsteð
Guðjón Stefansson
Rikka Magnusson
Magnús Gíslason

EATON'S OF CANADA

Winnipeg's Shopping Showplace

EATON'S new CARPARK connects with the Main Store by Overpass and Underpass, for your complete shopping convenience.

No wonder most of the parcels you'll see people carrying in Winnipeg seem to be from EATON'S —it's because shopping at EATON'S is such a satisfying experience! Generations of Canadians from coast to coast have found it so, and visitors tell us shopping at EATON'S is one of the nicest parts of any visit to Winnipeg.

You'll enjoy every moment you spend in this big eight-floor store with its enormous array of merchandise for every need and from every part of the world. You'll like the time-honoured guarantee that protects every purchase you make —*"Goods Satisfactory or Money Refunded."* You'll find courteous service, attractive surroundings, excellent dining facilities, and a host of little specialty shops of particular interest to visitors.

Most of all you'll discover that THE BIG CHOICE, THE BEST CHOICE, IS AT EATON'S.

TÍMARIT

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAGS ÍSLENDINGA

FERTUGASTI OG FYRSTI ÁRGANGUR, 1959

Ritstjórar

GÍSLI JÓNSSON

HARALDUR BESSASON

WINNIPEG, MANITOBA

Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi

1960

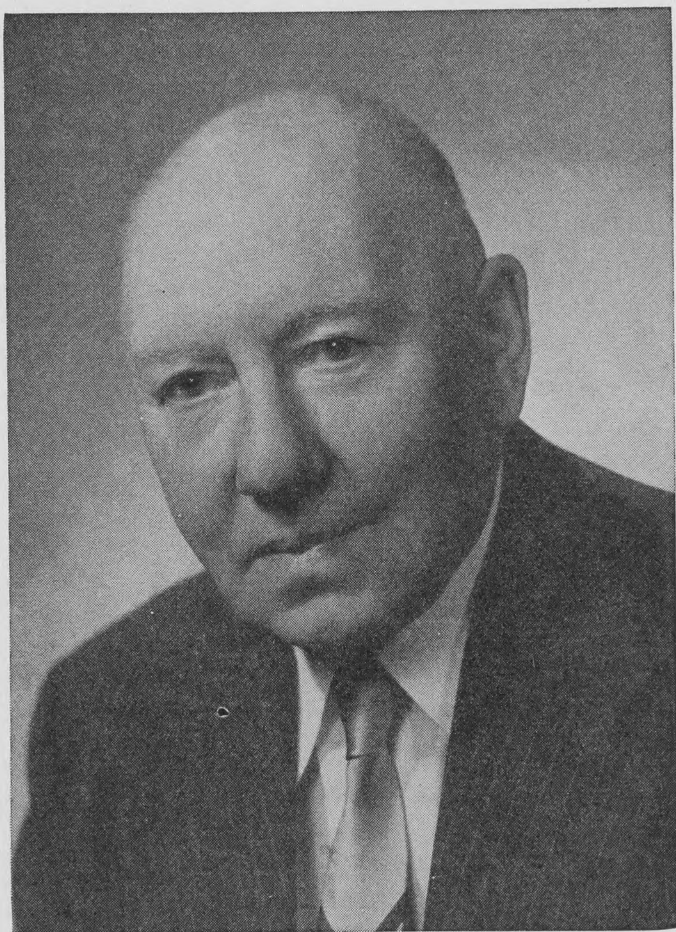
Myndir

PRENTAÐ HJÁ COLUMBIA PRINTERS, WINNIPEG

Efnisyfirlit

Einar Páll Jónsson

ritstjóri og skáld
1880—1959

PRÓFESSOR HARALDUR BESSASON:

Einar Páll Jónsson

RITSTJÓRI OG SKÁLD

Eins og kunnugt er, andaðist Einar Páll Jónsson skáld og ritstjóri hér í Winnipeg þann 27. dag maímánaðar 1959.

Tímariti Þjóðræknisfélagsins er það bæði ljúft og skylt að minnast þessa manns. En hann kom mjög við sögu Íslendinga í Vesturheimi um 45 ára skeið.

Einar Páll, eins og hann var jafnan nefndur í daglegu tali, var fæddur að Háreksstöðum á Jökuldal í Norður-Múlasýslu 11. ágúst 1880. Foreldrar hans voru þau Jón Benjamínsson og Anna Jónsdóttir. Einar var þannig hálfbróðir þeirra Gunnars bónda á Fossvöllum, Þórarins tónskálds á Seyðisfirði, Gísla ritstjóra og skálds í Winnipeg og Ísaks byggingarmeistara, manns frú Jakobínu Johnson skáldkonu, en albróðir sr. Sigurjóns fyrrum prests á Kirkjubæ í Hróarstungu.

Árið 1902 settist Einar Páll í annan bekk lærða skólans í Reykjavík, og stundaði hann nám í þeim skóla í þrjú ár. Mikið mannval var í lærða skólanum þessi árin, og margir þeir, sem þá sóttu skólann, urðu síðar þjóðkunnir menn á ýmsum sviðum.

Það leikur ekki á tveimur tungum, að skólaárin í Reykjavík höfðu djúp áhrif á Einar Pál. Á þessum árum eignaðist hann marga vini, sem hann hélt traustu sambandi við alla ævi, og það mun naumast ofmælt, að þessi vináttubönd hafi ekki hvað sízt valdið því, að Einari tókst alla tíð að halda sig „í andlegri nálægð við Ísland“.

Eftir að skólavist lauk, dvaldist Einar um árabil í Reykjavík. Fékkst hann meðal annars mjög við ritstörf og tók virkan þátt í stjórnmálum. Fylgdi hann flokki landvarnarmanna að málum.

Árið 1913 fluttist Einar til Vesturheims, og fjórum árum seinna gerðist hann meðritstjóri vikublaðsins Lögbergs í Winnipeg. Árið 1927 gerðist hann aðalritstjóri sama blaðs og gegndi því starfi nær því óslitið til æviloka.

Blaðamennsku Einars yrði ekki gerð viðunandi skil nema í löngu máli. Mun hér á eftir höfuðatriða einna getið.

Dr. Richard Beck hefir í ágætri grein, sem hann reit um Einar í Eimreiðina í júlí-september hefti 1942, vikið allítarlega að ritstjórnargreinum hans, sem eru bæði fjölbreytilegar og efnismiklar. Það fer að vonum um mann, sem hafði náin kynni af lokaþætti íslenzkrar sjálfstæðisbaráttu, að honum yrði tíðrætt um „úrslitabaráttuna milli frelsis og harðstjórnar“, þegar heimsmál bar á góma. Enda eru þær margar greinarnar, sem sýna lýðræðissinnan Einar Pál, og er hann í þeim greinum hvergi myrkur í máli, eins og jafnvel má sjá af fyrirsögnum einum eins og t. d. „Hugsjón gegn hnefa“ (21. maí 1942) og „Prófraun lýðræðisins“ (13. febrúar 1941).

Þá er mikill sægur greina, sem fjalla um bókmenntir og listir og þjóðræknismál Íslendinga í Vesturheimi.

Sá, sem kynnir sér sögu vesturíslenzku vikublaðanna, kemst fljótlega að raun um það, að þessi blöð voru tíðum viðriðin deilur allsnarpar. Er slíkt síður en svo einsdæmi í sögu íslenzkrar blaðamennsku. Einar Páll ritstjóri Lögbergs var vel vopnum búinn, ef til þurfti að grípa, en hann beitti þeim sjaldan. Skömmu eftir að hann varð aðalritstjóri Lögbergs, komu upp allharkalegar deilur meðal Vestur-Íslendinga eða „Heimferðarmálið“ svo nefnda. Bæði blöðin drógust inn í þessar deilur, eins og vænta mátti. En ekki leið á löngu, þangað til sjóinn tók að kyrra, og hefir verið næsta kyrrt á miðunum síðan. Þannig tókst Einari Páli að halda sig utan við dægurþras meginhluta ritstjórnartíðar sinnar, og er slíkt ekki lítils vert. Hygg ég, að til þess hafi dregið ófýsi hans sjálfs á þeim vettvangi og vilji hans á því að halda uppi jákvæðu uppbyggingarstarfi. Þessi stefna, sem hann átti drjúgan þátt í að skapa blaði sínu, hefir ekki einungis sett skýr mörk á vestur-íslenzka blaðamennsku, heldur og reynzt henni drýgst til langlífis.

Stíll Einars Páls var mjög sérstæður og persónueinkenni svo skýr, að segja má, að hver setning sverji sig í ættina. Orðaforðinn var mikill og tíðum til hans gripið. Lýsingarorðin voru stundum allsterk, en þau voru ávallt fremur notuð til þess að fegra heldur en til þess að draga hinar dekkri línur. Málfarið var aldrei hversdagslegt, heldur runnið frá þeim rótum, sem dýpst ná í íslenzkum jarðvegi, fornum og nýjum.

Höfuðmarkmið íslenzkrar þjóðræknisstarfsemi vestanhafs og þá um leið íslenzkrar blaðamennsku hefir frá fyrstu tíð verið viðhald íslenzkrar tungu, þeirrar líftaugar, sem traustust hefir reynzt milli landanna tveggja. Þessi starfsemi hefir átt við ýmsa örðugleika að etja, eins og hver og einn getur látið sér skiljast. Hér hefir þurft með þrautseigju og trú á góðan málsstað. Það var í þágu þessa málsstaðar, sem Einar Páll vann við engar sleitur nærfellt hálfa öld. Það ætla ég, að hann hafi í skrifum sínum fremur sótt en varizt, enda má það vera vafamál, að íslenzk tunga í Vesturheimi hafi nokkru sinni eignazt ótrauðari talsmann en hann. Hann skildi, hvar skórinn kreppti að, en undanlátssemi vildi hann í engu sýna. Í þjóðræknishvöt, sem hann reit í janúar 1940, vitnar Einar í vísu Þorsteins Erlingssonar, þar sem er í ljóðlínan „en enginn fær mig ofan í jörð“ o. s. frv. Líklega verður það seint að fullu metið, að hve miklu leyti brýningar þjóðræknismanna vorra hafa stuðlað að varðveizlu íslenzkunnar á þessu meginlandi. Víst er um það, að vikublöðin í Winnipeg hafa lagt hér mikið að mörkum, enda hafa ýmsir þá sögu að segja, að án þeirra hefðu þeir glatað sínu íslenzka móðurmáli.

Það er alkunna, að hverju sinni sem framkvæmdir hafa verið á döfinni meðal Vestur-Íslendinga sem sérstaks þjóðarbrots, hafa þeir notið dyggilegs stuðnings blaða sinna. Einar Páll brást aldrei sem skeleggur liðsmaður á þessum vettvangi. Ekki er unnt að telja hér upp öll

þau málefni, sem hann lagði lið í blaði sínu og utan þess, en ekki vil ég láta hjá líða að geta stofnunar kennarastólsins í íslenzku við háskólann í Manitoba, en stofnun hans studdi Einar með ráðum og dáð.

Margur kann að vera harðla ófróður um starf blaðamannsins. Því starfi fylgir mikill erill. Þeir eru ótrúlega margir smámunirnir, sem taka þarf með í reikninginn á degi hverjum. Tímatakmörk vofa sífellt yfir höfði, og auk þess fær ritstjórinn oft lítið næði á skrifstofu sinni. Síminn hringir oft á klukkustund, og bréf berast daglega, sem krefjast svars. En blaðamennskan hefir einnig sínar björtu hliðar. Starfið er lifandi og viðfangsefnin breytileg frá degi til dags, og viss er ég um það, að hefði Einar Páll mátt kjósa sér ævistarf öðru sinni, hefði hann kosið blaðamennskuna og Lögberg og skrifstofuna á Sargent, sem um tugi ára var ein af miðstöðvum íslenzkustu Íslendinganna í Winnipeg.

Einu sinni heyrði ég fróðleiksfúsa konu spyrja vitran mann, hver væri munurinn á hagyrðingi og skáldi. Ef ég man rétt, vafðist hinum vitra manni tunga um tönn, og lái honum það hver sem vill. Spurningin er flókin. Flest skáld eru hagyrðingar, en þó þarf þetta tvennt ekki nauðsynlega að fara saman. Einar Páll Jónsson var skáld. Á því er enginn efi. Allur þorri kvæða hans ber vitni um þetta. Skáldlegar myndir í þessum kvæðum eru ósjaldan með slíkum ágætum, að lengi þarf að leita að öðrum betri. En Einar var einnig hagyrðingur að því leyti, að smekkvísi hans í meðferð íslenzks máls brást honum ekki. Hann hafði til að bera óvenjunæmt fegurðarskyn.

Eftir Einar liggja tvær ljóðabækur, Öræfaljóð 1915 og Sólheimar 1944. Auk þess hafa nokkur kvæði komið á prent, eftir að seinni ljóðabókin kom út.

Kvæðin áttu sér rætur í leynihólfum hjartans, og eins og títt er um skáld, flíkaði Einar lítt sínum eigin ljóðum. Hann var maður ljóðelskur, en bar þær tilfinningar sínar ekki á torg. Ívitnanir í ljóð hafði hann ávallt á reiðum höndum, en hann greip aðeins til þeirra, þegar við átti. Svipaði honum í engu til óljóðrænna stritmanna, sem vér oft heyrum þylja ljóð af skilnings- og miskunnarleysi.

Einar reit margt um ljóðagerð í blað sitt og kynnti mörg hinna yngri skálda íslenzkra fyrir íslenzkum ljóðaunnendum vestan hafs.

Hér verður ekki farið út í það að rekja áhrif annarra á ljóðagerð Einars, enda eru slík vísindi viðsjárverð, hvaða skáld sem í hlut á. Hitt mun engum dyljast, sem les kvæðin hans, að höfundurinn hefir á þroskaárum sínum hrifizt með þeim „vormönnum", sem rufu svefn hinnar íslenzku þjóðar. Víst er um það, að mjög dáði Einar nafna sinn Benediktsson, og ekki mat hann lítils kvæði séra Matthíasar. Það sanna hin ágætu kvæði hans um þessa tvo höfuðskörunga.

Hin lýsandi kvæði, þar sem myndir eru mjög sóttar til móður náttúru, skipa allmikið rúm í ljóðasöfnum Einars. Kemur þetta skýrt fram í kvæðum eins og „Haf", „Brim", „Upprisa vorsins" og „Vetur". Í síðastgreindu kvæði er þetta erindi:

„Þótt mælirðu oft af miklum þjósti,
er máske vott um brá.
Mér heyrist ég kenna í hörkugjósti
hálfdreymda sumarþrá —
finn jafnt í eldgígs og íssins brjósti
eilífðar-hjartað slá.“

Í kvæðinu „Sumarlok“ er þetta lokaerindi:

„Sigðirnar blika við bleikan svörð —
nú berjast um völdin á himni og
jörð
tvö megin-öfl mannlífsins strauma:
Haustjátning ísköld á aðra hlið —
og eilífðartrúin á sumarið
í starfsvöku dýrðlegra drauma.“

Það er „eilífðartrúin á sumarið“, sem er hinn rauði þráður í mörgum þessara kvæða.

Nokkur kvæði eru táknrænar mannlýsingar af ýmsu tagi. Nærfærnisleg er lýsingin á „Stínu í þvottahúsinu“, sem þrátt fyrir vosbúð langar ævi varðveitti sína íslenzku sál í sléttuborginni Winnipeg, þar sem ekki bauðst annað ævistarf en að þvo „af ótal þjóðernum“.

Enn er þó ótalinn sá þátturinn, sem höfuðrúm skipað í fyrrgreindum kvæðasöfnum, en það eru tækifæriskvæðin. Einar Páll kom víða við á langri ævi, og margir voru þeir vinirnir, sem hann taldi drápunnar verða, en meðal þessara vina hans eru margir þeir, sem héldu merki hins íslenzka þjóðernis hæst á loft hérna megin hafs. Þau voru og ófá sporin, sem hann fór til þess að flytja kvæði á íslenzkum samkomum. Við þau tækifæri urðu mörg af beztu ættjarðarljóðum hans til.

„Hún skýrist í huganum, móðir,
þín mynd
þess meir sem að líður á dag;“

eru ljóðlínur úr kvæðinu „Móðir í austri“, og móðirin í austri hlaut ómældan skerf í kvæðum Einars. Þó að mörg ættjarðarkvæðanna væru flutt við ákveðin tækifæri, verður ekki sagt, að þau væru ort eftir beiðni. Þau komu frá hjarta höfundarins.

Í ættjarðarkvæðunum kemur þjóðrækni Einars Páls hvað skýrast fram. „Hið eilífa norræna mót“ verður eigi máð út. „Vort lífstré er eitt þó að afkvistað sé“, og það kennir ekki undanlátssemi, heldur réttmæts stolts í eftirfarandi erindi, sem er upphafserindi í kvæðinu „Rödd úr vestri“, en það kvæði flutti Einar yfir millilandaútvarp frá Winnipeg til Íslands, 1. des. 1938:

„Oss brennir ei þörf fyrir útfararóð,
því enn er hér landnám í gerð;
í liðsbón ei heldur vér leitum til
neins,
né lögsögumanna á ferð.
Vér spinnum hér einir vorn
örlagaþráð,
þó allt sé með nýlendubrag.
En framundan eygjum vér,
íslenzkir menn,
hinn andlega fullveldisdag.“

Einar Páll fékkst talsvert við ljóðaþýðingar og þýddi meðal annars kvæði eftir E. A. Guest, G. S. Hellman, J. B. Rittenhouse, W. Kirkwood, Bliss Carman og T. Moore. Ljóð hans sum hafa og verið þýdd á enska tungu.

Sumarið 1947 fór Einar Páll til Íslands í fylgd með konu sinni, frú Ingibjörgu, og fleiri gestum, sem þá héldu heim í boði ríkisstjórnar Íslands. Höfðu þau hjón mikla ánægju af förinni. Litlu síðar reit Einar

pistil sinn „Í andlegri nálægð við Ísland“.

Maðurinn Einar Páll verður æ minnisstæður þeim, sem kynntust honum. Hann var sérstæður persónuleiki og enginn hversdagsmaður. Í kunningjahópi var hann manna ræðnastur, og menn hlýddu gjarna á mál hans, því að hann kunni frá mörgu að segja og var óspar á sömu kjarnyrðin, sem honum voru svo töm í rituðu máli. Hann var geðbrigðamaður, eins og títt er um listamenn, en lundin var tamin, og sú hliðin vissi jafnan út, sem er í ætt við sólarljósið og gleðina.

Þrátt fyrir næstum hálfrar aldar dvöl í fjarska við Ísland, var Einar Páll fyrst og fremst Íslendingur. Hann var óaðskiljanlegur hluti hins vestur-íslenzka umhverfis, og hann setti mikinn svip á þetta umhverfi. Hann þekkti alla, og allir þekktu hann, ef svo mætti segja. Þegar raddir slíkra manna þagna, er sem breyting verði á náttúrulögmálinu, því að vér sjáum fyrst og fremst skarðið, sem höggvið er, og þetta skarð breytir svo miklu. Maður kemur að vísu í manns stað, en um fulla endurheimt er aldrei að ræða. En hér er hvorki stund né staður fyrir harmtölur. Þessi ber að minnast, að starfsdagur Einars Páls Jónssonar varð miklu lengri en margra annarra, því að starfskröftum hélt hann lítt skertum, þangað til síðasta árið, sem hann lifði.

Fyrir alllöngu síðan orti Einar eitt af fegurstu ljóðum sínum, „Við leiði móður minnar“. Þar er í þetta erindi:

„Skammt er bilið milli morgna og
nátta.
Mistur-hjúpinn vestræn elding
klýfur.
Þögul kennd um þankareit minn
svífur;
þreyttum syni bráðum mál að
hátta.“

Náttmál voru ekki á næsta leiti, þegar kvæðið var ort, en þegar leið að þeim, mátti greina, að þreyta færðist yfir Einar Pál. Sú þreyta var þó aðeins líkamleg. Andlegu fjöri hélt hann að kalla til hinztu stundar.

Einar Páll Jónsson var tvíkvæntur. Fyrri kona hans var Sigrún Marin Baldwinson, dóttir Baldwins Baldwinssonar, ritstjóra, þingmanns og fylkisritara í Manitoba. Seinni kona hans var Ingibjörg Vilhjálmsdóttir Sigurgeirsson, fyrrum kennslukona og síðar meðritstjóri Lögbergs. Frú Ingibjörg, sem var mjög samhent manni sínum í starfi, tók við aðalritstjórn Lögbergs við lát hans og er nú ritstjóri hins sameinaða blaðs Lögberg-Heimskringla.

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi mun ávallt minnast Einars Páls Jónssonar með þökk og virðingu. Það munu og allir gera, sem kynntust honum.

JAKOBÍNA JOHNSON:

Tvö kvæði

GUÐRÚN J. ERLINGS, ÁTTRÆÐ

Þú unnir allri fegurð
og engu blómi gleymdir.
Í vermireit og vorsól
þú vináttuna geymdir.
Af skærum skilnings ljóma
þú skáldi þínu unnir,
og fáguð ljóð hans last þú fyrst og kunnir.

Þú miðlar ást og orku
sem eðallyndið tryggir.
Með höfðingsskap í hugblæ
er húsið sem þú byggir.
Þar skartar skáldsins minning,
þar skín þinn ævi-hróður,
og blómin eru lífs þíns ástaróður.

ERFÐIR

„Fræð mig, ljúfi faðir minn," fávís innti mær.
„Eru Íslands erfðir eldgígir og snær?"
— „Dýrðleg eru norðurljósin, dóttir mín kær."

Heyrði 'ún hetjusagnir í hávetrar ró.
Litla, lága býlið varð langskip á sjó.
— „Myndauðgi, málsnilld og menning þar bjó."

Heyrði 'ún þjóðlag raulað — og hugfangin stóð.
Orðin féllu ylrík í ómfagurt ljóð.
— „Munblítt er málið kæra, mærin mín góð."

Heyrði 'ún tiginn þjóðsöng og hátíðarljóð.
Innblásið íslenzkt skáld orkti af móð.
— „Margþætt er málið kæra, mærin mín góð."

Prófessor RICHARD BECK:

Aldarminning Þorsteins Erlingssonar

1858 — 1914 — 1958

Í fyrra haust voru liðin 100 ár frá fæðingu Þorsteins Erlingssonar; eins og vera bar, var aldarafmælis þess vinsæla merkisskálds minnzt með ýmsum hætti heima á Íslandi.

Bjarni Benediktsson frá Hofteigi ritaði allmikla bók um skáldið, er út kom á vegum Máls og menningar og hefir hlotið góða blaðadóma, en, því miður, hefi ég hana ekki við höndina, þegar þetta er skrifað. Ísafoldarprentsmiðja gaf út rit Þorsteins í þrem bindum, og sá Tómas Guðmundsson skáld um útgáfu ritsafnsins.

Á sjálfan aldarafmælisdaginn, 27. sept. 1958, efndu sveitungar Þorsteins til minningarhátíðar um hann austur að Hlíðarendakoti, þar sem afhjúpaður var minnisvarði, brjóstmynd á stöpli, af skáldinu, og vígður Þorsteinslundur, sem er afgirtur reitur umhverfis varðann hjá fossinum Drífanda. Hafði stjórn Rangæingafélagsins í Reykjavík annazt undirbúning og framkvæmdir hátíðarinnar, en formaður félagsins er Björn Þorsteinsson sagnfræðingur. Fjöldi manns sótti minningarhátíðina, og var forseti Íslands, herra Ásgeir Ásgeirsson, meðal samkomugesta. Annars er þessari virðulegu hátíð vel lýst í eftirfarandi frásögn í **Suðurlandi** (4. okt. 1958):

„Klukkan þrjú setti Hákon Guðmundsson hæstaréttarritari samkomuna. Þvínæst söng söngflokkur Rangæingafélagsins (tvöfaldur karlakvartett) héraðssöng Rangæinga. Þá flutti Björn Þorsteinsson ræðu. Lauk henni með því að hann bað Svanhildi dóttur Þorsteins Erlingssonar að afhjúpa varðann, en hann er gerður af frk. Nínu Sæmundsson frá Nikulásarhúsum, næsta bæ við Hlíðarendakot. Er þetta brjóstmynd úr bronsi á steinstöpli og er letruð á stöpulinn þessi hending úr kvæðum Þorsteins:

Mig langar að sá enga lygi þar finni,
sem lokar að síðustu bókinni minni.

Eftir afhjúpun varðans söng Sigurður Björnsson nokkur lög við

kvæði eftir Þorstein Erlingsson við undirleik Ragnars Björnssonar tónlistarmanns. Þessu næstu flutti dr. Sigurður Nordal ræðu um skáldið og manninn Þorstein Erlingsson, en á eftir flutti Þorsteinn Ö. Stephensen nokkur kvæði skáldsins. Að því loknu flutti séra Sigurður Einarsson skáld í Holti frumsamið kvæði, sem hann nefndi Þorsteinsminni, fagurt ljóð í fjórum köflum. Þessu næst flutti ávarp Sigurður Tómasson oddviti á Barkarstöðum og að lokum talaði Erlingur Þorsteinsson læknir, sonur Þorsteins Erlingssonar, og þakkaði fyrir hönd aðstandenda skáldsins þann sóma, sem því hefði nú verið sýndur."

Að hátíðinni lokinni efndu sýslunefnd Rangæinga og kaupfélögin Þór og Kaupfélag Rangæinga til samkvæmis í Hellubíói á Rangárvöllum. Björn Björnsson sýslumaður Rangæinga hafði veizlustjórn með höndum, en ræður fluttu forsetinn, herra Ásgeir Ásgeirsson, Björn sýslumaður, Ingólfur Jónsson alþingismaður, Páll Björgvinsson sýslunefndarmaður á Efra-Hvoli og Björn Þorsteinsson sagnfræðingur.

Ekki verður því annað með sanni sagt en að Rangæingar hafi, með miklum myndarskap, minnzt aldarafmælis hins þjóðfræga sonar sveitarinnar og afreka hans. Og þótt hér hafi verið stiklað á stóru, aðeins hins helzta getið, þá er auðsætt, að heimaþjóðin hefir sýnt það í verki á 100. afmæli Þorsteins Erlingssonar, að hún man hann og metur að verðleikum. Hins vegar hefir afmælis hans ekki verið sérstaklega minnzt meðal Íslendinga vestan hafs, og er þessari ritgerð ætlað að bæta ofurlítið úr þeirri vanrækslu. En Þorsteinn átti á sínum tíma fjölda aðdáenda í hópi Íslendinga hérlendis og víðtækum vinsældum að fagna; hafði mikil áhrif á ýmis skáld vor og fleiri, eins og síðar mun nánar vikið að, og hann á enn djúp ítök í hugum margra af eldri kynslóðinni. Vitanlega átti hann einnig hérna megin hafsins, eins og heima á ættjörðinni, ramma andstæðinga vegna róttækra skoðana sinna í þjóðmálum og trúmálum.

I.

Þorsteinn Erlingsson var fæddur að Stórumörk í Rangárvallasýslu 27. sept. 1858, en fluttist barnungur að Hlíðarendakoti í Fljótshlíð og ólst þar upp. Þar fara saman mikil náttúrufegurð og sögufrægð, því að **Njála** gerist á þeim slóðum, eins og alkunnugt er. Fór það mjög að vonum, að hið hrifnæma skáld varð fyrir varanlegum áhrifum af svipmiklu og söguríku æskuumhverfi sínu, enda bar hann í brjósti djúpstæðar minningar um æskustöðvarnar og hefir lýst þeim á fagran og ógleymanlegan hátt í kvæðum sínum.

Góðar og traustar bændaættir stóðu að Þorsteini á báðar hendur, og skáldgáfa hafði komið fram í föðurætt hans. Sr. Páll Jónsson „skáldi" var náfrændi Þorsteins, móðurbróðir Helgu Erlingsdóttur, ömmu hans og fóstru í Hlíðarendakoti.

Það var fyrir áeggjan og uppörvun þeirra þjóðskáldanna Steingríms Thorsteinssonar og séra Matthíasar Jochumssonar, að Þorsteinn Erlingsson gekk menntabrautina. Þeir Steingrímur og Matthías komu að Hlíðarendakoti sumarið 1876 og kynntust þá Þorsteini. Fer Matthías um það eftirfarandi orðum í **Söguköflum** sínum: „Við Steingrímur

Thorsteinsson fundum pilt austur í Fljótshlíð, er okkur þótti gott mannsefni. Það var Þorsteinn Erlingsson. Steingrímur kenndi honum latínu um veturinn, en að öðru leyti dvaldist hann mest hjá okkur, og útvegaði ég honum töluverðan fjárstyrk hjá góðum mönnum.“

Í kaflanum „Þeir fundu pilt“ í hinni prýðilegu inngangsritgerð sinni um Þorstein Erlingsson að fjórðu útgáfunni af **Þyrnum** (Rvík, 1943) hefir dr. Sigurður Nordal ritað ítarlega um fyrstu fundi þeirra þjóðskáldanna og Þorsteins og um það brautargengi, er þeir og þriðja höfuðskáld þeirrar tíðar, Benedikt Gröndal, veittu honum á námsbrautinni. Farast dr. Nordal meðal annars þannig orð:

„Þorsteinn fór haustið 1876 til Reykjavíkur, byrjaði að læra þar undir skóla, og þá kom á prent í **Þjóðólfi** fyrsta kvæði hans, erfiljóð eftir Pál Pálsson frá Árkvörn. Um veturinn naut Þorsteinn kennslu höfuðskáldanna þriggja, Matthíasar, Steingríms og Gröndals. Við tvo hina síðar nefndu batt hann vináttu, sem hélzt órofin til æviloka þeirra. En Matthías þóttist heldur kenna kulda af ritum hans sér til handa og segist ekki vita, hvernig á því hafi staðið (**Sögukaflar**, 295). Það er þó ekki vandskilið. Þorsteinn varð á skólaárum sínum miklu handgengnari Steingrími og hneigðist meir að skáldskaparstefnu hans. Eitt af því, sem íslenzkir stúdentar á Hafnarárum Þorsteins fundu sér til deiluefnis, voru þeir Matthías og Steingrímur. Var Þorsteinn í þeim flokknum, er hélt Steingrími fram. Þá var og greinilegri skoðanamunur með þeim Matthíasi og Þorsteini. En rétt er að geta þess, að Þorsteinn kunni fyllilega að meta skáldskap Matthíasar. Ég heyrði hann fara með erindi úr kvæðum Matthíasar, og viknaði hann við af fegurð þeirra.“

Kvæði Þorsteins frá yngri árum bera því vitni, hve mjög hann heillaðist af skáldskaparstíl Steingríms; ást hans og aðdáun á meistaranum hélzt óbreytt, og lýsir það sér glöggt í hinu fagra kvæði „Minni Steingríms Thorsteinssonar“, á átttugasta afmælisdegi hans, 19. maí 1911, og þá eigi síður í snjöllu erfiljóðinu um hann. Fagurlega minnist Þorsteinn einnig Benedikts Gröndals, bæði í vísunum „Til Gröndals“, ort á áttræðisafmæli hans, 6. okt. 1906, og í erfiljóðunum um hann, er lýkur með þessu yndislega erindi:

Við krjúpum ekki' að leiði lágu,
því listin á sjer paradís;
nú streyma Gröndals hljómar háu
af hafi því, sem aldrei frýs.
Hvern snilling þangað baninn ber,
sem Bjarni' og Jónas kominn er.

Eftir sex ára nám í Lærða skólanum í Reykjavík brautskráðist Þorsteinn vorið 1883. Kornungur hafði hann byrjað að yrkja, og það var vitanlega skáldhneigð hans og æskuljóð, sem vakið hafði athygli á honum og varð til þess, að þjóðskáldin og aðrir velunnarar gerðu honum fært að ganga menntabrautina. Flest af því, sem hann orti, áður en hann kom í skóla, er nú glatað, en allmargt af kvæðum hans frá skólaárunum er til í handriti og sumt prentað, aðallega í **Söngvum og kvæðum**, sem Jónas Helgason gaf út 1881, og í **Söngkennslubók** hans frá 1883. Úrval úr ljóðum Þorsteins frá þessum

árum er að finna í sérstökum kafla í fjórðu útgáfu **Þyrna** og einnig í hinu nýja ritsafni skáldsins.

Þessi fyrstu prentuðu kvæði hans bera, eins og þegar er gefið í skyn, merki áhrifa frá Steingrími Thorsteinsson um rómantísk yrkisefni, en jafnframt benda þau fram á við, og getur glöggt auga greint þar mörg helztu sérkenni, er svipmerktu seinni og þroskaðri kvæði skáldsins. Dr. S. Nordal hefir laukrétt að mæla, er hann segir í fyrrgreindri inngangsritgerð sinni:

„Þorsteinn gekk alveg fram hjá æskuljóðum sínum, er hann gaf **Þyrna** út. Í þeim kemur samt fram ýmislegt, sem telja má til aðalþátta í skáldskap hans alla tíð, þótt hann hefði ekki enn þá fundið því svo fullkominn og sérstæðan búning sem síðar varð: draumlyndi, viðkvæmni með nokkrum þunglyndisblæ, söknuður æsku og æskugleði. Hann yrkir um farfuglinn, sem Ísland seiðir til sín, þótt hans bíði þar mislynd veðrátta og hrjóstrug náttúra. En dýrin og framar öllu fuglarnir urðu honum löngum að yrkisefni. Ættjarðarást hans er þegar heit og vakandi, og pilturinn, sem aldrei hafði komið út fyrir landsteinana, þorir að segja um Ísland þessi einföldu og máttugu orð:

Það líkist engum löndum.

Í vísunni „Nú tjaldar foldin fríða“ togast glaðlyndið á við bölsýnina. Og í kvæðinu til Jóns söðlasmiðs í Hlíðarendakoti, sem Þorsteinn sendi honum heim, nýkominn til Hafnar, koma fram tryggð og ræktarsemi, sem alla ævi voru grunntónar í eðli hans. Þess sjást ekki merki, að Þorsteinn hafi á skólaárum sínum orðið snortinn af þeim kvæðum Steingríms og vísum, sem voru ádeilur og napurt háð, svo að hann tæki sér þau til fyrirmyndar. Hið fagra, þýða og klökkva virtist samræmara eðlisfari hans.“

Í þessum æskuljóðum Þorsteins, sem mörg hver eru löngu orðin almenningseign og lifa áfram á vörum Íslendinga beggja megin hafsins, var það vorblærinn, mildur og hlýr, er, um annað fram, ómaði í hörpuhljómum skáldsins. En í þeim kvæðunum, sem hann sendi heim um haf eftir nokkurra ára dvöl í Kaupmannahöfn, kvað heldur en ekki við annan tón. Nú geisaði hvassviðrið í strengjum hans, svo að mörgum þótti meir en nóg um þann storm, sem þar stóð af hafi.

Þorsteinn hóf nám í Hafnarháskóla haustið 1883 og lagði stund á lögfræði, en seinna hneigðist hugur hans að málfræði og bókmenntum, sérstaklega norrænum fræðum. Leið heldur eigi á löngu, þar til hann hvarf algerlega frá háskólanáminu, af ástæðum, sem síðar verða greindar, og helgaði sig ritstörfunum. Háði hann á síðari árum sínum í Kaupmannahöfn harða baráttu við fátækt, er svarf svo að honum, að hann beið varanlegt tjón á heilsu sinni.

Þorsteinn fluttist heim til Íslands alfarinn árið 1896 og vann við blaðamennsku næstu árin. Hann var ritstjóri vikublaðsins **Bjarka** á Seyðisfirði rúm þrjú ár, 1896—1899, dvaldi í Reykjavík aldamótaveturinn, stofnaði blaðið **Arnfirðing** á Bíldudal haustið 1901 og var ritstjóri þess til sumarsins 1902, er hann fluttist til Reykjavíkur, og átti þar heima jafnan síðan; hann gaf **Arnfirðing** út þar

fram í janúar 1903, en þá hætti hann ritstjórn með öllu.

Blaðamennskan var Þorsteini lítt að skapi, enda þótti mönnum ekki kveða eins mikið að honum á því sviði eins og þeir höfðu vænzt eftir, og má þó ýmislegt gott segja um blöð þau, er hann stýrði. Einnig er ekki nema sanngjarnt að taka með í reikninginn aðstæður hans við blaðamennskuna. Bendir Jón Jónsson fyrrv. alþingismaður frá Sleðbrjót réttilega á það í athyglisverðri minningargrein, sem hann skrifaði um Þorstein í tímaritið **Skuggsjá** (febr. 1917). Bregður sá kafli greinarinnar, er hér um ræðir, einnig upp átakanlegri mynd af heilsufari Þorsteins, en þannig falla Jóni orð:

„Jafnan tók Þorsteinn því vel, ef eitthvað var fundið að ritstörfum hans. Mörgum er þekktu Þ. Erl. urðu það vonbrigði, að blaðamennska hans varð ekki áhrifameiri en hún var. Þorsteinn var allra manna fróðastur um landsmál og landshagi, víðsýnn og vel menntaður, og það var bæði gagn og gaman að ræða við hann um stjórnmál og mannfélagsmál, skáldskap og margt annað. Út úr þessum umræðum barst einu sinni í tal, bæði í gamni og alvöru, milli okkar um blaðamennsku hans. Jeg sagði þá við hann eitthvað á þá leið, að þegar hann væri að tala við mig og aðra um landsmál, væri hann svo fróður og víðsýnn, að unun væri að. En þegar hann færi að skrifa um sama efni í blaðið, væri það oft svo veigalítið. Ég sagði þetta svo góðlátlega sem ég kunni, því mér var hlýtt til Þorsteins og unni honum sæmdar og gengis í hvívetna. Þorsteinn brosti, en var eins og hálfþungt um svar. „Þetta eru nú skammir, Jón," sagði hann. „En því er nú ver, að þær eru að miklu sannar, og alltaf finnur maður nú þegar skammirnar eru af góðum hug sagðar. En gáðu nú að ástæðunum. Þú veizt hvernig heilsan mín er, hefir heyrt hóstann og séð blóðuppganginn, sem þreytir mig á morgnana. Og þegar ég kem á fætur er ég lengi að jafna mig. Og svo koma blessaðir gestirnir allan daginn. Þið komið margir kærir kunningjar og þar utan ýmsir í ýmsum erindum, sumir að biðja einhverrar smábónar og sumir bara til að „rövla" um einhverja vitleysu. En ég verð að gæta gestrisnis-skyldunnar, og allra bón langar mig til að gera, ef þeir eiga bágt. Svona líður dagurinn, og kvöldið kemur og oft hefur ekkert orðið úr verki. Þá verð ég að fara að skrifa í blaðið andlega og líkamlega þreyttur, og því verða ritgerðirnar eins og kvæðin, þegar skáldgyðjan er tekin nauðungartaki."

Eftir að Þorsteinn fluttist til Reykjavíkur, þar sem hann átti heima til dauðadags, 28. sept. 1914, vann hann að miklu leyti fyrir sér og sínum með tímakennslu, og vita allir, sem við hana hafa fengizt, hve þreytandi hún er, og lítt til þess fallin að blása skáldi byr undir vængi til frjósamrar andlegrar iðju. Frá árinu 1895 að telja naut Þorsteinn að sönnu nokkurra skáldalauna úr landssjóði, en þau náðu skammt til þess að gera honum kleift að sjá sér og sínum farborða. Voru skáldalaun þessi bæði skorin við nögl og umdeild á Alþingi, skáldinu mjög til ama og gremju. Rétt er að geta þess hér, að vinir og velunnarar Þorsteins í hópi landa hans vestan hafsins sendu honum eitt

sinn myndarlega fjárgjöf á þeirrar tíðar mælikvarða, sbr. vísur hans „Til Vestur-Íslendinga, sem sendu mér 500 krónur með sr. Rögnvaldi 1912". Kom sú sending sér vel, eins og sjá má af ummælum Þorsteins í bréfi til Stephans G. Stephanssonar (St. G. St., **Bréf** II, 35).

Hjúskaparmál Þorsteins Erlingssonar ræðir dr. Sigurður Nordal af mikilli glöggskyggni og samúð í kaflanum „Við erum svo rík", í fyrrnefndri inngangsritgerð að **Þyrnum**, og geta þeir, sem kynnast vilja nánar þeirri hliðinni á lífi skáldsins, leitað þangað til fræðslu. Á hitt verður ekki lögð of mikil áherzla, hve frábæran förunaut skáldið eignaðist í konu sinni, frú Guðrúnu J. Erlings, og lýsa kvæði hans og vísur til hennar því fagurlega, hvað vel hann kunni að meta hana og það ágæta heimili, sem hún bjó honum og börnum þeirra.

Sjálf hefir frú Guðrún lýst bæði því, hversu ágætur heimilisfaðir Þorsteinn var og einnig vinnubrögðum hans sem skálds í einkar hugþekku og merkilegu viðtali við Valtý Stefánsson ritstjóra (**Lesbók Morgunblaðsins**, Jólablað 1939, endurprentað í bók Valtýs **Þau gerðu garðinn frægan**, 1956). Í þessu viðtali segir frú Guðrún meðal annars:

„Betri heimilisföður en hann get ég ekki hugsað mér, síkátur og glaður og yngstur meðal þeirra ungu. Og barngóður með afbrigðum. Það var mesta yndi hans að leika sér við börnin og segja þeim sögur, þegar hann hafði tíma til þess.

Í kvæði Guðm. Guðmundssonar um Þorstein lýsti hann hinum barngóða heimilisföður með þessum orðum:

Og kærleikans kvöldljóð
þú kvaðst yfir sæng,
er breiddirðu yfir blundandi
börnin þinn væng.

En Guðmundur var tíður gestur á heimili okkar og var mikil vinátta milli Þorsteins og hans. Hafði Þorsteinn mætur á hinni leikandi „lyrik" Guðmundar og hinum fyndnu stökum hans."

Alkunnugt er, hve framúrskarandi vandvirkur Þorsteinn Erlingsson var í ljóðagerðinni, og dregur frú Guðrún athygli lesenda að því í lýsingu sinni á vinnubrögðum hans. Jafnframt segir hún skemmtilega frásögn, er sýnir það, að Þorsteinn gat einnig verið hraðkvæður, þegar því var að skipta. Sú saga er á þessa leið:

„Oftast, sem sagt, var hann lengi að ganga frá kvæðum sínum, þó hann stundum væri aftur mjög fljótur. Og stökum gat hann vitanlega varpað fram er svo bar undir, eins hratt og mæltu máli.

Ég man t. d. eftir einni vísu, sem þanngi varð til, og aldrei hefir komið á prent.

Tilefnið var þetta. Hann var mjög elskur að stofublómum, og voru alltaf blóm í stofugluggum okkar. Eitt sinn áskotnaðist mér lítil planta, sem ég vissi ekki deili á. Hún var höfð í glugganum við borð hans. Hún óx svo ört, að einhver sagði að hún yxi eins og illgresi. Síðan kölluðum við hana „illgresið". Eitt sinn bar ég öll blómin út í hlýinda regn þeim til hressingar. Hann kom heim, er þessu var lokið. En ég hafði skilið „illgresið" eftir inni. Blöðin á því voru svo pasturslítil, að ég treysti þeim ekki til að standast úrfellið.

Er hann sér þetta, tekur hann blómsturpottinn með hinni veikbyggðu jurt, og segir brosandi:

Þið hafið illa inni gleymt
illgresinu mínu.
Það hefir líka á daginn dreymt
dögg í horni sínu.

II.

Dvalarár Þorsteins Erlingssonar í Kaupmannahöfn réðu örlög hans sem skálds, mótuðu lífsskoðanir hans og skáldskaparstefnu. Hann komst þar undir áhrif Georgs Brandesar og raunsæisstefnu hans í bókmenntum og varð eindreginn og eldheitur jafnaðarmaður í þjóðmálum. Kvæði hans frá Kaupmannahafnarárunum bera því gleggst vitni, hve sterklega stormar og straumar samtíðarinnar höfðu orkað á sálarlíf Þorsteins.

Hann kvað sér hljóðs sem ádeiluskáld, eins og þjóðkunnugt er, með snjöllu kvæði sínu á hundrað ára afmæli málfræðingsins mikla, Rasmusar Kristjáns Rasks (1887). Lofsyngur skáldið þar að verðleikum hinn þjóðholla Íslandsvin, en jafnframt er kvæðið hörð og beinskeytt árás á stjórn Dana á Íslandi að fornu og nýju. Olli kvæði þetta hneyksli, sem sögufrægt er orðið, og hlaut skáldið ofanígjöf frá Hafnarháskóla, en hann var þar þá við nám.

Vafalaust er það rétt athugað, að þessi áminning af hálfu háskólans hafi átt sinn þátt í því, að Þorsteinn hætti við laganámið, enda fullyrðir Guðmundur Hannesson prófessor það berum orðum í eftirmælum um Þorstein í **Ísafold** 30. september 1914. Hins vegar mun einnig óhætt mega fullyrða, að hin mikla athygli, sem kvæðið vakti, og það hrós, sem það hlaut úr ýmsum áttum, hafi orðið skáldinu hvatning til þess að gefa sig nú meir en áður að skáldskap og ritstörfum. En því fylgdi, eins og þegar er gefið í skyn, að hann varð að leggja svo hart að sér við lestur og kennslu, að hann beið óbætanlegt tjón á heilsu sinni. Laukrétt er það athugað, að það er ekki út í bláinn sagt, er Þorsteinn kvað þessar ljóðlínur:

Ég veit, hvað svöngum vetur er,
þú veizt það kannske líka.

En þótt hann þekkti þannig af beiskri raun baráttuna við hungur og önnur andvíg lífskjör, voru það samt sambærileg eða enn þá verri kjör annarra, sem gerðu hann jafnaðarmann og byltingamann í þjóðmálum. Sú afstaða hans átti sér langa sögu og djúpar rætur í lífsreynslu hans. „Dýpst gróf inn í mig sjón, sem ég sá hér í koti á Eyrarbakka 1880,“ skrifaði hann í bréfi til Sigurðar Guðmundssonar skólameistara 20. marz 1907, „og önnur, sem ég sá í Litla Strandstræti í kjallara veturinn 1892—93,“ bætir hann við. („Við andlát Þorsteins Erlingssonar“, í **Heiðnum hugvekjum og mannaminnum**, Akureyri, 1946).

Þegar alls er gætt, var það því mjög eðlilegt, að Þorsteinn Erlingsson skipaði sér eindregið í flokk þeirra manna, sem kröfðust meira þjóðfélagslegs réttlætis og jafnréttis, enda varð harðvítug og hiklaus ádeilan á þjóðfélagið skjótt meginstraumur í skáldskap hans; kemur það kröftuglega fram í mörgum þeim kvæðum hans, sem birtust í **Sunnanfara** 1891—1895, og enn öðr-

um síðar í **Eimreiðinni.** Kvæði þessi, hvort heldur þau voru í ádeilustíl eða ljóðræn að eðli, sýndu deginum ljósar, að skáldið hafði fundið sjálft sig til fullnustu, enda féllu þau í frjóan jarðveg hjá löndum hans beggja megin hafsins. Hér var að verki skáld, er var hvort tveggja í senn harðskeyttur en vorhugaður uppreisnarmaður og fágætur ljóðsnillingur. „Íslenzk þjóð hlustaði hugfangin, þó að á misjafna strengi væri slegið. Sumir voru grátklökkir. Aðrir fagnandi. Það var hressandi, morgunkenndur snilldar-hreimur í orðalaginu, hvað sem maðurinn var að segja. Þeir, sem voru meira og minna reiðir, hlustuðu líka. Þeir létu bugast af dularmagni listarinnar," segir Einar H. Kvaran rithöfundur í minningargrein sinni um Þorstein (**Lögrétta**, 7. okt. 1914).

Allt varð þetta enn þá auðsærra, þegar **Þyrnar** Þorsteins komu út í fyrsta sinn 1897, og í kjölfar þeirrar útgáfu þrjár auknar útgáfur þeirra, 1905, 1918 og 1943. Að sjálfsögðu eru þeir einnig í hinu nýja ritsafni Þorsteins (1958), ásamt með hinum merkilega kvæðaflokki hans **Eiðnum**, er áður hafði komið út þrem sinnum, 1913, 1925 og 1937. Í hinu nýja ritsafni hans eru einnig flest rit hans í óbundnu máli, og enn fremur nokkrar ritgerðir hans.

Í fyrstu útgáfu **Þyrna** eru mörg merkustu og sérkennilegustu kvæði Þorsteins Erlingssonar, og þar lýsa sér jafnframt ágætlega meginstraumarnir tveir í skáldskap hans: Ljóðræni og þjóðlegi strengurinn og ádeilan og byltingahugurinn; skipa þessi fjarskyldu kvæði hans að efni til nokkurn veginn jafnt rúm í safninu. Hér eru, annars vegar, sum af snilldarlegustu ættjarðarkvæðum hans, náttúru- og ástaljóðum, svo sem „Lágnætti", „Sólskríkjan", „Vorkvæði" og „Mansaungvar"; og, hins vegar, byltingakvæðin, sem flytja hugsjónir hans og rök, samhliða hvössum þjóðfélagslegum ádeilum, „Örlög guðanna", „Arfurinn", „Skilmálarnir", „Örbirgð og auður", „Vestmenn" og „Á spítalanum", en í þeim ræðst höfundurinn vægðarlaust á þröngsýni og hræsni í trúarefnum, og ranglætið í þjóðfélagsmálum. Hann var jafn róttækur í trúmálum sem þjóðmálum, vó djarflega á báðar hendur og vildi steypa af stóli öllum harðstjórum. Hann réðist jöfnum höndum og jafn óvægilega á konungsvald, auðvald og kirkjuna. Þeim skyldi af veldisstóli hrundið með allsherjar byltingu, en frelsi og jafnrétti skipað í öndvegissess.

Eins og vænta mátti, mættu harðvítugar árásir Þorsteins á þjóðfélagsstofnanir og gamalgrónar skoðanir, ekki sízt í trúarefnum, harðri mótspyrnu og sætti hann fyrir það bæði misskilningi og hlaut í ríkum mæli heiptaryrði og fordæmingu andstæðinga sinna. En eftir því, sem frá hefir liðið, hafa dómarnir um þau kvæði hans orðið hófsamlegri, enda hafa sjónarmiðin að ýmsu leyti breytzt, síðan þau kvæði voru ort og birt upprunalega. Og á hinn bóginn átti Þorsteinn einnig frá upphafi vega fjölda skapheitra og trúrra aðdáenda, enda er óneitanlega margt aðdáunarvert um þessi ádeilukvæði hans: eldmóðurinn og mælskan í tjáningu skoðana hans og djúp samúð hans með öllu, sem anda dregur, hinum snauðu, veiku, samúð, sem tekur ekki aðeins til olnbogabarn-

anna í mannheimi, heldur einnig til málleysingjanna, eins og það orð er venjulega skilið, í ríki dýranna. Réttilega hefir áherzla verið lögð á það, að jafnaðarmennska Þorsteins og þjóðfélagsádeila hafi átt rætur sínar í víðfeðmri samúð hans og djúpstæðri sannleiksást og réttlætiskennd; upp úr þeim jarðvegi spratt árás hans á konungsvald, auðvald og kirkjuna sem stofnun, á þjóðfélagsskipulagið í heild sinni, allt, sem hneppti manninn í fjötra kúgunar og hindraði frjálsan og fullkominn þroska hans. Þess vegna er þá ekki heldur erfitt að finna heitt hjarta hans slá að baki byltingakvæða hans.

Í þessu sambandi má minna á hina athyglisverðu frásögn, sem Jón frá Sleðbrjót segir um það, hvernig kvæði Þorsteins „Örbirgð og auður" hafi orðið til, í fyrrnefndri grein sinni um Þorstein:

„Í annað skipti áttum við tal um kvæðið hans: „Örbirgð og auður". Ég lét það í ljósi við hann, að mér fyndist hann nú hafa verið helzt til æstur í orðum í því kvæði.

„Já, þetta er nú ef til vill rétt hjá þér," sagði Þorsteinn. „En ég ætla nú að segja þér frá atriðum þeim, er gerðust þegar þetta kvæði skapaðist í huga mínum. Ég held þú skiljir þá hvað kvæðið er biturt. Það var einu sinni í Kaupmannahöfn á jólanóttina, að ég var á gangi í auðmannagötunni, þar sem skrauthallir auðkýfinganna standa hver við aðra. Ljósadýrðina og ilminn af réttunum lagði út á götuna. Ég var bæði kaldur og svangur og gat úr hvorugu bætt. — Ég veit þú skilur hvaða hugsun þetta vakti hjá mér; og þá skapaðist þetta kvæði, þó það ef til vill hafi ekki allt fallið þá í stuðla. Skoðun mín um þetta efni var reyndar rótföst áður. En líklega hefði ég ekki sett hana í ljóð með svona mikilli beiskju, hefði þetta atriði ekki komið fyrir." Samtalið um þetta efni féll niður, en myndin, sem Þorsteinn dró upp með þessum látlausu orðum sínum, er enn skýr í huga mínum."

Sannleikurinn er einnig sá, að margir þeir, sem fylltust gremju eða jafnvel reiði út af róttækum skoðunum Þorsteins, urðu snortnir af hinni ríku samúð hans með mönnum og málleysingjum, einlægri ættjarðarást hans, og ekki sízt af ljóðlist hans, því að þar, sem hann fór, var mikill snillingur að verki. Ljóðmýkt hans og formsnilld öfluðu honum almennrar aðdáunar; skýr hugsun og látleysi í máli uku einnig á vinsældir hans.

Mikið hefir einnig, að vonum, verið rætt og ritað um trúarskoðanir Þorsteins Erlingssonar, ekki sízt í ræðum þeim, sem fluttar voru við jarðarför hans, og í hinum mörgu minningargreinum, sem birtar voru um hann látinn. Er margt af því lesmáli prentað framan við þriðju útgáfuna af **Þyrnum.** Dr. S. Nordal hefir síðan í inngangsritgerð sinni tekið trúarskoðanir Þorsteins til rækilegrar meðferðar á grundvelli þess, sem um það mál hafði áður verið ritað af ýmsum, bæði í lausu máli og stuðluðu. Rúm leyfir eigi að rekja það mál nánar hér. Hins vegar þykir mér í því sambandi fara vel á því að taka upp úr áðurnefndu viðtali ummæli frú Guðrúnar J. Erlings um jafnaðarmennsku Þorsteins og trúarskoðanir hans:

„Hans jafnaðarmennska var aldrei neitt nálægt því „þitt er mitt‘, en „mitt er þitt“ gat hann sagt hvenær sem var, enda sagði hann: Ég hef aldrei skilið aðra jafnaðarmennsku en þá, sem Kristur kenndi: „Sá yðar, sem á tvo kirtla, gefi hinum annan, sem engan á.“ Og eins sagði hann, að hægt væri að gerbreyta öllum heiminum, ef menn vildu hlýða þessu eina boði Krists: „Það, sem þér viljið að mennirnir geri yður, það skulið þér og þeim gera.“ Þorsteinn las oft í Biblíunni, einkum guðspöllunum, og kunni langa kafla úr þeim utanbókar. Svo mikið kunni hann úr þeim, að sr. Haraldur Níelsson undraðist stórum. Oft sagði hann, að sér fyndist hann geta alveg séð hvaða setningar í guðspjöllunum væru eftir Meistarann sjálfan, því svo bæru þær af öðru.

Sr. Haraldur Níelsson og Þorsteinn voru góðir vinir, og voru mjög samrýmdir á mörgum sviðum. Mat Þorsteinn mikils hita sr. Haralds, einlægni, hreinskilni og áhuga. Sr. Haraldur var líka alveg óvenjulega ljóðelskur maður og smekkvís.

Á síðari árum hafa ýmsir viljað halda því fram, að Þorsteinn hafi verið andvígur kristindómi. Ég get ekki hugsað mér meiri fjarstæðu.“

Þá er um ræðir trúarskoðanir Þorsteins, má einnig minna á eftirfarandi ummæli Jóns frá Sleðbrjót í grein hans um skáldið:

„En þó Þorsteinn væri andvígur kirkju og kristindómi kirkjunnar og væri stundum sárbeittur við klerka, kom það aldrei fram þannig, að hann legði presta í einelti eða reyndi að finna þeim allt til foráttu. Hann virti þá marga mjög mikils, og var vinur margra þeirra, er því gátu tekið, og tók oft svari þeirra, er þeir voru ekki við. Það lá í eðli hans djúp fyrirlitning á aðferð þeirra, sem reyna við öll tækifæri að hnekkja áliti og mannorði andstæðinga sinna. Hann hataði málefni og stefnur en ekki mennina. Ég held ég hafi aldrei kynnzt manni, sem eins hafi verið laus við að hata nokkurn einstakling eins og Þorsteinn var.“ — Fleiri hafa tekið í sama streng í ummælum sínum um afstöðu hans til málefna og einstaklinga.

Meðal merkustu og athyglisverðustu kvæða Þorsteins í fyrsta ljóðasafni hans (og raunar í öllum skáldskap hans) er sögukvæðið „Jörundur“, en þar nýtur þjóðfélagsádeila hans sín ágætlega, og skyldleikinn við Byron leynir sér ekki, sérstaklega hið fræga skáldverk hans **Don Juan.** Áhrif Byrons á Þorsteins, einkum að því er snertir skáldskaparstílinn, eru þó mest áberandi í kvæðaflokkinum **Eiðnum**, en gætir einnig í kvæðinu „Eden“.

Innan spjalda fyrstu útgáfu **Þyrna** var óneitanlega að finna mörg af snjöllustu, vinsælustu og áhrifamestu kvæðum skáldsins, en eigi má lesandanum þó sjást yfir það, að í seinni útgáfunum eru mörg ný kvæði og ágæt, svo sem „Við fossinn“, „Jól“ og „Aldaslagur“, auk anarra náttúrulýsinga, ættjarðarljóða og tækifæriskvæða, er svipmerkjast af þeim sterka ljóðræna streng, sem sérkenndi skáldið til dánardægurs.

Þjóðfélagsádeilur Þorsteins frá síðari árum eru með mildari blæ en hinar eldri, eða öllu heldur í léttari tón, að sumu leyti vegna þess, að skáldið hafði lært af Byron að beita

fimlega vopnum meinfyndinnar kaldhæðni, og einnig sökum þess, að þjóðfélagsástandið á Íslandi, þó að margt þyrfti þar umbóta, var ekki eins eggjandi til hvassyrtra árása eins og ástandið í Danmörku hafði verið á fyrri árum skáldsins. Dr. S. Nordal hefir gert þessari hliðinni á ævi og skáldskap Þorsteins ágæt skil í ritgerð sinni um hann, og fer, meðal annars, um það mál, þessum eftirtektarverðu orðum:

„Skoðanir hans voru alveg óbreyttar, en sá heimur, þar sem ranglætið var nógu þrútið til þess að magna hann til árása, sá flokkur manna, sem von var um, að eggjun til uppreisnar biti á, voru honum of fjarlægir til þess að verða að yrkisefni. Þegar hann var beðinn að yrkja kvæði til Friðriks konungs áttunda sumarið 1907, gat hann staðið eitthvað svipað að vígi sem í höfn:

Fylkir vor! Í öllum okkar sögum
er þeim kóngum fegurst merki reist,
sem hin sterka sveigðu fyrir lögum,
sem hinn smæsti gat að fullu treyst.

Tónninn er mjúkur og fyllstu háttvísi gætt, enda var þessi konungur gestur Íslendinga og ekki verndari neinnar Estrups-stjórnar. Mér er nær að halda, að Friðrik áttunda hefði þótt þetta bezta kvæðið, sem honum var flutt á Íslandi, ef aðrir hefðu ekki verið of vandlátir til þess að lofa honum að heyra það og sjá. — Og ef Þorsteinn Erlingsson hefði lifað 10—20 ár lengur, horft á vaxandi misrétti og stærri átök í þjóðfélaginu, er enginn vafi á því, að hann hefði alltaf staðið í flokki með hinum róttækustu umbótamönnum.“

Nei, Þorsteinn Erlingsson hélt fullri tryggð við æskuhugsjónir sínar. **Social-Demokraten**, málgagn danskra jafnaðarmanna, var honum hugþekkur lestur til hins síðasta; hann studdi ákveðið og drengilega verkalýðshreyfinguna á Íslandi; og að sama skapi sjálfstæðiskröfur Íslendinga, enda var það í samræmi við djúpa þjóðernistilfinningu hans. Kvæðið „Landvarnarmaðurinn“, ort tæpu ári áður en hann lézt, ber því vitni, að baráttuhugurinn var óbilaður og trúnaðurinn við þjóðfélagslegar umbótahugsjónir óbreyttur.

Meginstraumarnir í skáldskap Þorsteins lýsa sér ljóst í **Eiðnum**, en það er flokkur kvæða um ástasorgir, og fléttast þar saman ljóðræn fegurð og þjóðfélagsádeila. Hina skáldlegu fegurð er einkum að finna í ástakvæðunum, sem þrungin eru heitri tilfinningu og klædd í snilldarlegt ljóðform. Í ádeilunum gætir ósjaldan byronskra áhrifa bæði í stíl og blæ kvæðanna, í duttlungakenndum samruna glettni og alvöru, gulls og sora.

Þorsteinn Erlingsson taldi sig vera, og að mörgu leyti réttilega, fylgjanda Georgs Brandesar og raunsæisstefnu hans; en í áhuga Þorsteins á málum alþýðunnar og jafnaðarmennsku skildi á með honum og meistaranum, er aldrei aðhylltist þær skoðanir og hneigðist meira að segja, á síðari árum, að ofurmennadýrkun. Auk þess mat Þorsteinn jafnan mikils og dáði hin eldri íslenzku samtíðarskáld sín, er öll ortu í anda rómantísku stefnunnar. Hann var alla daga mikill aðdáandi fortíðarinnar, og sambærileg var ást hans á íslenzkum fornbókmenntum og menningu. Þannig var

þjóðrækni hans vaxin, og kom, meðal annars, fram í sterkum kröfum í íslenzkum sjálfstæðismálum, en í því efni aðhylltist hann á seinni árum málstað landvarnarmanna (Sbr. kvæði hans með því heiti). Hann stóð, í fáum orðum sagt, djúpum rótum í íslenzkum menningarjarðvegi í íslenzkri bókmenntaerfð, og fann sérstaklega til skyldleika síns við íslenzku alþýðuskáldin, og lærði mikið af þeim. Í minningargrein sinni um Þorstein varpar Sigurður skólameistari ljósi á þá hliðina á skáldskap hans, meðal annars með orðum Þorsteins sjálfs:

„Og hann var alþýðlegur í andlegri merkingu. Það leynir sér ekki, að hann er mjög snortinn af Sigurði Breiðfjörð, og það var honum ljóst. „Þér sjáið rétt áhrif Sigurðar Breiðfjörð á mig," skrifar hann í bréfi, sem vitnað er í hér að framan. „Hann er sá eini maður, sem ég veit af, sem ég hefi með vilja ekki hirt um, þó mark sitt ætti á mínum ljóðum sumum." Það er eitt auðkenni ljóða hans, að hann klæðir hugmyndir sínar og skáldadrauma gömlum íslenzkum alþýðubúningi, orti undir sömu háttunum sem alþýðuskáld vor hafa kveðið undir öld eftir öld. Enginn hefir ort fegurri ferskeytlur og hringhendur en hann."

Vaxandi áhugi Þorsteins á sögu Íslands og íslenzkum fræðum lýsti sér í því, að á síðari árum safnaði hann þjóðsögum og öðrum sögulegum fróðleik; fann hann þar efni í **Eiðinn** og í kvæðaflokkinn **Fjalla-Eyvind**, en honum entist ekki aldur til að ljúka við nema brot af honum.

Þorsteini Erlingssyni tókst í ríkum mæli að verða alþýðuskáld í sönnustu og fegurstu merkingu orðsins. Frá því að kvæði hans tóku fyrst að birtast á prenti, urðu þau óvenjulega vinsæl, ekki sízt hjá alþýðu manna, eins og honum var bezt að skapi. Hinn nýi strengur, sem hann sló með róttækum kvæðum sínum og þjóðfélagsádeilum, fann hljómgrunn í hugum margra, þó að gremju eða reiði vekti hjá öðrum. En allir gátu notið yndis af fágætri bragsnilld hans og ljóðrænni fegurð kvæða hans. Í stuttu máli sagt, með skoðunum sínum í þjóðmálum og trúmálum, og þó, ef til vill, enn meir með ljóðsnilld sinni, hefir hann haft geysimikil áhrif, og tekur það til samtíðarskálda hans, ekki sízt alþýðuskáldanna, einnig yngri skálda í þeim hópi.

Og áhrif Þorsteins Erlingssonar, bæði á almenning og ýmis skáldin, náðu hingað vestur um haf. Ætla ég það mála sannast, að hann hafi hérlendis haft meiri áhrif á hugsun Íslendinga í þjóðmálum og trúmálum en nokkurt annað skáld heima á ættjörðinni.

Hinn mikli samtíðarmaður hans á skáldskaparsviðinu, Stephan G. Stephansson, viðurkenndi skuld sína við hann, og fer dr. S. Nordal um það þessum orðum: „Jötuninn í Vesturvegi settist að fótskör Þorsteins, átti lengra samleið með honum en nokkurt annað íslenzkt skáld, svo ólíkt sem hæfileikum þeirra var háttað að mörgu leyti. Það var mesti sómi, sem Þorsteinn hlaut og gat hlotið. En ástsældir kvæðanna með íslenzkri alþýðu voru enn meira verðar fyrir framgang skoðana hans."

Enn fremur hygg ég að greina megi nokkur áhrif, að minnsta kosti

óbeinlínis, í kvæðum nafna hans, Þorsteins Þ. Þorsteinssonar; ætla ég t. d., að sterkur byltinga- og umbótahugur hins síðarnefnda hafi hitnað við kynnin af eldheitum uppreisnar- og hvatningarkvæðum nafna hans. Og finna má merki hins sama í kvæðum Kristins Stefánssonar og Þorskabíts (Þorbjörns Bjarnasonar), að talin séu nokkur af okkar kunnustu vestur-íslenzku ljóðskáldum.

Með kvæðum sínum braut Þorsteinn Erlingsson blað í sögu íslenzkra bókmennta og skáldskapar, bæði með ádeilukvæðum sínum og ljóðtöfrum. En djúpstæðra áhrifa hans gætir eigi aðeins í íslenzkum bókmenntum, þau má einnig rekja á sviði þjóðfélags- og stjórnmálaþróunar þjóðarinnar. Enn hljómar eggjandi rödd hans til dáða í algildum ljóðlínum sem þessum:

Því sá, sem hræðist fjallið og
einlægt aftur snýr,
fær aldrei leyst þá gátu: hvað
hinumegin býr.
En þeim, sem eina lífið er bjarta
brúðar myndin,
þeir brjótast upp á fjallið og upp
á hæsta tindinn.

Vel má þó vera, að kvæði hans lifi lengst vegna frábærrar fegurðar margra þeirra. Eitt er víst, að eins lengi og Íslendingar kunna að meta fögur ljóð, mun þeim hlýna um hjartarætur við annað eins snilldarkvæði og „Lágnætti", og finna hollan eld metnaðar og ættjarðarástar kvikna sér í barmi við lestur andríks og hreimmikils aldamótakvæðis hans:

Þú ert móðir vor kær.
Þá er vagga okkar vær,
þegar vorkvöldið leggur þér barn
þitt að hjarta;
og hve geiglaus og há
yfir grátþungri brá
berðu gullaldarhjálminn á enninu
bjarta.
Við hjarta þitt slögin sín hjörtu
okkar finna,
þinn hjálmur er gull okkar
dýrustu minna;
en þó fegurst og kærst
og að eilífu stærst
ertu í ást og í framtíðar vor-
draumum barnanna þinna.

GUTTORMUR J. GUTTORMSSON:

Nokkur kvæði

FLJÚGANDI DISKUR EÐA ...

Áður falin funarós
fýkur um salinn þarna!
Ekki er að tala um algengt ljós,
ekki er það halastjarna.

Hérna gizka hinir á
himnafiskinn, séða
fyrr en vizkan fór að gá,
fljúgandi diskinn, eða —

Þeir ei kanna þetta — né
þreyta að sanna heldur,
verður þannig víst það sé
Voga og Hranna eldur.

Andans glóð í geimi hátt
geislaslóðann dregur,
stefnir í ljóðalistar átt,
leiðin er gróðavegur.

Sýna merkin mörg til fulls,
muni þar sterkur andi,
búinn serki sólargulls
svífa á erki gandi.

Annað farartæki til,
tekið þar til greina,
fram úr skarar fellibyl
fyrir þann bara eina.

Hann, að ragna rökkur þels
rofnum þagnarbúðum,
ekur í vagni Esikels
atommagni knúðum.

13. SEPTEMBER 1959

Sagt er Rússar hafi hæft
himintunglið næsta,
svo að skjóta eflaust æft
eldflaug til hins hæsta.

Vissa kom í vafastað
að væri í allan máta
sama fremd að falsa það
og falslaust gerast láta.

DEILDAR MEININGAR UM HRAÐANN

Það um hraðann helzt ég kann:
hafinn á Zero er hann.
Ef á Zero endar hann,
ekki að lögum fer hann.

Það sem hefur upphaf er
endalaust, hann sannar.
Frá því góði, greindu mér:
getur það nokkur annar?

— — —

Hvort sem nokkur hraðann kaus,
hann á öllum þingum,
upphafslaus og endalaus
efnið snýst í kringum.

Seinast hefur hann sig birt
hlaupinn fram úr skónum,
orðinn strik sem stendur kyrt
stöðugt fyrir sjónum.

Maður einn af öllum hér
sem ekki standa kyrir,
ætlaði að rjúka á undan sér,
en annað kom þá fyrir.

Fyrr en þá hann færi af stað
fram að komast hjá sér —
hann var rétt að reyna það,
en rakst á bakið á sér.

— — —

Uppi í lofti þrettán þúsund fet*
þotan skyldi setja hraðamet.
Hann sem stýrði gat þá gestaþraut
geimsins leyst, en henti slys, því miður.
Í þarfir stríðs var það, en samt var friður.
Hann komst á undan kúlu sem hann skaut,
en kom á hennar braut
er þá hún þaut —
á þennan hátt hann skaut sig sjálfan niður.

— — —

Hraðinn á flutnings færum er
framtíð sinni gróði,
kominn á undan sjálfum sér,
sólarljósi og hljóði.

Hugur mannsins hefur gerzt
hraðans eftirbátur.
allt of hægt til himna berst
hann svo mikillátur.

Héðan lífs af lágri eyr',
leið sem gjólan ylgir,
kominn seint og síðarmeir,
segir hann nú sem fylgir.

---

* Staðreynd.

Róið hef ég alllangt að,
ei fyrir neitt að svara
né að betla, en benda á það
betur sem má fara.

Þú munt finna faðir vor,
farir þú í göngur,
geimurinn, svo sem greina spor,
gerist helzti' þröngur.

Fyrsta ráðið finnst mér að
færa út landhelgina,
þó að naumast nægi það
nema á milli vina.

Láttu nógan tíma í té,
takmörk hraðans rýma,
hætt við annars ekið sé
út fyrir rúm og tíma.

HVAÐ ER ÞAÐ? SVAR

Getið þið eins og gæs og önd
geiminn siglt yfir höf og lönd,
hvorki með kompás né kort við hönd,
komið niður á rétta strönd?

Þó að þið hnöttinn þjótið kring,
— það er að sönnu íþrótt slyng —
ef þið ei notið hin nefndu þing,
nálgist þið ekki grátittling.

HAFT EFTIR ARTIMUS WARD

Honum mundi hafa græðzt
heiður og sjóður dala,
ef hann hefði aldrei fæðzt
og aldrei lært að tala.

Prófessor STEFÁN EINARSSON:

Aldarminning Einars Hjörleifssonar Kvaran

Fyrir hundrað árum síðan — 6. desember 1859 — fæddist maður, sem átti eftir að verða einn af allra merkustu andans mönnum og leiðtogum íslenzku þjóðarinnar um hálfrar aldar skeið eða frá því um 1888—1938.

Maðurinn var Einar Hjörleifsson Kvaran. Hann spratt upp úr íslenzkum sveitajarðvegi og átti á uppvaxtarárum að búa við kjör, sem fáir núlifandi Íslendingar kunna að gera sér grein fyrir: andlega og líkamlega einangrun, sem óhugsandi er nú, með útvarp jafnvel í afskekktustu sveitum. Var hann þó fæddur á einu ríkasta og mannflesta prestssetri austan lands, á stað Stefáns Ólafssonar skálds, Vallanesi á Völlum, Fljótsdalshéraði. Átti afi hans og alnafni, presturinn, sjö sonu og fjórar dætur, hafði átta vinnumenn og sennilega jafnmargar vinnukonur, en taldi fram tíu kýr (sennilega jafnmarga hesta) og 450 sauðfjár. Jafnaðist hann fyllilega á við aðra ríka presta þar um sveitir, en ekki hafði hann þó sent nema einn sona sinna, Hjörleif, föður Einars, í latínu- og prestaskóla. Varð séra Einar ekki föðurbetrungur í þessu, því faðir hans, Hjörleifur Þorsteinsson á Hjaltastað, hafði sent tvo sonu í skóla, þótt ekki yrði nema annar prestur. Þó jafnaðist hvorugur þessara feðga á við afann, séra Þorstein Stefánsson, er verið hafði fyrst aðstoðarprestur hjá séra Hjörleifi Þórðarsyni á Valþjófsstað, ríkasta presti, mesta fræðimanni og skáldi austan lands, og átti dóttur hans Margréti, en síðar varð hann prestur á Krossi í Landeyjum. Þau hjónin sendu fjóra sonu sína í skóla, en þrír urðu prestar. Séra Hjörleifur Þórðarson sendi engan sinna sona í skóla, þótt ríkur væri. En séra Hjörleifur Einarsson, faðir Einars Kvaran, sendi fjóra sonu sína í skóla og urðu tveir prestar, einn læknir og einn rithöfundur. Allir voru þessir menn af ætt séra Einars Sigurðssonar í Eydölum. Séra Hjörleifur Þórðarson var fimmti maður frá honum, en Einar Kvaran og bræður hans tíundi liður. Annars er ein-

kennilegt að sjá, að þeir prestar, sem fluttu af Austurlandi, gerðust mestir framleiðendur stúdenta, fræðimanna og presta, enda mátti kalla að annar, séra Þorsteinn á Krossi í Landeyjum, sæti í samtýni við skólann í Skálholti. Hinn, séra Hjörleifur, sat á Undirfelli, Vatnsdal, þegar hann fór að senda sonu sína í Reykjavíkurskóla. Þaðan eru um 3—4 dagleiðir í skólann og er það stutt hjá 17—18 dagleiðum af Fljótsdalshéraði. Ekki hafa slíkar vegalengdir og tímaþjófar (meira en mánuður báðar leiðir) ýtt undir menn þaðan að fara í skóla.

Vorið eftir að Einar fæddist á stórbýlinu í Vallanesi fluttust foreldrar hans með hann norður að Blöndudalshólum í Húnavatnssýslu og var það útkjálkabrauð og illa setið. Þar, eða í Goðdölum í Skagafirði, sem var næsti áfangastaður prestsins eftir um tíu ára þjónustu, varð séra Hjörleifur að moka út gólfskán baðstofunnar með reku, og er vonandi að hann hafi verið óvanur slíku austan úr Vallanesi. En eflaust hefur Undirfell verið bezt þessara brauða, enda gerðist séra Hjörleifur þar bæði mikill búmaður, góður prestur og ágætur fræðari sem bjó eigi aðeins sína eigin sonu undir latínuskólann heldur marga aðra, þar á meðal Sigurð Nordal, sem rist hefur sínum fyrsta fræðara fagra minnisrún í **Áföngum.**

Var Einar því flestum mönnum heppnari með föður sinn, er eigi aðeins gat kennt honum undir skólann, heldur hafði líka efni og vilja á að setja hann til mennta.

En snemma beygðist krókurinn til fræða- og listiðkana hjá drengnum. Engar sögur fara að vísu af sagna- eða ljóðagerð hans heima á Undirfelli, en í skóla skrifaði hann leikrit (1880), sem „Brandmajórinn" hét, um Einar Þórðarson prentara; segir Ólafur Davíðsson í bréfi til föður síns (**Ég læt allt fjúka,** 1955), að öllum hafi þótt leikurinn skemmtilegur nema prentaranum sjálfum; en sú saga endurtók sig á Einari Kvaran þegar skólapiltar (Andrés Björnsson) sömdu um hann „Allt í grænum sjó," 1913.

Einar þroskaðist seint, en hann þroskaðist vel. Mest viðbrigði á ævi hans voru eflaust þau, er hann kom úr einangrun og stöðugri lægð íslenzkrar menningar á áttunda tug nítjándu aldar inn í hvassviðri og hvirfilbylji Evrópumenningarinnar, eins og það veður stóð af George Brandes á þeim árum í Danmörku. Er ekki ólíklegt, að mynd hans hefði orðið með öðru móti í sögu og bókmenntum, ef hann hefði þá haft getu og tækifæri til að kasta sér yfir skáldsagnaritun. Má ráða það af hlut hans í **Verðandi,** sem út kom vorið 1882 á kostnað Tryggva Gunnarssonar. Ólafur Davíðsson (bréf 5. apríl 1886) kennir Tryggva Gunnarssyni um að hafa leitt **Verðandi**-menn og sjálfan sig út á galeiðuna: „Nú komst ég inn í þetta drabbarapartí, sem kennt er við Tryggva, af því ég var frændi hans, og að því bý ég. Nú er ég alveg kominn út úr þeim ósóma og hef sloppið betur en margir aðrir. Einar er kominn til Ameríku . . . stórskuldugur. Einn hefur mist alla energí til að gera nokkuð og fótbrotnaði um daginn, líklega í fylliríi. Tveir lifa hér í Höfn, í sulti og seyru, af plötuslætti. Ég hef haldið lífinu í öðrum þeirra í vetur . . . Það er bezta grey, en ég

held að hann sé eyðilagður. Einn flasaði reikning og var sendur heim af pólitíinu. Christian Ris fékk ekki Garð. Brynjólfur Kúld sendur heim sem ómögulegur. Einar Benediktsson búinn að eyðileggja sig á slarki, liggur fyrir dauðanum[!] Hannes Hafstein að lesa undir próf og tekur það í vor eftir 6 ár en hefði getað tekið það á 4—5, því lögfræðingaprófið er einna léttast allra prófa hér við háskólann. Ég set mig í sama númer og hann. Þetta var nú Tryggva-partíið, og þessa þolláka lenti ég saman við. En nú er ég til allrar hamingju sloppinn við þessa peja, náttúrlega hataður og fyrirlitinn af þeim. Ég þakka mínum sæla samt.“

En úr því þetta er vitnisburður Ólafs, sem telja má einn af flokknum, má nærri geta hvernig litið hefur verið á **Verðandi**-menn heima á Íslandi.

Og Ísland hafði ekkert að bjóða embættislausum manni og kvæntum í tilbót. Hins vegar stóð Vesturheimur opinn og þar gerðist Einar andlegur leiðtogi Íslendinga um tíu ára skeið. Raunar var Winnipeg sízt meiri menningarborg um þær mundir en Reykjavík. En sá var munurinn að Winnipeg óx eins og gorkúla á haug (1885: 19,500, 1898: 39,300) þar sem Reykjavík naraði eins og ljós á skari (1880: 2,500, 1890: 3,800, 1901: 6,600). Ekki dylst það, að Einar, nýkominn frá Kaupmannahöfn, lítur nýlenduborgina og landnemamenninguna heldur smáum augum. Einkum mun vegur kirkjunnar þar vestra, að maður tali nú ekki um vakningarnar, hafa verið honum þyrnir í augum.*) En hann átti sinn hlut eins og aðrir undir vexti og viðgangi íslenzku nýlendunnar, og hann var svo vitur að verja sér til að efla hag hennar að sínum hluta í stað þess að eyða afli sínu í ófrjóar deilur gegn kirkjunni. Hann var íhugull áhorfandi. Óvinir hans sögðu, að hann gengi með efaglott á vör, og brugðu honum um geðleysi. En hann lét það sjaldan á sig fá.

Á Winnipegárunum missti Einar hina dönsku konu sína og tvö börn, en kvæntist íslenzkri konu, sem fæddi honum öll hans börn og lifði hann. Á Winnipegárunum safnaði hann líka þeirri lífsreynslu (fyrir utan slarkið í Kaupmannahöfn), sem síðan varð grundvöllur að flestum gerðum hans, eftir að hann kom heim til Íslands. Hugur hans snerist frá þröngsýnni, kröfuharðri stefnu realismans til víðfaðma skilnings á mönnum og málefnum, þótt fávísleg gætu sýnzt. Og hann gerðist sannfærður um, að kærleika- og bróðurþelskenning kristins dóms væri hin eina heillavænlega stefna til viðreisnar mannkyninu. En auk þess lærði hann að meta hinar verklegu framfarir Ameríkumanna og rækt þeirra við alþýðufræðsluna, er birtist í barnaskólum þeirra og unglingaskólum (high schools). Fjöldi Vestur-Íslendinga fór á þessa „háskóla“.

Þegar heim til Íslands kom, brá Einari mjög í brún. Hann skildi ekki lengur í deilunni við Dani. Íslendingar höfðu ekki hugmynd um það, að það sem þeir þurftu var ekki meiri lögskilnaður við Dani, heldur

*) Hann var sama sinnis um vakningarnar, er hinn norski prófessor Hallesby boðaði Íslendingum þær haustið 1936. Sjá **Morgun** 1937, síðasta árið sem Einar lifði.

sterk innlend stjórn, sem beitti sér fyrir verklegum framkvæmdum í landinu. Fyrir þessu beittist Valtýr Guðmundsson, eins og **Eimreiðin** hans bendir til með nafni sínu, þótt eigi ætti það fyrir Íslendingum að liggja að leggja járnbrautir um land sitt heldur bílabrautir og flugvelli. Einar studdi þennan sveitunga sinn og skólabróður með fylgi **Ísafoldar** og þeirra varð í raun réttri sigurinn, er Hannes Hafstein varð fyrstur innlendur ráðherra, þótt heimastjórnarmenn „stælu eggjum þeirra“. Í þessu stjórnarmáli höfðu þá amerísku framfarirnar vísað honum leið. Þær gerðu það líka í skólamálunum: andspyrna gegn gömlu málunum, tómlæti um háskólamálið en áherzla á að leggja grundvöll alþýðufræðslunnar, sem Guðmundur Finnbogason gerði að lokum með bók sinni **Lýðmentun** og fræðslumálalögunum nýju 1907.

Á síðustu árum nítjándu aldarinnar kom endurkastið frá realismanum í líki endurfæddrar þjóðrækni og framsóknarþrár. Hélt enginn þessum fána hærra á lofti en Einar Benediktsson í **Dagskrá**, en á fyrsta tug nýju aldarinnar flokkuðust flestir ungir menn og upprennandi um þann fána. Í pólitík kröfðust þessir menn aukins sjálfstæðis, jafnvel fulls skilnaðar frá Dönum (Guðmundur Hannesson). Einar hreifst með þessum straumi og gerðist nú sem endranær hinn ágætasti liðsmaður og leiðtogi í málinu. En þegar kröfum þessum fékkst eigi fullnægt í Danmörku, átti Einar mikinn hlut að bera sáttarorð og reyna að bræða saman hina stríðandi flokka. En ekki var honum né öðrum þakkað það af þeim, sem mest vildu í gegn gangast: kölluðu þeir þessar tilraunir bræðing og mennina bræðingsmenn; en þótt þjóðin hefði þá um langan aldur étið bræðing og orðið gott af, þá var þetta löngu áður en menn vissu um fjörefnaauðlegð bræðingsins og tóku saman bænina „Guð gefi okkur góðan bræðing.“ En eftir þetta átti Einar lítinn hlut að stjórnmálum; þó má sjá, að á seinni árum var hann hlynntari eða a. m. k. sanngjarnari í garð jafnaðarstefnunnar en aðrir pólitískir flokkar vildu vera láta. Hann hélt og fast á skoðunum sínum um skólamál gegn hinu rómantíska afturhvarfi til klassisku málanna, sem mjög varð tízka á þriðja tug aldarinnar.

Kynni Einars af bindindismálum hófust fyrst í Vesturheimi, en austan hafs átti hann eflaust mikinn þátt í því að leiða bannmálið til lykta.

En engu máli, sem Einar tók sér fyrir hendur, vann hann að jafnmikilli alúð og þolgæði sem spíritismanum. Þessi amerísku Tómasartrúarbrögð, sem hófust í Hydesville, Wayne County, New York með höggum á heimili hjónanna J. D. Fox og dætra þeirra árið 1848, voru svo úr garði gerð, að þau ein gátu svarað spurningu hins efagjarna raunhyggjumanns: „Er nokkuð hinum megin?“ Einar hafði samúð mikla með kærleikskenningu kristindómsins, einkum eftir að nýguðfræðingarnir höfðu hreinsað hana af því, sem Einar taldi sora helvítiskenningarinnar. En trú hans á annað líf varð að vera vissa reist á staðreyndum, sem voru með öllu óyggjandi að hans eigin dómi. Frá þeim staðreyndum gat hann svo aftur trúað sögnum Nýja testamentisins um

upprisu Jesú og kraftaverk á annan bóginn, en íslenzkum draugasögum á hinn. Hins vegar virðist hann aldrei beinlínis hafa dregið jafnaðarlínur um hin dularfullu fyrirbrigði aftur til Óðins og fjölkynngi hans. En að Óðinn hafi fallið í miðilsdá má lesa í þessari lýsingu Snorra í **Heimskringlu** (Ynglingasaga, kap. 7): „Óðinn skipti hömum; lá þá búkrinn sem sofinn eða dauðr, en hann var þá fugl eða dýr, fiskr eða ormr, ok fór á einni svipstund á fjarlæg lönd at sínum erindum eða annara manna." Þetta er og aðferð galdramanna, er í dá falla, víða um heim með frumstæðum þjóðum, en ekki sízt með Löppum, Finnum og frændum þeirra austur um alla Síberíu, en líka meðal Eskimóa og Indíána í Norður-Ameríku og Suður-Ameríku (shamanism).

En eins og Einar hafði barizt til sigurs við hlið Björns Jónssonar ritstjóra fyrir Valtýsku framsóknarstefnunni og síðar fyrir sjálfstæðismálinu — þannig barðist hann nú einnig við hlið Haralds Níelssonar til sigurs fyrir spíritismann á Íslandi. Í því skyni stofnuðu þeir samherjarnir tímaritið **Morgunn** (1919); var Einar ritstjóri þess, á meðan hann lifði. En þeir voru ekki einir um útbreiðslu spíritisma og dulspeki. Sveinn Sigurðsson fylgdi þeim að málum í þrjátíu ár (1924—54) með **Eimreið** sína. Þá héldu guðspekingar út tímaritinu **Gangleri**, fyrst undir stjórn Jakobs Kristinssonar, síðar Grétars Ó. Fells. Með svo dugandi liðsmönnum var það ekki að undra, þótt guðspeki og spíritismi yrðu geysivinsæl á Íslandi og eignuðust jafnvel áhangendur þar sem sízt mátti við búast: í flokki jafnaðarmanna og kommúnista, sem að jafnaði trúa ekki á annað líf heldur díalektiska efnishyggju Marx. Voru þeir sósíalistarnir Sigurður Jónasson og Þórbergur Þórðarson frægust dæmi slíkra manna, einkum Þórbergur sem var sanntrúaður Guðspekingur og spíritisti, áður en hann tók sósíalisma sinn. Hins vegar var þess að vænta, að árásir á spíritismann kæmu fyrst annaðhvort úr herbúðum kristinnar orþódoxíu*) ellegar frá vantrúuðum kommúnistum. Gerðist þetta 1936, þegar mislukkaðar „straum- og skjálftalækningar" komu fyrir rétt í Skagafirði, en Laxness skrifaði um það blaðagreinir, síðar prentaðar í **Dagleið á fjöllum** (1937). Þessar greinar Halldórs voru snjallar, en hafi hann ætlað, að með þeim myndi hann, sem maður nýja tímans og kommúnismans, gera enda á spíritisma á Íslandi, þá skjátlaðist honum stórum. Miklu heldur mætti telja að hann og kommúnisminn hefði beðið ósigur fyrir draugasögum, íslenzkum, enda kvartar hann um það að jafnvel útvarpið (Jónas Þorbergsson) hafi verið á bandi spíritisma, hvað þá aðrir flokksmenn Einars. Hefur þessi niðurstaða hlotið að hlýja hinni fornu hetju, Einari, um hjartarætur, þótt nú væri hann kominn að fótum fram.

En tæplega mun Einar hafa haft ánægju af öllum trúbræðrum sínum. Má þar til nefna Sigurjón iðjuhöld Pétursson á Álafossi, er vera mun allgott dæmi um spíritismann á villigötum. Sigurjón hafði Skarphéðinn Njálsson að sagnaranda, og mun sá hafa verið allólíkur nafna

*) Hallesby.

sínum í Njálu, því ólíklegt er, að Skarphéðni á Bergþórshvoli myndi nokkurn tíma detta í hug að fara í krossferð til Heklu gjósandi. Samt er nú ekki að vita, hvor þeirra nafna kann að verða langlífari í bókmenntunum.

Kjör Einars framan af árum leyfðu honum hvorki tíma né tækifæri til að fást við það, sem hugurinn stóð helzt til, en það var sagnagerðin. Auk þess virðist hann hafa verið seinþroska. Það er ekki fyrr en með „Vonum" (1888) að hann er þess fullvís að hafa listina á valdi sínu. Þá er hann kominn nálægt þrítugu. Enn líður nærri áratugur, áður hann skrifar næstu smásögur sínar, þá staddur sér til heilsubótar suður á Korsíku. Og þegar fyrsta skáldsaga hans, **Ofurefli**, kemur út, skortir hann eitt ár í fimmtugt (1908). Þetta varpar ljósi á rithöfundareinkenni hans. Það er reyndur maður í skóla lífsins, sem á pennanum heldur, þegar hann loksins tekur að skrifa. Og það er maður sem lært hefur til hlítar þá sagnalist sem honum er eiginleg.

Þegar Einar loks byrjar fyrir alvöru að skrifa, eru þeir tímar liðnir, er berjast þurfti gegn vantrú og þröngsýni nítjándu aldarinnar. Gremjan situr að vísu enn í Einari gegn hinum trúhræsnisfullu kvenvörgum, sem tæplega hafa verið mjög fágæt fyrirbrigði á uppvaxtarárum hans, og jafnvel síðar. Slíkar konur getur hann vart hugsað sér, að eigi annars staðar heima en í helvíti og má heita, að það sé hin eina manntegund, sem hann hefur ekki reynt að skilja og skýra í sögum sínum. Hefði hann kunnað komplexa-fræði (geðflækju-) Freuds, mundi hann hafa gert það.

Vonir og **Þurrkur** eru mjög hlutlausar sögur, brot af lífinu séð gegn um skáld-gleraugu. Í **Sveini káta** dáist hann, á raunsærra manna vísu og að dæmi slarkaranna í Höfn, enn að manninum sem nýtur lífsins, meðan dagur er, en í **Örðugasta hjallanum** er um það vélt á kristilegan hátt hvort sjálfsafneitun og fórnfýsi sé ekki vænlegri lífsvizka og giftudrjúgari. Mannúð hans ljómar skært af titlum eins og **Smælingjar**, og **Fyrirgefning** ítrekar hið kristilega kærleiksboð — án þess að hatast við þá, sem hneykslunum valda, en það var háttur raunsæismanna og síðar jafnaðarmanna og kommúnista.

Í **Ofurefli** og **Gulli** boðar Einar hinn bjartsýna, mannúðarríka, en haturs- og helvítislausa kristinn dóm nýju guðfræðinnar. Samt er þung undiralda þykkju í þessum bókum gegn andúðinni, heimskunni og tuddaskapnum, sem rís mót þessum kærleiksboðskap. Ástæðan er sú, að Einar varð þá fyrir miklum ofsóknum fyrir áhuga sinn á spíritiskum fyrirbrigðum, sem óvinir hans kölluðu andatrú, ef ekki ljótari nöfnum. Og nú var Tryggvi Gunnarsson, bjargvættur **Verðandi**-áranna, kominn í andskotaflokk Einars, sem heimastjórnarmaður, bankastjóri og skútu-útgerðarmaður, enda mun hann vera höfðingi sá, er gerir út manndrápsbollana, ónýtu skúturnar í **Gulli**. En þessi ádeila á skútuútgerðina gerir bækurnar að innleggi í stríði dagsins og eykur gildi þeirra. En eftir það skrifar Einar ekki mörg deilurit í skáldbúningi.

Að skilja er sama og að fyrirgefa. Þetta er setning, sem skýrir eigi aðeins meðferð Einars á söguhetjum sínum, ekki sízt söguþrjótunum, heldur einnig afstöðu hans til deilumála dagsins og stefnuvinda tímans. Hann er svo vitur maður, að hann sér ávallt tvær hliðar á hverjum manni og á hverjum málstað. Þessu lýsir hann mjög vel í **Á vegamótum.** En hann er líka svo vitur, að hann sér fræ dauðans í hverri nýrri stefnu og afturkast í allri framvindu. Þetta segir hann berum orðum í **Andvökukvöld.** Þetta er hættuleg vizka, svo sönn sem hún er, en á Einar verkaði hún svo, að hann gætti ávallt hófs í framburði skoðana sinna og áhugamála, ef ekki í raun og veru, þá að minnsta kosti á yfirborði. Því var stíll hans fullur af úrdrögum (litotes) eins og stíll margra Íslendingasagna og sumra enskra höfunda.

Næstu verk Einars eru leikritin **Lénharður fógeti** og **Syndir annara.** Þau halda í kristilegu mannúðarhorfi, en eru líka innblásin af pólitískum hugsjónum dagsins: sjálfstæðismálinu. Einar var ávallt hinn skelleggasti sjálfstæðismaður, en fróðlegt væri að vita, hvernig hann hefði tekið hersetu Ameríkana í landinu. Ótrúlegt er, að hann hefði ekki a. m. k. orðið þjóðvarnarmaður.

Þótt Einar kæmi frá Ameríku með hugann fullan af tæknilegum yfirburðum Vestmanna og þótt hann að sjálfsögðu beitti sér fyrir þessum framförum sem blaðamaður, þá verður þess ekki beinlíns vart sem áróðurs í sögum hans eins og til dæmis í sögum Jóns Trausta, sem dreymir um járnbrautir um heiðalöndin. Þó má vera að lífskjörum betri borgara í Reykjavík sé lýst heldur betur en raun gaf vitni um og er það þó vafamál. En smásagan „Anderson" er undantekning frá þessu. Anderson er nýi tíminn holdi klæddur, kominn beint vestan um haf, með tæknina í vasanum. Hann getur allt. Hinir framsæknustu Íslendingar klöppuðu honum lof í lófa og þóttust aldrei hafa séð þvílíkan mann. Aftur á móti kom rödd að vestan, sem kannaðist ekki við þennan Ameríkumann, enda gerði Einar ekki annað en láta hann dreyma um verklegar framkvæmdir sínar á íslenzkum bóndabæ, og snerti annars ekki við þeirri hlið málsins, þótt þetta væri árið, sem fyrsti ameríski Ford-bíllinn kom til Íslands og ók austur yfir fjall.

Samt sem áður gengur Anderson mjög aftur í seinni bókum Einars sem hinn gæfusami maður, er allt tekst. En þar sem Anderson flýtur á milljónunum í Vesturheimi, þá eiga þessir gæfumenn flestir fjársjóðu á himnum, eða með öðrum orðum greiðan aðgang að öðrum heimi. Svo er um ritstjórann í **Sálin vaknar,** sem á þroska sinn að þakka skyggni sinni, og svo er um lækninn í **Sambýli.** Aftur á móti á Valdi, glanninn í **Sögum Rannveigar** leiðsögnina að þakka konu sinni. Lestina rekur **Gæfumaðurinn** í svo nefndri sögu.

Ekki er annað sýnna en, að það sé trúarvissa Einars sjálfs, er speglast í þessum einkennilega líku — farsælu — söguhetjum.

Úr því minnzt er á þessa leiðsögn Rannveigar á Valda, er rétt að benda á hlutverk það, er konur leika að jafnaði í sögum Einars. Þær eru frelsandi andar og átrúnaðargoð manna og því allólíkar Evu formóð-

ur vorri að sögn biblíunnar, eða Pandóru Prómeþeifs úr grísku goðsögnunum, eða þrem þursameyjum **Völuspár** og Snorra.

Þorbjörn trúir á Sigurlaugu lifandi og dauða, sama gerir Jósafat um Siggu sína og báðir deyja þeir sælir í þessari trú. Kaldal trúir á Rannveigu — og er þó ekki allt upp talið um þetta efni. En þessi trú er að nokkru leyti bókmenntalegur arfur frá raunsæismönnum eins og sjá má af viðhorfum Björnsons og Ibsens (sbr. Solveigu í **Pétri Gaut**), að nokkru leyti er þetta athugun skáldsins sjálfs — sem var vel kvæntur maður.

Er Einar hafði skrifað sögurnar **Sálin vaknar, Sambýli** og **Sögur Rannveigar**, stóð hann á tindi lýðhylli sinnar. Nærri hver maður aðhylltist mannúðar- og fyrirgefningarkenningu hans. Menn unnu hinum bjarta heimi er hann boðaði, hinu góða sambýli þessa heims og annars. Mjög margir aðhylltust kenning spíritismans og fæstir ömuðust við því, þótt á henni bæri í bókum hans, þótt einstaka maður minntist á áróður í því sambandi og teldi hann óviðeigandi í bókmenntariti. Auk alls þessa voru bækurnar prýðilega skrifaðar, byggðar af snilld og bráðskemmtilegar aflestrar, venjulega í léttum klassiskum stíl.

Þá kom Sigurður Nordal og rauf töfra þeirra. Benti fyrst á veilurnar í list Einars, að mannlýsingar hans yrðu einfaldari og sjálfum sér líkari með árunum, síðan á það að þessar veilur ættu sér rót í lífsskoðun hans. Varð úr þessu ein hin skemmtilegasta og merkilegasta bókmenntadeila sem háð hefur verið á Íslandi í tímaritunum **Skírni, Iðunni, Vöku, Eimreiðinni** og **Morgni.** Hófst hún 1924—5, er Nordal skrifaði grein sína „Undir straumhvörf“, en þá hafði komið til tals að veita Einari Nóbelsverðlaunin. Þó hefur Nordal, einhverra hluta vegna, ekki tekið þessar greinar sínar upp í **Áfanga** og er það skaði, því þær eru merkt bókmenntaplagg. Annars munu blöðin sýna, að Nordal átti allþungan róður gegn áliti almennings, sem fylgdi Einari að málum. Eigi að síður var krafa Nordals um takmörkun fyrirgefningarkenningarinnar, skarpari línur á takmörkun góðs og ills, orð í tíma töluð. Og þótt Einar léti það ekki sannast, þá má sjá þess merki á **Gæfumanni**, að hann sá að þrítugasta kynslóð Íslands (svo nefnd af Kamban) þurfti ekki bara fyrirgefningar, heldur líka vanda við. Samt gat hann hvorki fengið sig til að lýsa vondum mönnum sjálfur né lesa hinar dökku ádeilur samtíðarhöfunda, eins og H. K. Laxness, með glöðu geði. Hann lýsir þessu viðhorfi sínu svo ekki verður um villzt í útvarpserindi á 75. afmæli sínu 6. des. 1934:

„Þegar ég hef lesið skáldrit, verður mér ósjálfrátt að spyrja, hvort það hafi lagt fram nokkra fegurð, efnislega eða andlega, eða hvort það hafi vakið nokkra gleði, eða nokkra göfuga kennd . . .

En þegar ástríðan eftir því að lýsa eymdinni og andstyggðinni, vonleysið og vantrúin á mannlífið verður svo mögnuð að þetta ber ofurliði eða útrýmir öðru, þá er eitthvað í mér sem lokar fyrir í sál minni. Ég er ekki að deila á þá, sem slíkar bækur rita eða þeim unna. Ég er ekki gagnrýnandi bóka. Ég er ekki að neita því að þær geti átt

erindi. En þær veita sál minni enga fullnægju."

Að lokum tilfærir hann orð norsks dómara, sem eru eins og töluð út úr mínum huga:

„Ég er bjartsýnismaður og mín íturhyggja er djúpsett. Lífið hefur styrkt mig í henni, jafnvel dómarastörf mín. Ég hefi lært það, að með því að brosa til mannanna fæ ég bros að launum. Það stendur svo á því, að mennirnir eru ekki eins vondir og þeir eru sagðir. Þeir vita aðeins of lítið hver um annan, eru að of miklu leyti eins og ókunnugir menn of lítið hver fyrir annan sem feður, mæður, systkin, bræður og vinir. Þetta er óhjákvæmilegt. Sérhver sál lifir innilokuð í sínu fangelsi og getur aðeins eftir ógreiðfærum vegi ratað til annara sálna og lært að þekkja þær. En það er oft sama sem að læra að þykja vænt um þær og fá vináttu þeirra að launum og vekja samúð."

Þessi bjartsýna trúarjátning Einars minnir á Sókrates og 18. aldar frjálshyggjumenn, eins og stofnendur Bandaríkjanna, sem trúðu því að manninum og þroska hans og skynsemi væri lítil takmörk sett aðeins væri honum kennt það, sem satt var og rétt, enda mundi hann að sjálfsögðu hafa það heldur, að dæmi Ara fróða. Nú trúðu ekki allir 18. og 19. aldar frjálshyggjumenn á annað líf, en það gerði Einar.

En þessi von um framtíð mannsins galt meira afhroð í heimsstyrjöldinni fyrri en nokkur dæmi voru til áður, og það hvort sem menn trúðu á guð og annað líf eða ekki. Kristnir menn fóru aftur að trúa á erfðasyndina (Niebuhr, þýzk-amerískur prótestanti), sem Einar hélt að nýja guðfræðin hefði kveðið niður. Og kenning Hallgríms, „heimur versnandi fer," virtist nú miklu líklegri en Darvínskenningin, sem gerði ráð fyrir því að menn væru komnir af öpum, en eftir þeirri kenningu virtist framför mannanna bersýnileg eins og hún var líka augljós í norrænni og grískri goðafræði, þar sem gert var ráð fyrir því að goð og menn væru jötnaættar. Að vísu trúðu kommúnistar á framtíð mannkyns undir breyttu skipulagi sínu; en þeir buðu þeim mönnum bál, brand og þrældóm, sem ekki vildu trú taka alveg eins og kristnir höfðingjar á dögum Ólafs helga eða Karla-Magnúsar. Þá buðu Þjóðverjar heiminum að játast undir sinn áraburð næstu 1000 árin, en blóðboðskapur þeirra var enn gleðisnauðari en trú kommúnista, og leið því ekki á löngu áður þeir höfðu fengið allan heiminn á móti sér í annarri heimstyrjöld. Svo að upp fylltist spádómurinn „heimur versnandi fer," þá varð þessi styrjöld enn válegri en sú fyrri, með gjöreyðingu stórborga í Póllandi, Rússlandi, Englandi og Þýzkalandi, að Japan ógleymdu, þar sem þessu stríði lauk 1945 með eyðingu borgarinnar Hiroshima, þar sem Bandaríkjamenn urðu svo frægir að hafa 78,000 menn í einu höggi atómbombunnar, sem vísindamenn þeirra voru svo heppnir að finna á stríðsárunum á undan Þjóðverjum. Þessir sömu Ameríkanar lýstu því átakanlega í ófriðarlokin að nú dygði mönnum og þjóðum ekki annað en að taka höndum saman, elska friðinn og fleygja vopnum sínum, þar sem enginn mundi geta unnið næsta stríð. Þetta var viturlegur boðskapur, en eigi

leið á löngu áður hann var að engu hafður, og austur og vestur var komið í gamla vopnakapphlaupið á ný. Er nú svo komið, að ef nú slægi í styrjöld milli Rússa og Ameríkana, myndu hvorir um sig hafa nóg af eldflaugasprengjum og urðarmánum til að gjöreyða heimsálfum óvina sinna. Og svo fullkominn er þessi fjandbúnaður á báða bóga, að ekki þarf neinn guð í skýjum himins að hleypa honum í bál, eins og kristnir menn hafa trúað í nítján aldir, heldur aðeins skrifstofumann, peð, annaðhvort í New York eða Moskva, sem telur rangsælis niður í núll og styður á rafhnapp. Samstundis mun jörðin standa í brunabáli, sem eyða mun öllu mannkyni, en ef einhverjar eftirlegukindir kynnu að leynast í Hoddmímisholti, myndu þeir sízt hæfari til undaneldis en aparnir, forfeður vorir vegna drepgeislana, og því ósýnt að jörðin geti risið úr rústum sínum, eins og þó var spáð í Völuspá.

Í slíkum horfum virðist það ráð vænst höfðingjum austurs og vesturs að miðla málum og setja niður deilur sínar, enda eru þeir nú, til allrar hamingju, farnir að fara að veizlum hvorir hjá öðrum. Gætu þeir í þessum friðarerindum gert verra en að ganga með **Íslendingabók** í vasanum og lesa ræðu Þorgeirs Ljósvetningagoða um kristnitökuna á Íslandi. En það hefur lengi verið eitt af höfuðmeinum mannkindarinnar, að hún hefur viljað renna í opinn dauðann sem læmingjar fyrir trú sína eða heiður. Íslendingar lifðu af kristnitökuna, af því að þeim gömlu var leyft að blóta á laun og eta hrossakjöt; þeir töpuðu sjálfstæði sínu á Sturlungaöld, af því að höfðingjarnir mátu meir sóma sinn en landsfriðinn. Hinir vísu landsfeður Bandaríkjanna mundu vel þrjátíu ára trúarbragðastríðið í Evrópu og settu því í lög sín að hver mætti hafa trú sína óáreittur í ríkjum sínum. En þessu hættir þeim við að gleyma nú á dögum, þegar trúin er kommúnismi, og má oft ekki milli sjá, hvort þeir vilji ekki heldur fara brennandi flokkum til himna en að leyfa kommum kreddu sína.

Þótt síðari heimsstyrjöldin væri hundrað sinnum ógurlegri hinni fyrri, þá verkaði hún ekki nándar nærri eins sterkt á hugi manna nema áhrif hennar væri þau að þagga niður í mönnum mannlegt mál. Á árunum 1920—1930 fóru Ameríkanar á syngjandi túr andlega og líkamlega er H. L. Mencken, vitringurinn í Baltimore, leiddi þá í herferð gegn kirkju og klerkum, lýðskrumurum og bannlögum. Varð honum vel ágengt að afkristna borgarlýðinn, þótt sveitamenn fylgdust ekki alltaf með.. En þegar á stríðsárunum höfðu þeir T. S. Eliot og Ezra Pound soðið saman ömurlegan moldviðrisstíl, lærðan sem dróttkvæði, sem spegla átti mannkindina á rústum stríðsins og gerði það svo vel, þótt enginn skildi í fyrstu hvað þeir voru að að fara, að þessi stíll varð hinn eini sanni stíll nýtízkuskálda og hefur haldið öllum skáldskap aldarinnar í járngreipum sínum fram á þennan dag, enda fékk T. S. Eliot síðar Nóbelsverðlaun fyrir vikið. En ekki mundu kvæði þessa manns hafa fallið Einari í geð, hvorki efni né búningur; því síður mundi honum hafa getizt að sumum kvæðum íslenzkra nýtízkuskálda í þessum stíl frá því eftir 1944. Aftur á móti hefur eitt

amerískt skáld, Karl Shapiro, upprunninn úr Baltimore, Pulitzerverðlaunaskáld, hafið herferð gegn „nýtízkuskáldskap" T. S. Eliots í **The New York Times Book Review** 13. des. 1959. „Hvað gengur að skáldskapnum?" Hann er sjúk list. En ef þessi skáldskapur verður lagður fyrir róða, þá spáir Karl Shapiro að einfeldni og bjartsýni í skáldskap komist á hornið á ný. Mundi það tvímælalaust gleðja Einar og Jónas Hallgrímsson.

Á árunum 1929—39 gekk einhver versta kreppa yfir heim sem sögur fara af: þriðji hver maður var atvinnulaus í Ameríku. Á þessum árum fór menn að dreyma um betra skipulag; þetta varð því tími jafnaðarstefnu og kommúnisma og öld skálda, sem deildu, sumir nokkuð hart, á hið forna skipulag. Í Ameríku: Upton Sinclair, Sinclair Lewis, fyrstur Nóbelsverðlaunamaður, Eugene O. Neill leikritaskáld annar, Ernest Hemingway útlagi í Evrópu hinn þriðji, William Faulkner, Suðurríkjamaður hinn fjórði. Á Íslandi má vera að Einar hafi haft ánægju af að lesa ádeilur spíritistans Þórbergs; en víst ekki Laxness, sem bæði var efnishyggjumaður og andspíritisti.

Um það bil sem Einar dó og fram á stríðsárin, leit út fyrir, að efnishyggja og kommúnismi kynnu að verða trú framtíðarinnar, og enn gæti svo farið, að höfðatala Rússa og Kínverja myndi tryggja játningum þeirra meiri hluta í heiminum. Hins vegar er enginn efi á því, að á Vesturlöndum, a. m. k., hefur fjörkippur hlaupið í kristnar kirkjur og ungt fólk virðist kunna illa við sig í einangrun, enda hafa Ameríkanar sennilega aldrei átt betri vakningaprédikara en Billy Graham, sem farið hefur um víðan heim að kristniboði sínu. Hins vegar virðist tæplega brydda á spámönnum þeim eða guðum í manngervi, sem Arnold J. Toynbee var að vona, að hinar miklu kirkjudeildir eða réttara trúarflokkar mannkynsins færu að framleiða áður en það væri með öllu um seinan; enda væri þá ekki um annað að tala en enda vestrænnar menningar. Tæplega mundi þess að vænta, að þessi mikli spámaður kæmi frá Íslandi, eins og Helgi Pétursson trúði. Annars virðist kristni að einhverju leyti í uppgangi, líka á Íslandi, því hún hefur eignazt góðan málsvara í ungum guðfræðingi úr flokki vaktra manna, en hann virðist vera betur menntaður en margir félagar hans, þar sem hann hefur setzt við brunna grískra bókmennta og trúar auk þess að vera nýtízkuskáld og bókmenntafræðari **Morgunblaðsins.** Svo að ef Einar gæti nú litið upp úr gröf sinni, hygg ég, að hann mundi sjá ýmis teikn á himni, er boðuðu sigur þess kristindóms, sem hann unni og kannske líka örlítið betri byr fyrir bókmenntir þær bjartsýnar, er honum voru helzt að skapi. Því enn gæti maðurinn átt bjarta framtíð, ef hann sneri sér að því að bæta kyn sitt og lifa í friði við náungann.

The John's Hopkins University,

Baltimore, Md.

DR. PHIL. TRYGGVI J. OLESON, F.R.S.C.:

Þankar um Játvarð góða

Allt er breytingum undirorpið. Á þetta ekki síður við orðstír manna en annað, og er gott dæmi þess dómur sagnfræðinga og annarra um Játvarð Aðalráðsson, er ríkjum réð á Englandi 1042—1066. Skal hér leitazt við að rekja í stórum dráttum meðferð manna á kóngi þessum um aldirnar, en hann kemur að nokkru við sögu Norðurlanda og afkomenda víkinga þeirra, er hertóku lönd í Suður-Evrópu á níundu og tíundu öld.

Játvarður var af hinni engilsaxnesku konungsætt, sem rekur uppruna sinn til Cerdics nokkurs, er var af goða kyni, en varla raunveruleg persóna. Sat þessi ætt við völd á Englandi í margar aldir, en ríki hennar lauk þar við andlát Játvarðar 5. janúar 1066. Faðir Játvarðar var Aðalráður Játgeirsson. Kom hann til ríkis við píslarvættisdauða bróður síns, Játvarðar, árið 978, en talið var, að móðir Aðalráðs og stjúpa Játvarðar hefði valdið dauða hins síðarnefnda. Alla sína ríkistíð, eða þar til er hann dó 1016, átti Aðalráður, er hlaut viðurnefnið ráðlausi, erfitt uppdráttar, að mestu vegna hins mikla aðsúgs, sem víkingar gerðu að Englandi á ríkisárum hans. Varð hann jafnvel að flýja land fyrir Sveini konungi tjúguskegg 1013, en komst til ríkis aftur við dauða Sveins 1014. En þá kom Knútur Sveinsson til skjalanna, og dó Aðalráður, sem fyrr getur, 1016. Skiptu þeir sonur hans, Játmundur járnsíða og Knútur ríki þá Englandi á milli sín, en Knútur varð einráður við dauða Játmundar þetta sama ár. Réðu Danir síðan óslitið ríkjum á Englandi, þar til er Hörðaknútur andaðist 1042 og Játvarður góði komst til valda.

Aðalráður var tvígiftur og var Játmundur af fyrra hjónabandi hans. Seinni kona Aðalráðs hét Emma (á engilsaxnesku Ælfgifu) og var hún dóttir Ríkarðar I Rúðujarls (dó 996) og systir Ríkarðar II (dó 1026), en hans son var Róðbert djöfull (dó 1035), faðir Vilhjálms bastarðs Rúðujarls, er lagði undir sig England 1066 og enn getur. Tveir synir Aðalráðs og Emmu koma hér við sögu, þeir Elfráður og Játvarður, sem hlaut viðurnafnið góði og þessi þáttur fjallar um. Eftir dauða Aðalráðs gekk Emma að eiga Knút ríka og átti með honum Hörðaknút, sem var því hálfbróðir Játvarðar góða.

Seint á ríkisárum Aðalráðs voru synir þeirra Emmu, Elfráður og Játvarður sendir til móður ættingja sinna í Normandíu, og þar ólust þeir upp. Við andlát Knúts hugkvæmdist Elfráði að gera tilkall til landa föður síns, en Engil-Saxar höfðu tekið til ríkis, þrátt fyrir mótmæli Emmu, er vildi koma Hörðaknút syni sínum til ríkis, launson Knúts, er Haraldur hét og kallaður var hérafótur. Elfráður kom til Englands 1036 með fáa menn, og tók þar á móti honum æðsti jarl Haralds, Guðini Úlfnaðursson. Var Elfráður

svikum beittur og myrtur. Berast öll bönd að Guðina sem böðli hans. Er Elfráður því úr sögunni.

Játvarður, sem mun vera fæddur um 1005, syrgði bróður sinn, sat áfram í Normandíu og svalg í sig menningu og kurteisi Vestur-Evrópu. Hann er talinn hafa verið mjög guðrækinn frá blautu barnsbeini, en um þessar mundir stóð kristni með miklum blóma í Normandíu og nágrannalöndum nyrðra.

Ekki urðu ríkisár Haralds hérafótar mörg. Hann andaðist 1040, og var þá til ríkis tekinn Hörðaknútur, sem fram til þessa hafði setið í ríki sínu, Danmörku, en hugði þó víst til árásar á England. Kom móðir hans með honum. Það mun hafa verið eitt fyrsta verk Hörðaknúts, að bjóða hálfbróður sínum, Játvarði góða, til Englands og lýsa yfir á þann hátt, að hann væri erfingi sinn. Játvarður er áreiðanlega kominn til hirðar Hörðaknúts 1041. Hann var því viðstaddur, þegar Hörðaknútur, eins og enskar heimildir lýsa skemmtilega, „hné örendur er hann stóð að drykkju sinni“. Var Játvarður strax til konungs tekinn af alþjóð með fögnuði miklum, en enskar heimildir bæta við „eftir því sem hann átti kyn til“.

Skal nú aftur vikið að orðstír Játvarðar um aldirnar. Allar enskar samtíðarheimildir lofa hann mjög.

Rómversk-katólska kirkjan í Westminster, Lundúnum með turn Játvarðar góða

Á þetta bæði við um engilsaxnesku kronikuna, sem er einhver merkasta heimild um sögu Engil-Saxa, og rit frá næstu áratugum eftir lát Játvarðar, sem sagnaritarar frá Frakklandi sömdu. Þá er og elzta ævisaga konungs rituð, að því er talið er, á tímabilinu 1066—1076. Þar er honum lýst vel. Segir höfundur, að Játvarður hafi verið tignarlegur maður, meðalhár eða betur, rjóður í andliti, hvítur á hár og skegg. Hendur hans voru næstum gagnsæjar, fingur langir og mjóvir. Líkami hans og limir samsvöruðu sér hið bezta, og í allri framkomu var hann hinn konunglegasti. Blíður var hann að jafnaði, en fékk þó reiðzt, þegar átti við. Kátur var hann, en hélt þó ætíð virðingu sinni. Ef beðinn bónar, veitti hann hana blíðlega eða synjaði svo blíðlega, að þeim, sem synjað var, fannst hann standa í þakkarskuld við konung. Í fjölmenni bar hann sig sem konungur, en þegar fáir voru við sem jafningi viðstaddra og það án þess að tapa konunglegu fasi. Vinur var hann fátækra, kirkjunnar og guðhræddra preláta. Ólög þoldi hann ekki, og alla lét hann ná rétti sínum. Í hinni íslenzku sögu Játvarðar er þannig komizt að orði: „Síðan var hann kórónaður, og þar af fékk heilög kirkja frelsi, en höfðingjar framgang, en útlendir víkingar og vondir menn niðran en alþýða frið og farsælu.“

Enn fremur er þar ritað: „Margir hlutir urðu þeir í lífi hans um jarteinir og spádóm að sannfróðir menn hafa ritað látið á bókum,“ enda var frægð Játvarðar ekki sízt byggð á jarteiknum hans og forspá. Er þeirra þegar getið í elztu ævisögu hans. Sagt er þar frá því, að kona með mikil og daunill sár á andliti læknaðist, þá er konungur snerti hana, og er þetta elzta dæmi þess, sem Englendingar kalla „touching for the king's evil,“ kraftaverka hæfileiki, sem trúað var fram á átjándu öld, að konungar Englands réðu yfir. Þá fengu blindir sjón, ef þeir báru á augu sér vatn það, er konungur hafði laugazt í. Á dánarbeði sínu spáði hann landi sínu hörmungum. Er hann var spurður, hvenær þeim mundi létta, sagði hann í líkingamáli, að það mundi verða þegar lim, sem hefði verið höggvið af tré og gróðursett skammt frá stofni þess, sameinaðist stofninum aftur. Var talið síðar, að með þessu hefði Játvarður átt við giftingu Hinriks I (1100—1135) og dóttur konungs Skota, en móðir hennar var af ætt hinna engilsaxnesku konunga. Geta má þess og, að engilsaxneska krónikan lofaði Játvarð mikið fyrir það að létta af þjóðinni sköttum, sem legið höfðu eins og mara á henni í hálfa öld. Og mikið var konungur dáður fyrir byggingu klausturkirkju St. Péturs í Westminster (Westminster Abbey), þar sem konungar og helztu menn Englendinga hafa hlotið legstað í hartnær þúsund ár.

Á eftirfarandi öldum bergmála sagnaritarar Englendinga þennan dóm. Það er ekki eiginlega fyrr en á nítjándu öld, að annað hljóð kemur í strokkinn, en áður en ég sný mér að því, vil ég tilfæra tvö eða þrjú dæmi, er sýna álit erlendra sagnaritara um konung vorn. Má þar fyrstan telja Adam Brimaklerk, er reit á árunum 1070—1085 sögu erkibiskupa Brimastóls. Segir hann,

að Játvarður hafi verið góður maður og guðhræddur og kallar hann hinn sannheilaga konung (**sanctissimus rex**). Er þetta ritað löngu fyrr en Játvarður var kanóniseraður. Saxo Grammaticus segir þar á móti, að Játvarð hafi einkennt gáfna- og aðgerðarleysi (**stoliditas et desidia**), og er þetta einsdæmi. Íslenzkir sagnaritarar eru á öðru máli og er Snorri Sturluson gott dæmi um það. Í **Heimskringlu** segir hann, að Játvarður hafi verið kallaður „hinn góði", og bætir við „hann var svo". Enn fremur segir hann, að enskir menn telji hann helgan. Til er og enn, sem fyrr getur, saga Játvarðar góða á íslenzku, en hvenær hún er samin, veit ég ekki.

Dálæti á Játvarði á fyrri öldum var ekki einskorðað við sagna- og helgisagnaritara. Á miðöldum voru hann og Tómas helgi erkibiskup í Kantaraborg aðaldýrlingar Englands. Helgi hins fyrrnefnda þótti koma upp snemma, ef til vill í lifanda lífi, og eftir andlát hans var fljótt hafizt handa um að taka hann í dýrlinga tölu. Stóðu framarlega eða fremst að þessu enskir konungar. Virtist og þetta ætla að takast 1139, en innbyrðis óeirðir komu í veg fyrir, að svo yrði. Þó dróst þetta ekki lengi. Árið 1161 tók Alexander II páfi Játvarð formlega í dýrlinga tölu, og 13. október nokkrum árum seinna lét Tómas erkibiskup taka upp dóm hans í viðurvist Hinriks II Englandskonungs. Óx nú mjög tiltrú á Játvarði og náði ef til vill hámarki sínu á ríkisárum Hinriks III (1216—1272). Hann fékk því til leiðar komið árið 1237, að messudagur Játvarðar var tekinn upp á dýrlingaskrá almennrar kirkju. Á messudag dýrlingsins gekk Hinrik í prócessíu berfættur og berandi sem offur til hans kristalkrús, en í henni var hið dýrmæta blóð Drottins vors. Ekki lét hann heldur þar við sitja. Árið 1241 lét hann hefja smíð á nýju skríni undir jarðneskar leifar Játvarðar. Var það gert úr gulli og gimsteinum, og er sagt, að það hafi kostað um £66,000, áður smíði var lokið. Var helgur dómur Játvarðar fluttur í það 1268. Þá má og geta þess, að Hinrik gaf elzta syni sínum nafn dýrlingsins og hafa sjö aðrir kóngar Englands borið það síðan. Nokkru eftir andlát Hinriks, lét sonur hans, Játvarður I, færa lík föður síns á veglegri stað (**excelsiore loco**) í nágrenni við skrín Játvarðar góða, en eins og vitað er, stóð það í klausturkirkju St. Péturs í Westminster, sem að vísu var nú miklu veglegri bygging en sú, sem Játvarður lét reisa, og þar hlaut hann legstað 6. janúar 1066.

En það var ekki aðeins fyrir hinar kristilegu dyggðir, sem Játvarður var dáður, heldur, eins og fyrr getur, fyrir þann frið og þau góðu lög, sem einkenndu ríkisstjórn hans. Að vísu er ekki kunnugt, að Játvarður setti lög sjálfur á ríkisstjórnarárum sínum, þó vel megi það vera, en nokkrum árum eftir dauða hans birtust lagasöfn, sem kennd eru við hann, og varð það siður, að konungar sóru þess krýningareið að varðveita lög Játvarðar góða. Er þetta vottur þess, hve ríkisár hans voru álitin hafa verið friðsöm og réttvísi mikil á hans dögum.

Auðséð er því, að á miðöldunum og lengur var Játvarður góði hylltur fyrir guðrækni, jarteiknir, og listhneigð, og þar að auki fyrir frið-

semi, örlæti og kærleik við fátæka, skattmildi og réttláta stjórn. Ekki var það eiginlega fyrr en á nítjándu öld, eins og þegar hefur verið tekið fram, að þessi mynd hins milda öðlings tók stakkaskiptum. Mun siðabylting sextándu aldar eiga sinn skerf í þessu, en þó einkum vaxandi þjóðerniskennd, er alls staðar sigldi í kjölfar frönsku byltingarinnar á nítjándu öld, og þar við bættist dálæti Englendinga á öllu þýzku og sú trú, að þing- og lýðræðisskipulag Breta ætti rót sína að rekja til frum-Germana.

Aðalhöfundur þessarar nýju skoðunar, sem nú skal lýst, á Játvarði góða var hinn mikli enski sagnfræðingur, Edward A. Freeman, er reit um 1870 geysistóra bók í fimm bindum um hernám Vilhjálms bastarðs Rúðujarls á Englandi, er nefnist **The History of the Norman Conquest of England.** Í öðru bindi þessa ritverks er skýrt mjög nákvæmlega frá ríkisstjórnarárum Játvarðar, og er þetta verk enn þá fullkomnasta frásögn um þetta tímabil. Freeman var að mörgu leyti ágætur sagnfræðingur. Hann rannsakaði gaumgæfilega allar heimildir og leyndi engu, en hann var barn sinnar tíðar — þjóðrækinn með afbrigðum og þýzksinnaður mjög. Hann efaðist ekki um, að stjórnarfyrirkomulag Breta á nítjándu öld væri hið bezta, sem heimurinn hefði og gæti eignazt og að það ætti rætur sínar að rekja til frum-Germana og þá sérstaklega til Engil-Saxa, áður en hinir frönsku Norðmenn með Vilhjálm jarl í broddi fylkingar umturnuðu hinum engilsaxnesku lýðræðisstofnunum og þingræðisskipulagi. En Vilhjálmur átti sér fyrirrennara, og það var enginn annar en Játvarður góði. Með krýningu hans, taldi Freeman, að yfirráð hinna frönsku Norðmanna á Englandi hæfust. Það leikur ekki á tveim tungum, að Freeman áleit, að á ríkisstjórnarárum Játvarðar hefði staðið yfir barátta milli frjálsra og lýðræðissinnaðra Engil-Saxa á aðra hönd en á hina útlendinga, sem vildu eyðilegggja hið ævaforna lýðræði og frelsi germanskra karla. Fremstur í flokki var konungurinn sjálfur, því hjarta hans var franskt, segir Freeman. Unun hans var að vera umkringdur þeim félögum, sem komið höfðu með honum frá hjartkæra landinu og mæltu hina hjartkæru tungu og að veita þeim óðul og skipa þeim í æðstu stöður ríkisins. Þessir prelátar og höfðingjar, sem flykktust til hins fyrirheitna lands, Englands, frá Normandíu, áttu hjarta hans. Barátta milli innlendra manna og erlendra um yfirráð landsins einkenndi ríkisstjórnarár Játvarðar. Konungur sjálfur, segir Freeman, var vesalmenni, sem lét þessa gæðinga leiða sig, gat þó verið þrár, en hafði fáa mannkosti til að bera. Dygðir hans, ef þær voru til, voru dygðir munka og meinlætamanna, og hann hafði lítið af kostum hinna sönnu dýrlinga, og enginn var hann föðurlandsvinur. Sást það bezt á því ef satt var, og Freeman efaðist um, að svo væri, að hann bjó með konu sinni sem faðir með dóttur, en kona Játvarðar var dóttir Guðina jarls. Það var Guðini jarl og synir hans, sem loks gátu eftir tíu ára stríð heft hina útlendu árás á germanska þing- og lýðræðið og bjargað því um stundarsakir, unz allt fór um koll fyrir hinum frönsku

riddurum í bardaganum við Hastings 1066.

Þessi mynd, sem Freeman dró upp af Játvarði og ríki hans, hefur breytzt mjög á síðustu fimmtíu árum. Sérstaklega á þetta við um skoðanir sagnfræðinga á stjórnarskipulagi því, er hann eignaði Engil-Söxum. Aftur á móti hefur mönnum ekki eins tekizt að losa sig við skoðanir hans á Játvarði. Ágætur enskur sagnfræðingur segir, t. d. í bók, sem kom út 1955, að í samanburði við Knút og Vilhjálm bastarð komi Játvarður fram sem vesalingur, stefnulaus að mestu og afkastalítill. Hann hafi reynzt þróttlaus í stjórnmálabyljum ríkisstjórnarára sinna, en þó hafi hann ekki skert hið konunglega vald. Brestir hans, segir höfundur, séu þeir sömu og manna á öllum tímabilum, en dygðir hans séu eingöngu miðalda dygðir. Úr hinum kristnu dygðum hans, jarteiknum og listhneigð hafi menn skapað sér mynd hins alfullkomna kristna konungs, sem var fyrirmynd manna, unz einkenni hennar úreltust eða féllu úr gildi eða tízku. Aðrir hafa lýst Játvarði sem „heilögum hálfvita", og farið háðslegum orðum um hann sem „hálfdýrling", sem mun nú annars stafa af vanþekkingu á „kanóniséringum" heilagrar kirkju. Ég man að sinni aðeins eftir einum núlifandi sagnfræðingi, sem bregður að mun frá þessari mynd Játvarðar, en hann er Sir Frank M. Stenton, fróðastur manna um sögu Engil-Saxa. Farast honum orð á þessa leið: „Það er líklegt, að Játvarður sé yfirleitt of lítils metinn, og að hann hafi búið að forða leyndrar orku undir hinu milda fasi, sem heillaði þá, sem þekktu hann, og meinlætissemdinni, sem gerði hann að dýrlingi."

En hver er nú raunveruleikinn? Ekki ætla ég mér það að geta ráðið það vandamál, og sízt í stuttri grein. En segja má ég það, að ég hefi nú í herrans mörg ár fengizt við rannsóknir á sögu Engil-Saxa, og þá sérstaklega á ríkisárum Játvarðar, þó þess sjáist enn lítil merki í rituðu máli. En mér hefur fundizt, að margt færi miður í því, sem enn hefur ritað verið um konung vorn og stjórn hans — að nýjar leiðir yrði að troða, ef komast ætti að sannleikanum. Játvarður er að mörgu leyti torskýrður maður, og sama má segja um stjórnarfar og stofnanir um hans daga. Á þetta ekki sízt við, ef sagan er rædd frá sjónarhóli þing- og lýðræðisskipulags nítjándu aldar, en sú hefur reyndin oftast orðið. Enskur sagnfræðingur, J. E. A. Jolliffe, er ef til vill kann betur en flestir aðrir, að setja sig inn í anda stjórnarfars Engil-Saxa, reit fyrir skömmu: „Við eygjum í fortíðinni fyrst og fremst það, sem við þekkjum í nútíðinni, það, sem er skylt henni á sama hátt og nýgræðingur fullvöxnu tré. Það er svo auðvelt að verða blindur fyrir því sem er andstætt okkar viðtekna frjálslynda (liberal) hugsunarhætti, eða því, sem hefur engin áhrif á hann, blindur fyrir því, sem var virkt á sínum tíma, en hafði engin sýnileg áhrif á atburðarás framtíðarinnar. Og þannig orsakast það . . . að það, sem engin merki setti á nútíðina, tapar fyrir oss á sama máta öllum raunveruleik, eins í fortíðinni". Þessi orð mætti grafa óafmáanlega á hjarta hvers sagnfræðings.

Játvarður góði kom til valda í landi, sem var honum ókunnugt,

eftir að hafa alið allan aldur sinn — um 36 ár — á erlendri grund. Hann varð því að kynna sér háttu manna, stofnanir lands og stjórnarfar. Þetta var hinn fyrsti örðugleiki, sem hann varð að yfirstíga. Þá kom hann til ríkis í landi, þar sem bjuggu margir menn „danskrar“ ættar, þar sem danskir konungar höfðu setið á veldisstóli í fjórðung aldar, og þar sem móðir hans var víst orðin hálf-dönsk eða vel það. Enda kom það fljótt á daginn, að hinn nýi konungur átti við andstöðu að etja, þó að sagt hafi verið, að valdataka Játvarðar gleddi höfðingja og alþýðu, sem fagna máttu frelsi, eftir að hafa þjónað Knúti konungi hinum ríka og sonum hans. Sumir helztu höfðingjar og móðir Játvarðar sýnast hafa verið í broddi liðs á móti honum. Menn vildu heldur annan hvorn, Svein Úlfsson eða Magnús góða, og mundi víst hvorugur þeirra hafa verið tregur til þess að taka við konungdómi. Varð Játvarður að gera aðsúg að móður sinni, féfletta hana og svipta öllum völdum, þó síðar kæmist hún aftur í virðingarsess. Margir höfðingjar af „dönskum“ ættum voru þá og gerðir útlægir. Ber þetta sízt vott um athafnaleysi konungs vors.

Þegar Játvarður kom til valda á Englandi, var, sem fyrr getur, Guðini Úlfnaðursson æðsti og voldugasti jarl í ríkinu, valdagjarn mjög og geysigráðugur í fé og lönd. Fengu synir hans, Sveinn og Haraldur, brátt jarlsnafnbót og ríki, og gifti hann Játvarði dóttur sína, Gyðu. Vafalaust er, að Guðini og synir hans ætluðu sér að ráða öllu í landinu í nafni konungs, en brátt hófst barátta milli þeirra Guðina á aðra hönd og Játvarðar og nokkurra franskra Norðmanna, sem komið höfðu með Játvarði til Englands, á hina. Ekki gefst rúm hér til þess að rekja þennan þátt eða segja frá ferli Sveins Guðinasonar, þó skemmtilegt væri. Sveinn var víst ofbeldismaður — tók t. d. nunnu úr klaustri og hafði hjá sér meðan hann lysti — og var ger útlægur, komst aftur í sátt við lögin, en drap þá frænda sinn og var ger útlægur aftur, komst aftur í sátt við lögin o. s. frv. Á þessum árum kennir og áhrifa frá Norðurlöndum á stjórnmál Englands — sérstaklega viðskipti við Svein Úlfsson — og bíður þetta enn tæmandi rannsóknar. En árið 1051 var látið til skarar skríða. Guðini mun hafa safnað liði í þeirri von, að hann fengi kúgað konung, en aðrir jarlar og landsfólk fylkti sér um Játvarð og voru þeir Guðini og synir hans gerðir landrækir. Allt bíður þetta nánari rannsókna. Sérstaklega finnst mér þurfa að þurrausa skandinavískar heimildir, áður en komizt verður að viðunanlegri niðurstöðu um gang mála fyrstu tíu ríkisstjórnarár Játvarðar, og þá um mat á honum sjálfum. En aftur get ég varla talið, að þeir atburðir, sem nú hefur verið greint frá, beri vott um algert aðgerðaleysi hjá konungi. Þótt Guðini og synir hans kæmust í sátt við lögin aftur 1052, sat Játvarður enn í hásæti sínu.

Þar að auki hafði hann í fjarveru Guðina gert ráðstöfun um ríkiserfðir eftir sína daga. Eins og fyrr getur, er sagt, að Játvarður, þótt hann ætti dóttur Guðina, hafi snemma á ævinni unnið skírlífisheit og haldið það síðan. Hvernig sem því er varið, er víst, að þau hjón voru barnlaus, og að árið 1051 sendi hann mann

á fund frænda síns, Vilhjálms bastarðs, og tilkynnti honum, að hann ætti að taka við ríki á Englandi eftir sinn dag. Er og sagt, að Vilhjálmur hafi þá um veturinn heimsótt Játvarð, sem tók á móti honum með mestu blíðu.

Það er skoðun mín, og hefi ég reynt að leiða rök að henni í öðru ritsmíði,[1] að Guðina hafi ekki tekizt að ná sættum við konung og fá landgönguleyfi, fyrr en hann sór þess eið, að þessi ráðstöfun Játvarðar um ríkiserfðir skyldi metin góð og gild og gaf sem gísla Vilhjálmi til handar son sinn og sonar son.

Þannig voru þá fyrstu ríkisstjórnarár þessa athafnalausa heilaga hálfvita, sem enn sat á ríkisstóli. Guðini dó 1053 og tók þá sonur hans, Haraldur, við völdum hans og varð æðsti ráðgjafi konungs. Tókst honum að hefja yngri bræður sína til jarlstignar og landa, þá Tósta, Gyrð og Lífvin, en Sveinn hafði látizt 1052 á heimleið frá Jerúsalem í pílagrímsferð. Það var um eitt skeið álit mitt, að frá því 1052 hefði Játvarður góði setzt í helgan stein og látið Harald fara með völd, en við frekari lestur heimilda er ég horfinn frá þeirri skoðun, og skal nú greina aðeins eina ástæðu fyrir þessum skoðanamun.

Haraldur mun snemma eftir andlát föður síns hafa farið að renna girndaraugum til konungstignar, eða að minnsta kosti allra valda í landinu, eftir daga Játvarðar. Þetta gat þó ekki tekizt, ef að ráðstöfun sú, er konungur hafði gert við Vilhjálm bastarð um ríkiserfðir, stæði óhögguð, en lítil von var, að Játvarður gengi bak orða sinna. Nú var konungur eini maður hinnar engilsaxnesku konungsættar uppistandandi á Englandi. En ættin var ekki útdauð alls staðar. Börn Játmundar járnsíðu höfðu eftir dauða föður síns flúið til Ungverjalands og fundið þar griðastað. Þar var enn á lífi elzti sonur Játmundar, nafni Játvarðar góða, en auðkenndur með titlinum **eðlingur.** Allt, sem nú skal greina, er mjög á huldu, og verður að láta getsakir nægja, en um 1054 hugkvæmdist einhverjum, og varla er um annan að ræða en Harald, að senda eftir Játvarði eðlingi og gera hann að ríkisarfa. Kom hann og sonur hans, smádrengur að nafni Játgeirr, til Englands 1057, en svo illa fór með þessa ráðagerð, að eðlingurinn dó, áður en hann næði tali af föðurbróður sínum. Er það ætlun mín, að konungur hafi þrjózkazt við að rjúfa loforð sitt við Vilhjálm jarl og Játvarður eðlingur svo dáið, áður en hægt var að koma ráðstöfun Haralds í kring. Enda sýnist konungur hafa setið við sinn keip. Nokkrum árum seinna sendi hann Harald sjálfan til Vilhjálms að tryggja samninga þeirra. Hér sór Haraldur jarli trúnaðareið, með þeim afleiðingum, sem allir muna, árið 1066.

Víst mætti lengi halda áfram og ræða vandamál seinni ríkisstjórnarára Játvarðar[2] — innanlandsóeirðir vegna valdastreitu milli Haralds og Elfgeirs jarls, ósamlyndi þeirra bræðra, Haralds og Tósta, styrjaldir við nágrannalönd að norðan og vestan, o. s. frv. — en hér skal staðar numið. Seinustu ár ævi sinnar var Játvarði mest áhugamál bygging hinnar veglegu klausturkirkju St. Péturs í Westminster, en því verki lauk í árslok 1065. Var kirkjan vígð 28. desember, en ekki áttiJát-

varður kost á því að vera viðstaddur þessa athöfn, sem hann hafði svo lengi þráð. Hann lá þá sjúkur við dauðans dyr. — Og enn kemur eitt vandmálið. Hvað skeði við dánarbeð Játvarðar? Sumar heimildir segja, að hann hafi þá falið Haraldi ríki sitt, en hægt er að skýra orð heimildanna á þann veg, að kóngur hafi aðeins ætlazt til þess, að Haraldur varðveitti ríkið, þar til er Vilhjálmur tæki við völdum. Snorri segir, að vísu, frá þessu á annan hátt. „Það er sögn manna," segir hann, „að þá er fram leið að andláti konungs, að þá var Haraldur nær og fátt manna annað. Þá laut Haraldur yfir konunginn og mælti: „Því skírskota eg undir alla yður, að konungur gaf mér nú konungdóm og allt ríki á Englandi." Því næst var konungur hafiður dauður úr hvílunni." Snorri er, að sjálfsögðu, ekki eins góð heimild og samtíða enskar heimildir um Játvarð góða, en þó ætla ég, að öllu athuguðu, að hann fari hér ekki fjær sannleikanum.

Útfararathöfn Játvarðar góða fór fram daginn eftir andlát hans, 6. janúar 1066, og var hann lagður til hvíldar í kirkju þeirri, er hann var nýbúinn að reisa, en Haraldur var tekinn til konungs sama dag. Ekki urðu ríkisstjórnardagar hans yfrið margir, en viðburðarríkir mega þeir teljast. Tósti bróðir hans undi illa hag sínum og vildi gera tilkall til ríkis. Tóku þeir Haraldur harðráði Sigurðarson og hann höndum saman og sigldu til Englands með her. Börðust þeir við Harald Guðinason 25. september við Stamfurðu, og féllu báðir. En þá kom fregn að sunnan, að Vilhjálmur bastarður væri kominn í land með riddaralið. Þeysti Haraldur Guðinason suður og féll fyrir Vilhjálmi við Hastings 14. október 1066, en Vilhjálmur tók lönd og ríki, eins og Játvarður hafði viljað.

Ekki má ég svo skilja við þessa þanka, að ég minnist ekki á ein tengsl milli Íslendinga og Játvarðar góða, þó að þau séu óbein. Áður biskupsstóll var settur á Íslandi, dvöldu þar nokkrir erlendir biskupar. Einn af þeim hét Rúðólfur og sat í Bæ á Íslandi í hartnær tuttugu ár eða frá því um 1030 til 1049 eða 1050, er hann hvarf til Englands. En Rúðólfur var frændi Játvarðar góða, og fékk kóngur honum við komu hans til umráða klaustrið í Abingdom með ábótanafnbót. Hann andaðist 1051. Telja sumir, að meðan Rúðólfur dvaldi í Bæ hafi hann haldið skóla og jafnvel sett klaustur þar, en mjög er þetta allt á huldu og litlar líkur, að svo hafi verið, að minnsta kosti hvað klausturlifnað snertir.

Já, allt er breytingum undirorpið, jafnvel orðstír manna. Þó mun, þegar öll kurl koma til grafar, illt að véfengja það, sem höfundur Hávamála segir: „En orðstír deyr aldregi hveims sér góðan getr." Sannast þetta og á Játvarði að vissu leyti, því þótt misjafnir dómar hafi verið kveðnir upp um hann, er orðstír hans enn að mörgu leyti hinn sami og hann var á miðöldunum. Fyrir þúsundum altara er sungin messa hans á hverju ári á ártíð hans, þ. e. a. s. 13. október. Í klausturkirkju St. Péturs í Westminster (**Westminster Abbey**) getur enn að líta skrín hans, þó hinn helgi dómur hans finnist þar ekki lengur. Aftur er minning hans bráðlifandi í hinni miklu rómversk-

katólsku Kristkirkju í Westminster (**Westminster Cathedral**). Turn hennar, sem er 273 fet á hæð og hefur hæstu lyftu í Lundúnum, er heitinn eftir Játvarði. Í turni þessum er ein klukka og heitir hún „Játvarður“. Á hana er greypt: „Biðjið fyrir Gwendolyn, hertogafrú af Norfolk, sem hefur gefið þessa klukku til dýrðar Guði og til heiðurs Játvarði góða, árið 1910. Meðan hljómar þessarar klukku líða gegnum skýin, megi engla herskarar biðja fyrir þeim, sem saman eru komnir í þessari kirkju. St. Játvarður, bið fyrir Englandi.“ Fyrir ofan aðaldyr kirkjunnar situr Kristur og heldur á opinni bók. Honum til vinstri stendur Vor Frú og til hægri St. Jósep. Knéfallandi til vinstri og hægri eru þeir St. Pétur og Játvarður góði. Aftur við hliðardyr sést Játvarður og heldur þá í örmum sér líkani klausturkirkju St. Péturs, sem hann reisti fyrstur manna.

Slæ ég svo botn í þessa nokkuð sundurlausu þanka og bið lesendur að virða á betri veg.

Neðanmálsgreinar

1. „Edward the Confessor's Promise of the Throne to Duke William of Normandy,“ **English Historical Review**, LXXII (1957), 221—228.

2. Ég hefi í enn öðru ritsmíði rætt þetta nánar: „Edward the Confessor in History,“ **Transactions of the Royal Society of Canada**, Section II, 1959, bls. 27—35.

Athugasemd

Geta vil ég þess, að varðandi rannsókn á sögu Játvarðar var gata mín greidd að mun með styrk frá tveimur stofnunum. Nuffield Foundation gerði mér kleift að dveljast tvo mánuði á Englandi 1956, og John Simon Guggenheim Memorial Foundation á ég það að þakka, að ég gat dvalizt árlangt 1956—1957 í Boston við Widener og önnur bókasöfn.

Þess skal getið hér, að árið 1955 kom út hjá University of Toronto Press bók eftir dr. Tryggva J. Oleson, sem nefnist **The Witenagemot in the Reign of Edward the Confessor.** Er hér um að ræða rannsókn á stjórnmálasögu Englendinga á ríkisstjórnarárum Játvarðar góða.

„Witenagemot“ (mót hinna vitru eða reyndu) var nafn á einhvers konar samkomu, sem tíðkaðist á Englandi á tímum Engil-Saxa. Sagnfræðingar höfðu ætlað, að „Witenagemot“ hefðu verið eins konar undanfari „The British Parliament“, en dr. Tryggvi kemst að allt annarri niðurstöðu í bók sinni. Hann sýnir fram á, að „Witenagemot“ hafi ekki verið fastmótuð stofnun, heldur hafi þau verið sótt af ýmiss konar ráðgjöfum konungs, sem höfðu engin sérstök réttindi til að koma fram sem fulltrúar þjóðarinnar, heldur mun konungur hafa getað ráðið sjálfur, hverjir voru til kvaddir. Hér er því ekki hægt að greina neinn skyldleika milli þessara fornu samkunda og brezka þingsins, sem síðar varð.

Bók dr. Tryggva hefir hlotið einróma lof meðal miðaldasagnfræðinga.

H. B.

GÍSLI JÓNSSON:

Bækur

Richard Beck:
VIÐ LJÓÐALINDIR

Þetta eru að mestu lýrisk ljóð, náttúrusöngvar, eða minnsta kosti náðu þau mestum tökum á mér. Þá eru þessu næst nokkur kvæði um mannfélagið, ýmislegs efnis, og svo minni, eins og gengur. Ekkert íslenzkt skáld sleppur við þau algerlega — samkomur, gestaboð, silfur- og gullbrúðkaup, erfiljóð o. s. frv.

Hér er að vísu ekkert nýtt: Vorsól og döggvar, blóm og tré, nótt og dagur, haust og vetur og snjór, vötn og dalir og fjöll, snortið af hinni innri vitund um tilveruna í heild. Og myndirnar eru yfirleitt skýrt dregnar og söngtónninn hreinn. En þær eru nærri alltaf íslenzkar. Maður mætti þó ætla, að maður, sem búið hefir meira en helming þroskaðrar ævi í stærra landi, við stærri vötn, fjarðabreiðar elfur, rishærri og víðáttumeiri fjöll, fjölbreyttari gróður og skóga, sýndi þess einhver veruleg merki. En svona er Íslendingseðlið.

Þessi sýnilega mynd ljóðagjörðar, ef svo mætti að orði kveða, er ekkert einsdæmi. Flest íslenzk ljóðskáld eru sama markinu brennd. Ég hefi ósjaldan rekizt á það hjá okkar svonefndu stórskáldum, að hugsunin er ekki eins ný og þeir mundu óska að lesendurnir héldu. En hún kann að vera framsett á annan eða óvenjulegri hátt en við áttum að venjast — búningurinn skrúðmeiri eða eftir nýrra sniði. Nú, auðvitað auka skrúðklæði á kvenlega fegurð, svo dæmi sé tekið, en jafnvel í hversdagsklæðum eða auk heldur í tötrum dylst sönn fegurð aldrei.

Sagt er, að sumir stjórnmálamenn og aðrir önnum kafnir athafnamenn lesi spæjarasögur og morðsögur til þess að dreifa huganum og létta af sér oki dagsins. Íslendingar yrkja oft í sama tilgangi. Dr. Beck er einn þeirra, að ég held. Hann yrkir ekki ýkjamikið, a. m. k. ekki á seinni tíð; en hann vandar formið. Og vafalítið er þetta hans aðferð til að gleyma erlinum og lífsstritinu, og er það eins og það á að vera. Ljóðagerð er ekki eða ætti ekki að vera atvinnugrein. Hún er ekki í eðli sínu íþrótt, þótt forfeður vorir teldu hana svo. Hálaunaðir íþróttamenn hætta að hafa unað af íþróttinni sjálfri — festa aðeins auga á arðinum — svo kann að fara með bókmenntirnar. Ég hallast enn að skoðun alþýðuskáldsins, sem orti sér til hugarhægðar, en hvorki sér til lofs né frægðar.

AUSTURLAND.
5. bindi.

Í orðsins vanalega skilningi er „Austurland“ víst ekki tímarit; en samt eru nú komin út af því fimm bindi og það sjötta í aðsigi. Á titilblaðinu er það kallað „Safn austfirzkra fræða“, og er það sannnefni. Ýmsir góðir Austfirðingar hafa staðið að útgáfunni og skrifað í ritið. En

aðalsálin og driffjöðrin í fyrirtækinu hefir verið og er enn fyrrverandi alþingismaður, Halldór, Stefánsson. Fimmta bindið kom út á síðastliðnu ári, og hefir hann einn safnað gögnum að því og fært það allt í letur. Í stuttu máli sagt er þetta nálega níu alda annáll Austurlands — allt frá landnámstíð og niður að lokum átjándu aldar. Áður hafði hann ritað sögulegt yfirlit nítjándu aldarinnar.

Líklega er ekkert það í sögum, skræðum og annálum um þenna landsfjórðung, sem ekki er hér til tínt. En ekki er hægt með sanni að segja, að sagan sé glæsileg. Harðæri, drepsóttir, útlend og innlend kúgun kirkju-, konungs- og verzlunarvalds, hrjóstrugt og gróðursnautt land, hafísar og eldgos, lögðust á eitt að kvelja og myrða kjark og sjálfstæði fólksins. Íslandi, með öllum þessum faraldri, tókst þó aldrei að drepa fólkið, sem það byggði, eins og fyrir Grænlandi fór. Og nú má svo að orði kveða, að aldrei hafi íturvaxnara, hraustara eða frjálsmannlegra fólk risið á rústum liðinna alda kvalræðis en einmitt nú á dögum.

Fátt er víst lærdómsríkara fyrir lifandi og óbornar kynslóðir en sagan. Og ef hið almenna máltæki er rétt, að sagan endurtaki sig, þá má búast við harðæri á Austurlandi og hafísum, sem lokað gæti öllum höfnum, þegar minnst varir. Slíkt hefir þó ekki átt sér stað á þessari öld, þó undarlegt megi virðast. En sú er bótin, að þjóðin er betur undirbúin nú. Greiðfærir vegir, símar og loftferðir, ef annað bregzt, munu í framtíðinni afstýra gripafelli og harðrétti. Og læknislistin dregur úr mannfalli af völdum drepsótta og annarra kvilla. Fyrr á öldum máttu menn deyja drottni sínum, án lknishjálpar, og gerðu það, sem sjá má svo átakanlega á svo að segja annarri hverri síðu í þessari bók.

Eitt er það, sem angrar mig á stundum, þótt það eigi ekki beinlínis við um þessa bók, sem byggð er á öruggum heimildum; en það er sumt af hinum svonefndu alþýðlegu fræðum, sem mér er sagt að heimaþjóðin sé mjög sólgin í, og allir keppast við að safna og skrásetja. Eru það helzt sagnir um hjákátlegt eða ankannalegt fólk — menn og konur — sem var svo kúgað og þunglega haldið af minnimáttarkennd, í andlegu og efnalegu umkomuleysi, að það vandi sig á ýmsa kæki eða sérvizku orðbragð, sem oftast hafði litla eða enga meiningu, eins og nauðvörn eða brynju gegn hvefsni, ágengni og búraskap þeirra, sem lítið eitt máttu sín betur. Sumir ortu eina eða tvær vísur, oft illa kveðnar, um daglega viðburði. Aðrir sögðu af sér hreystisögur, stundum tilhæfulitlar. Enn aðrir stálu kind eða tólgarbita og voru hýddir fyrir. Í skorti og bjargarleysi verða allir þjófar. Það er síðasta nauðvörnin gegn hungur- og hordauða, og naumast áfellisvert. Og svo langt fara þessi fiskisagna átvögl að harma það, að þetta „einkennilega fólk“ sé að hverfa með þjóðinni. Er hægt að komast öllu lengra í fróðleiksfýsninni og sjónskekkjunni?

Ég veit að vinur minn, Halldór Stefánsson, fyrirgefur mér þennan útúrdúr. Hann er nú kominn mjög á efri ár, og hefir séð margt með

eigin augum, og ef til vill enn fleira í gegnum nálarauga sögunnar. Honum er það mest að þakka, ef ekki eingöngu, að þetta ágæta safn um Austurland er til orðið. Hann skrifar fallegt, látlaust og stílhreint mál — virðist aldrei þurfa að grípa til útlenzkukenndra nýyrða eða skrúðmáls. Aldrei verður maður heldur var við, að hann blandi sjálfum sér eða sinni skoðun inn í frásögnina, sem því miður mörgum af oss hættir til.

Áður en langt um líður, má eiga von á sjötta (og kannske síðasta) bindi þessa safns. Er svo ráðið, að aðalefni þess verði yfirlitssaga austfirzkra bókmennta. Hlakka ég til að sjá það, ef mér skyldi auðnast að lifa svo lengi.

Jakobína Johnson:

NORTHERN LIGHTS.

Icelandic Poems.

Núna um jólin barst mér þessi fallega bók. Í henni eru yfir fimmtíu íslenzk ljóð, eftir þrjátíu skáld, snúin á enska tungu. Hafa þau allflest birzt í enskum tímaritum og bókum og hvarvetna verið vel tekið. Enda má fullyrða, að fáir eða engir, sem fengizt hafa við að þýða íslenzk kvæði, komist til jafns við Jakobínu í lýriskum þíðleik og hljómfegurð. Ýmsir hafa þýtt nákvæmlega — kannske of nákvæmlega, þannig að orðin drepi andann — en í stað íslenzku söngtónanna hefir komið þjalarsarg og grjóthrun, þótt það reyndar eigi ekki ávallt við.

Þeim, sem fengizt hafa við að snúa rímuðu máli einnar tungu yfir í aðra, er það vel ljóst, hve torvelt það er að halda hætti, efni, anda og hljómblæ, svo að skiljanlegt og aðgengilegt sé lesaranum; enda tapast vanalega eitthvað, nærri hversu vel sem er þýtt. Af þeirri nasasjón, sem ég hefi af öðrum tungum, þori ég að fullyrða, að ekkert sé eins erfitt og vandasamt að þýða á önnur mál og íslenzk ljóð. Ber margt til þess: hrynjandi tungunnar, lengd og glaumur orðanna og hið orðauðuga líkinga- og skáldamál. Hver önnur tunga gæti, til dæmis, túlkað á eins yfirgnæfandi glæsilegan hátt þessa Bethoven-líku hljómkviðu Einars:

Frá sjöunda himni að Ránar rönd
stíga röðlarnir dans fyrir opnum
tjöldum,
en ljóshafsins öldur, með fjúkandi
föld,
falla og hníga við skuggaströnd.

Hljómur orðanna eykur þarna á þungamagn efnisins, og verður því að lesast upphátt, líkt og tónljóð, sem ekki skilst við að lesa nóturnar, án þess að raddirnar heyrist. Annars undrar það mig mest, hversu margir hafa spreytt sig á að þýða þetta kvæði og tekizt það furðanlega, þótt óhjákvæmilega flestar þær þýðingar verði fölvar skuggamyndir frumkvæðisins. Þýðing Jakobínu, sem bókin byrjar með og dregur nafn af, er vafalaust miklu fremri öllum hinum. Við þetta mætti og bæta, án allrar upptalningar, að margar glefsur í þýðingunum virðast taka frumtextunum fram; á þetta sér einkum stað um óljósar eða veikar ljóðlínur, sem allajafna koma fyrir, jafnvel í sumum góðkvæðum íslenzku skáldanna. Og öll bera þessi ljóð vott

smekkvísi og rímhagleik þýðarans. Nenni ég hvorki né hirði um að nafnkenna eitt öðru fremur því til sönnunar; enda er það mín kredda, að slíta aldrei út úr samhengi vísur eða vísubrot áliti mínu til hags eða stuðnings. Það getur oft orðið að hermdarverki.

Ekkert skal út í það farið, sem svo margir ritskýrendur nú á dögum þrástaglast á, hvað hefði getað átt sér stað, ef eitthvað annað hefði ekki skeð. En við, sem unnum skáldinu við hafið og verkum hennar, megum vel við una að sjá þessi hjáverk hennar — íslenzku kvæðin í fyrra og þessar þýðingar í ár — nú komin út í fallegum útgáfum, sem halda munu nafni hennar á lofti löngu eftir að við, sem nú lifum, erum gengin fyrir ætternisstapann.

Páll S. Pálsson:

MINNINGAR FRÁ ÍSLANDSFERÐINNI

Þeim hjónunum, Páli og Línu, eins og okkur er tamast að nefna þau, veittist sá fagnaður að geta heimsótt föðurlandið sameiginlega í fullri heilsu og andlegu fjöri sumarið 1954. Nú hafa komið út hjá prentsmiðjunni Leiftur í Reykjavík ferðaminningar þeirra. Heimskringla hafði birt sumt af þeim nokkru áður en hún rann saman við Lögberg. Þetta er óslitin ferðareisa, eins og þeir gömlu komust að orði, frá því er þau flugu frá Winnipeg og til þess tíma er þau komu til baka. Lýsir svo að segja hver lína hrifningu gestanna og vinafagnaðinum heima fyrir. Ég efast um, að nokkurs staðar á jarðríki sé gestum fagnað eins innilega og burtfluttum Íslendingum er fagnað á Íslandi. Það gengur stundum næst því að vera barnalegt. Þeim finnst mörgum, að þeir hafi heimt okkur úr helju. Og þó það sé aldrei beinlínis sagt, er þetta fólk sannfært um, að Íslendingum geti hvergi í víðri veröld liðið eins vel og í heimalandinu. En Íslendingar eru sjálfstætt fólk og líður yfirleitt vel, hvar í heimi sem þeir búa. Og þó kann eitthvað af þessu að vera rétt frá sálfræðilegu sjónarmiði, einkum hjá innfjálgu fólki, sem oftar lítur til baka en framundan — sem sér fjöllin blárri og hagann grænni í fjarlægðinni en fyrir framan tærnar á sér. Þetta allt endurspeglast í ferðaminningum Páls, svo að hrifning hans og átthagaþrá og ást, ásamt hlýhuganum til fólksins, bregzt hvergi. Frásögnin er hressileg og fjörug, og skáldleg með köflum — og sjaldan farið á of miklum seinagangi. Innan um er svo stráð tilvitnunum í sagnir og sögu að fornu og nýju, og óspart leitað til skáldanna til smekkbætis. Enginn skrifar svo um Ísland, að hann ekki sláist í fylgd með þeim. Síðast en ekki sízt eru þar að minnsta kosti þrjú frumort kvæði: Í landsýn, Á Norður-Reykjum og Við burtför frá Íslandi — einkar hlý og þíð og vel kveðin, eins og Páls er von og vísa.

Fremst í bókinni eru ljómandi fallegar og vel prentaðar myndir þeirra hjónanna, hlið við hlið, en það slys hefir hent prentarann, að gefa konunni nýtt nafn — Ólöf fyrir Ólína. Engar prentvillur aðrar varð ég var við, sem bagað geti.

Helztu viðburðir

meðal Íslendinga vestan hafs 1959

RICHARD BECK tók saman

Jan. — Dómsmálaráðherra Manitobafylkis tilkynnir, að Leifur J. Hallgrímson lögfræðingur, sonur Thorleifs og Elinborgar (heit.) Hallgrímson, Winnipeg, hafi verið skipaður starfsmaður í þeirri stjórnardeild.

31. jan. — Miss Pauline Ann Björnson, dóttir Matthíasar og Guðnýjar Björnson, Cavalier, N. Dak., Brautskráð af University of North Dakota með menntastiginu „Bachelor of Science in Education and Bachelor's Diploma in Teaching." Hún hafði getið sér orð fyrir sönghæfileika.

Febr. — Blaðafrétt skýrir frá því, að málverk Emile Walters listmálara af sögustöðum á Íslandi og Grænlandi hafi hlotið ágæta dóma á sýningum í Austurríkjum Bandaríkjanna.

Febr. — Í byrjun þess mánaðar var leikritið „Í óveðurslok" eftir Laugu Geir, Edinburg, N. Dak., leikið í íslenzka ríkisútvarpinu og hlaut góða blaðadóma.

Febr. — Sveitamálaráðherra Manitobafylkis gerir kunnugt, að Barney (Bjarni) Egilson, borgarstjóri á Gimli, hafi verið skipaður í sveitamálanefnd (The Municipal Advisory Board).

23.—25. febr. — Fertugasta ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi haldið í Winnipeg við prýðilega aðsókn. Dr. Richard Beck var endurkosinn forseti; litlu síðar kaus stjórnarnefndin þá Gísla Jónsson skáld og Harald Bessason prófessor ritstjóra Tímarits félagsins. Heiðursfélagar voru kjörnir þeir dr. Valdimar J. Eylands, fyrrum forseti félagsins, og dr. Þorkell Jóhannesson, rektor Háskóla Íslands.

15. marz — Þann dag átti dr. Joseph T. Thorson, dómforseti fjármálaréttarins í Kanada, sjötugsafmæli. Hann á sér að baki óvenjulega glæsilegan náms- og embættisferil.

Apríl — John F. Sigurdson, ræðismaður Íslands í Vancouver, kosinn forseti hins fjölmenna Rótaryklúbbs þar í borg. Sigurður Sigmundsson framkvæmdastjóri var kosinn í stjórnarnefnd klúbbsins.

Apríl — Blaðafrétt hermir, að Richard Beck Jr. vélaverkfræðingur, sonur þeirra dr. Richards og Berthu (heit.) Beck, Grand Forks, N. Dak., hafi hlotið $3,500.00 námsstyrk til framhaldsnáms í vélaverkfræði á Cornell University, Ithaca, New York.

Apríl — Blöð víðs vegar í Kanada

flytja þá frétt, að dr. Tryggvi J. Oleson, prófessor í miðaldasagnfræði við Manitoba-háskóla, hafi verið kjörinn „Fellow of the Royal Society of Canada". Er þar um fágætan heiður að ræða.

29. apríl — Söngkonan Guðrún Á. Símonar söng í Town Hall, New York City, á vegum The American-Scandinavian Foundation. Fluttu stórblöð borgarinnar vinsamlega dóma um þessa fyrstu opinberu söngsamkomu hennar þar.

1. maí — Valdimar Björnson, fjármálaráðherra í Minnesota, kjörinn í stjórnarnefnd The American-Scandinavian Foundation á ársfundi hennar í New York.

7. maí — Átti séra Rúnólfur Marteinsson dr. theol. sextíu ára vígsluafmæli. Hefir hann áratugum saman komið við kirkju- og menningarsögu Íslendinga í Vesturheimi með mörgum hætti.

Maí — Skáldsögu Ragnhildar Guttormsson, **Ian of Red River**, lofsamlega getið í kanadískum blöðum.

14. maí — Í fylkiskosningunum í Manitoba voru eftirfarandi Íslendingar kosnir á fylkisþing: Dr. George Johnson, heilbrigðismálaráðherra, í Gimli kjördæmi; Elman Guttormsson, í St. George kjördæmi; John Christianson, í Portage la Prairie; og Oscar Björnson, í Lac Du Bonnet. Tveir hinir fyrstnefndu voru endurkosnir.

Maí — Eftirfarandi námsfólk af íslenzkum ættum var brautskráð af Manitoba-háskóla (University of Manitoba):

Master of Arts:
Leo Freeman Kristjánsson, B.A. (Gen.), 1954, Manitoba. Lauk námi 5. febr. 1959.

Master of Education:
Haraldur Victor Vidal, B.A., 1943, Manitoba; M.A. 1950.

Master of Science:
Wilbur Jacob Jónsson, B.Sc. (Hons.), 1958, Manitoba.
Victor Allan Laxdal, B.Sc., 1953, Manitoba.

Doctor of Medicine and Bachelor of Science in Medincine:
J. F. P. Sigurdson.

Diploma in Anaesthesia:
Thorberg Jóhannesson, M.D.

Bachelor of Science in Engineering **(Civil):**
Oscar Thor Sigvaldason. Hlaut heiðurspening úr gulli fyrir námsafrek.

Mechanical Engineering:
Lawrence Wesley Bergman
Brian Kenneth Laxdal.

Bachelor of Architecture:
Sveinn Franklin John Sigurdson. Hlaut bókaverðlaun.

Bachelor of Science (General Course):
Magnús Herman Johnson
Bryan Douglas Thorkelson.

Bachelor of Education:
Ólafur Allan Olson, B.S.A.

Jónas Hallgrímur Vidalín Rafnkelsson, B.A.
Clarence Thorsteinn Swainson, B.A.

Bachelor of Pedagogy:
Brian Douglas Thorkelson, B.Sc.

Bachelor of Science in Agriculture:
Gilbert Sigurdson
John Thordarson.

Bachelor of Arts (General Course):
Dorothy Bernice Baldwin
Thorkell Wallice Jóhannson
John Kristján Marteinson
John Stephen Matthíasson
Ellen Thorgilsson.

Public Health Nursing:
Vera Ingibjörg Stevenson.

Maí — Eftirfarandi námsfólk af íslenzkum ættum lauk prófi á Saskatchewan-háskóla (University of Saskatchewan):

Master of Science in Engineering:
Louis Espólín Torfason, B.E., Wadena, Sask.

Bachelor of Arts:
Elaine Elizabeth Árnason, Regina, Sask.
Frances Augustine Magnússon, Saskatoon (Lauk námi í nóv. 1958)
Wanda Sharon Gail Thorfinnson, Wynyard, Sask.

Bachelor of Education:
Fyola Margaret Johnson, Regina
Mundi Irving Josephson, Saskatoon.

Certificate in Accounting:
Stephen Nicholas Johnson, Saskatoon (Lauk námi í nóv. 1958).

Diploma in Nursing:
Lois Marilyn Janusson (Lauk námi í nóv. 1958).

Associate in Arts:
Lillian Vilborg Bjarnason, Regina.

Maí — Við vorprófin á fylkisháskólanum í British Columbia (University of British Columbia) luku námi þessir nemendur af íslenzkum ættum:

Doctor of Medicine:
Kenneth Clifford Haltalin, Vancouver
Eugene Bruce Steinson, Cloverdale, B.C.

Bachelor of Science in Pharmacy:
O. C. Ingvaldson, Cloverdale.

Bachelor of Commerce:
Búi Thorlacius, Richmond, B.C.

Bachelor of Science (General Course):
Gudmundur G. Gíslason, Richmond.

Bachelor of Social Work:
Mrs. Geraldine Denise Drew (dóttir Mr. og Mrs. W. O. Peterson, Vancouver).

24. maí — Daníel John Sigmundson, sonur séra Kolbeins Sigmundssonar og fyrri konu hans, vígður til prests af dr. L. H. Steinhoff, forseta

Pacific Synod, Sameinuðu lútersku kirkjunnar í Ameríku (U.L.C.A.). Fór vígsluathöfnin fram í St. James lútersku kirkjunni í Seattle, Wash., þar sem faðir vígsluþega hafði þjónað um þrjátíu ára skeið.

Maí — Séra Eric H. Sigmar, presti St. Stephen's kirkjunnar í St. James, Man., og forseta Lúterska kirkjufélagsins íslenzka, boðið forsetaembætti í Pacific Synod, að undangenginni kosningu hans á ársþing hennar, en hann hafnaði því boði.

Maí — Við vorprófin luku námi á University of Toronto bræðurnir Glenn David Eastman og Bernard L. Eastman, hinn fyrrnefndi í námufræði (Mining) og hlaut menntastigið „Bachelor of Applied Sciences", en hinn síðarnefndi í lögfræði með menntastiginu „Bachelor of Law". Þeir eru synir Mr. og Mrs. Gunnsteins Eastmann, áður í Riverton, Man., og gátu sér báðir ágætt orð á námsárunum.

Maí — Tilkynnt, að dr. Haraldur Sigmar, Kelso, Wash., hafi verið kosinn heiðursprestur Mountainprestakalls í N. Dakota, er hann þjónaði áður samfleytt í nærri 20 ár.

5.—6. júní — Þrítugasta og fimmta ársþing Bandalags lúterskra kvenna haldið í Langruth, Man. Miss Ingibjörg Bjarnason kennslukona endurkosin forseti.

6. júní — Árni G. Eggertson, Q.C., Winnipeg, endurkosinn í framkvæmdanefnd Eimskipafélags Íslands á ársfundi þess í Reykjavík.

7. júní — Við vorprófin á Ríkisháskólanum í N. Dakota (University of North Dakota) lauk Eugene Leslie Vatnsdal, sonur Theodores Vatnsdal (nýlega látinn) og konu hans, Cavalier, N. Dakota, prófi í verzlunarfræðum og hlaut menntastigið „Bachelor of Science in Business Administration".

8.—9. júní — Þrítugasta og þriðja ársþing Kvensambands Únítara (Sambands Frjálstrúar kvenfélaga) haldið í Winnipeg. Mrs. Sigríður McDowell kosin forseti.

Júní — Jón Guðmundson, sonur Mr. og Mrs. Simon Guðmundson að Geysi, Man., lauk prófi í dýralæknisfræði við Ontario Veterinary College í Guelph, Ontario, með ágætiseinkunn. Námsferill hans hafði verið óvenjulega glæsilegur, og hafði hann hlotið margs konar verðlaun. Hann stundar dýralækningar í Morden, Man.

14. júní — Sæmdi Darmouth College, Hannover, New Hampshire, dr. Vilhjálm Stefánsson, hinn víðfræga landkönnuð og rithöfund, heiðursdoktorsnafnbót í bókmenntum (Doctor of Letters).

17. júní — Fimmtán ára afmæli íslenzka lýðveldisins minnzt með samkomum á ýmsum stöðum meðal Íslendinga vestan hafs. Þ. 22. júní var sérstök hátíðarguðsþjónusta haldin að Mountain, N. Dak., í tilefni af afmælinu við mikla aðsókn.

Júní — Í boði Þjóðkirkju Íslands var séra Eric H. Sigmar, forseti Lúterska kirkjufélagsins, fulltrúi félags síns við biskupsvígslu séra Sigurbjarnar Einarssonar sunnudaginn 21. júní í dómkirkjunni í Reykjavík, og flutti jafnframt kveðjur frá Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi. Í Íslandsferðinni flutti hann einnig ávarp á Prestastefnu Íslands.

Júní — Dagblöðin í Winnipeg flytja þá frétt, að í undirbúningi sé stofnun mikillar lækningamiðstöðvar (Manitoba Medical Centre) í sambandi við Almenna sjúkrahúsið þar í borg. Formaður undirbúningsnefndar er dr. P. H. T. Thorlakson.

21. júní — Íslenzki söfnuðurinn í Selkirk, Man., minntist 70 ára afmælis síns með fjölmennum hátíðaguðsþjónustum.

23.—26. júní — Sjötugasta og fimmta ársþing Hins evangelisk-lúterska Kirkjufél. Íslendinga í Vesturheimi haldið í Selkirk, Man. Séra Eric H. Sigmar endurkosinn forseti. Tveir nýir prestar, báðir frá Íslandi, séra Jón Bjarman, sem um skeið hefir þjónað Lundar, Man., og séra Ingþór Indriðason, prestur að Langruth, Man., nýkomnir vestur um haf, voru teknir inn í kirkjufélagið á fjölsóttu afmælisþinginu.

27. júní — Átti séra Kristinn K. Ólafsson, nú prestur í Rock City, Illinois, 55 ára vígsluafmæli. Hann var áður um langt skeið forseti Lúterska kirkjufélagsins íslenzka.

27. júní — Hugh Gísli Robson (dóttursonur Gísla Jónssonar ritstjóra í Winnipeg), Montreal, er stundar nám í læknisfræði á McGill University þar í borg, hlaut hæstu verðlaun, sem veitt eru þriðja árs stúdent í þeim fræðum, „The Joseph Morley Drake Prize in Pathology“. Hann hlaut einnig ágætar einkunnir í öðrum námsgreinum.

Júní — Tilkynnt, að fylkisstjórnin í Manitoba hafi skipað Albert L. Kristjánsson búnaðarfræðing (sonur þeirra Hannesar heit. Kristjánssonar kaupmanns og Elínar konu hans að Gimli, Man.) búnaðarráðunaut („Regional Extension Co-ordinator“) fyrir suðausturhluta fylkisins.

29. júní — Vestur-íslenzku vikublöðin **Heimskringla** og **Lögberg** sameinuð á sameiginlegum fundi útgáfunefnda beggja blaðanna á Fort Garry hótelinu í Winnipeg, að loknum kvöldverði í boði Grettis L. Jóhannson ræðismanns. Aðalræðumaður við þetta sögulega tækifæri var dr. Thor Thors, ambassador Íslands í Bandaríkjunum og Kanada.

Júní-júlí — Víðtæk og fjölmenn hátíðahöld í Argyle-byggðinni íslenzku í Manitoba í tilefni af 70 ára afmæli Grundarkirkju þ. 28. júní og 75 ára afmælis Fríkirkjusafnaðar að Brú þ. 5. júlí í byggðinni.

1. júlí — Stanley T. Olafson, ræðismaður Íslands í Los Angeles og framkvæmdastjóri alþjóða verzlunardeildar viðskiptaráðs borgarinnar, sæmdur riddarakrossi belgisku Krónuorðunnar.

Júlí — Blaðafréttir skýra frá því, að frú Signý Eaton (Mrs. John Divid Eaton) í Toronto hafi nýlega verið sæmd riddarakrossi hinnar íslenzku Fálkaorðu í viðurkenningarskyni fyrir stuðning hennar við íslenzk menningarmál og stofnanir vestan hafs og fyrir hlutdeild hennar í kanadískum menningar- og félagsmálum. Hún er dóttir Friðriks (heit.) prentsmiðjustjóra og Önnu Stephenson í Winnipeg.

11. júlí — Ólafur Hallson, kaupmaður í Eriksdale, Man., aðalræðumaður á árlegri hátíðarsamkomu Manitoba deildar Orange Order of Canada í Carmen, Man.

26. júlí — Árlegur Íslendingadagur við Friðarbogann í Blaine, Wash. Stuttu áður héldu Íslendingar í Seattle hátíðlegan Íslendingadag sinn.

3. ágúst — Sjötugasti Íslendingadagur haldinn að Gimli, Man.

Ágúst — Búnaðarmálaráðherrann í Manitobafylki gerir kunnugt, að Miss Joyce L. Borgford, dóttir Mr. og Mrs. M. H. Borgford, Arborg, Man., hafi verið skipuð ráðunautur í hússtjórnarmálum (Home Economist) í suðausturhluta fylkisins.

4.—7. sept. — Ársþing Únítarasafnaðanna í Vestur-Kanada fylkjunum („The Western Canada Unitarian Conference") haldið í Fort QuAppelle, Saskatchewan. Séra Philip M. Pétursson endurkosinn útbreiðslustjóri.

Sept. — Snemma í þeim mánuði lauk Miss Kristrún June Björnson, dóttir Kristins (heit.) og Lilju Eyrikson Björnson kennslukonu í Winnipeg, meistaraprófi (Master of Social Science) á Smith College School for Social Work í Northampton, Massachusetts.

Sept. — Frú Jakobína Johnson, skáldkona í Seattle, Wash., kom heim eftir sumardvöl í vinaboði á Íslandi. Í heimförinni sæmdi forseti Íslands hana stórriddarakrossi Fálkaorðunnar í viðurkenningarskyni fyrir bókmenntaleg störf hennar og kynningarstarf í þágu Íslands.

Sept. — Frank Frederickson flugmaður og hockeykappi, nú búsettur í Vancouver, dvelur á Íslandi í boði Loftleiða í tilefni af 40 ára afmæli flugsins þar í landi, en hann var fyrsti Íslendingurinn, sem flaug þar, og jafnframt fyrsti maðurinn, sem flaug flugvél þarlendis að staðaldri.

30. sept. — Séra Ólafur og frú Ebba Skúlason, sem þá voru á förum til Íslands, kvödd með veglegu og fjölmennu samsæti að Mountain, N. Dak., en hann hafði undanfarin fjögur ár þjónað Mountain prestakalli.

Sept. — Í lok þess mánaðar fluttu þau Stefán ritstjóri og frú Kristín Einarsson alfarin frá Winnipeg til New Westminster, B.C. Var þeim margvíslegur sómi sýndur í kveðju- og þakkarskyni; en Stefán hafði verið ritstjóri **Heimskringlu** yfir 30 ár og samtímis lagt mikinn skerf til íslenzkra félagsmála, einkum á sviði þjóðræknis- og bindindismála.

Sept.-okt. — Um hálfsmánaðar tíma fyrir og eftir þau mánaðamót dvöldu þau Valdimar Björnson, fjármálaráðherra í Minnesota, og frú Guðrún kona hans á Íslandi í boði Stúdentafélags Reykjavíkur. Flutti hann opinbera fyrirlestra af hálfu þess félags og á vegum Íslenzk-ameríska félagsins bæði í Reykjavík og á Akureyri við mjög mikla aðsókn og sambærilegar undirtektir.

1. okt. — Dr. Valdimar J. Eylands og frú Lilja heiðruð með mjög fjölsóttum og virðulegum mannfagnaði í Fyrstu lútersku kirkju í Winnipeg í tilefni þess, að hann hafði þá þjónað söfnuðinum í 21 ár samfleytt. Hann hefir einnig verið forystumaður í öðrum íslenzkum félagsmálum, sérstaklega þjóðræknismálum.

Okt. — Í byrjun skólaársins var Frank Thorolfson, áður kennari við hljómlistardeild Regina College, University of Saskatchewan, skipaður hljómlistarstjóri (Director of Music) við McMaster University, Hamilton, Ont. Hann er sonur þeirra Halldórs Thorolfson og konu hans í Winnipeg (bæði látin) og löngu kunnur hljómlistarmaður.

Okt. — Blaðafrétt í byrjun þess mánaðar greinir frá því, að John Lawrence Thompson, dóttursonur landnámshjónanna Stefáns og Hólmfríðar Johnson í Upham, N. Dakota, hafi hlotið $10,000 styrk (Ford Foundation Foreign Area Training Fellowship) til þjóðfélagslegra rannsókna í Indlandi. Hann lauk prófi í alþjóðafræðum með háum heiðri á Princeton University 1952 og stundaði framhaldsnám í þjóðfélagsfræði á University of Pennsylvania. Hefir námsferill hans allur verið hinn glæsilegasti.

Okt. — Winnipeg-deild kanadíska Rithöfundafélagsins (Canadian Authors' Association) efndi til kvöldverðarboðs til heiðurs frú Violet Ingjaldsson þar í borg í tilefni af útkomu skáldsögu hennar **Cold Adventure**, sem þykir prýðisgóð.

19. okt. — Íslenzk-lúterski söfnuðurinn í Glenboro, Man., minntist fjörutíu ára afmælis síns með hátíðarguðsþjónustu.

28. okt. — Í bæjarstjórnarkosningum í Winnipeg var John V. Samson, prentsmiðjustjóri, kosinn bæjarráðmaður í 2. kjördeild borgarinnar. Hann er sonur Samsonar (heit.) lögregluþjóns og Guðrúnar Samson í Winnipeg.

29. okt. — Ásmundur Loptson, fylkisþingmaður frá Saltscoat-kjördæminu í Saskatchewan, og frú hans heiðruð í samsæti í Yorkton, Sask. Hann hefir tilkynnt, að hann verði ekki í kjöri í næstu kosningum, en á sér að baki langan og merkan stjórnmálaferil.

3. nóv. — Dr. Vilhjálmur Stefánsson landkönnuði margvíslegur sómi sýndur, er hann varð áttræður þann dag, en hann er maður löngu heimskunnur fyrir rannsóknarferðir sínar og ritstörf.

8. nóv. — Tíu ára afmæli Elliheimilisins „Borg" að Mountain, N. Dak., haldið hátíðlegt með fjölmennum mannfagnaði. Meðal ræðumanna var Jón Magnússon, fréttastjóri íslenzka Ríkisútvarpsins, sem þá var á ferðalagi um Bandaríkin í boði utanríkisráðuneytis þeirra.

Nóv. — Þrjátíu ára starfsafmæli dr. Richards Beck við Ríkisháskólann í N. Dakota minnzt í Ríkisútvarpinu íslenzka. Fyrr á árinu var hann einn í hópi háskólakennara, sem heiðraðir voru með samsæti í viðurkenningarskyni fyrir aldarfjórðungs eða lengra starf í þágu háskólans.

2. des. — Senator G. S. Thorvaldson kosinn forseti Íhaldsflokksins í Kanada (The Progressive Conservative Party of Canada) á ársfundi hans í Ottawa. Er hann fyrsti Kanadamaður af íslenzkum ættum, sem kosinn hefir verið forseti alþjóðar stjórnmálaflokks.

6. des. — Miss Jennie M. Frost, Minneota, Minn., heiðruð með mjög fjölmennu samsæti í tilefni þess, að hún lætur nú af störfum eftir 55 ára

þjónustu í þágu fræðslumála byggðar sinnar, framan af árum sem kennari, en í meir en þrjátíu síðari árin sem umsjónarmaður skólamála í Lyon héraði. Hún heitir skírnarnafni Jónína Magnea, en foreldrar hennar voru Jóhannes Halldórsson Frost kaupmaður í Minneota, frá Geitafelli í Aðaldal í Þingeyjarsýslu, og kona hans Borghildur Ingjaldsdóttir frá Reykjavík, bæði löngu látin.

16. des. — Séra Hjalti Guðmundsson, nýkomin frá Íslandi ásamt fjölskyldu sinni, formlega settur inn í embætti sem prestur Mountain prestakalls af séra Eric H. Sigmar, forseta Lúterska kirkjufélagsins, við fjölmenna guðsþjónustu að Mountain.

Viðbót við atburðaskrá síðasta árs:

Sendiráð Íslands í Washington, D.C. tilkynnir, að hinn 10. okt. 1958 hafi forseti Íslands sæmt þessa ræðismenn Íslands riddarakrossi hinnar íslenzku Fálkaorðu: Stanley T. Ólafsson, Los Angeles; séra S. O. Thorlakson, San Francisco, og Karl Frederick, Seattle, í viðurkenningarskyni fyrir störf þeirra í þágu íslenzkra málefna.

Flugferðavísur

VESTUR LOFTIN BLÁ

Greiðfær reynist himinn heiður,
hraðann glæstur drekinn svífur,
vængjalangur, bringubreiður,
bláar öldur loftsins klýfur.

STUNDARDVÖL í SALTVATNSBORG

Hlær við sjónum Saltvatnsborg
sveipuð geislaeldi,
blika hennar breiðu torg
bjarma vafin feldi.

Turnar hefjast himni mót;
hér var mikil saga
skráð í bæði gull og grjót
gleði og sorgardaga.

Íslendingar einnig spor
eiga á þessum slóðum;
ættstofn hefir víða vor
varpað frægðarglóðum.

Richard Beck

Prófessor RICHARD BECK:

Mannalát

JÚLÍ 1958

29. Leo Breiðfjörð Bárðarson, fyrrum í Blaine, Wash., að heimili sínu í Kaliforníu. Fæddur 31. jan. 1895 í Winnipeg. Foreldrar: Sigurður læknir Bárðarson og seinni kona hans, Guðrún Davíðsdóttir.

OKTÓBER 1958

18. Hermann Björnsson, Blaine, Wash., á sjúkrahúsi í Bellingham, Wash. Fæddur í Argyle, Man., 2. maí 1892. Foreldrar: Björn Björnsson og Guðný Einarsdóttir á Grashóli í Argyle-byggð.

28. Sigurjón Ásmundsson, landnámsmaður í Upham (Mouse River) byggð í N. Dakota, á elliheimilinu „Borg" að Mountain, N. Dak. Fæddur 28. maí 1870 á Húsavík í Norður-Múlasýslu. Foreldrar: Ásmundur Guðmundsson frá Hánefsstöðum við Seyðisfjörð og Kristín Sæbjörnsdóttir. Kom vestur um haf til N. Dakota 1890.

NÓVEMBER 1958

5. Sigríður Sveinsson frá Gimli, Man., 85 ára að aldri.

DESEMBER 1958

5. Miss Freda Harold bókavörður, í Hanover, New Hampshire í Bandaríkjunum. Brautskráð með heiðri af Wesley College í Winnipeg 1905; kenndi árum saman tungumál á menntaskóla (Collegiate) í Moose Jaw, Saskatchewan, var síðan við bókmenntaleg rannsóknarstörf í þjónustu dr. V. Stefánssonar og síðar bókavörður við Darmouth College í Hanover.

9. Guðmundur Hallgrímur Gottskálksson, að heimili sínu í Minneota, Minn. Fæddur 6. maí 1867 í Keldunesi í Suður-Þingeyjarsýslu. Fluttist 16 ára að aldri til Vesturheims með foreldrum sínum, er settust að í Lincoln County, Minnesota.

11. Pétur Hermann, á heimili sínu í El Cerrito, Kaliforníu, 80 ára gamall. Foreldrar: Hermann Hjálmarsson og Magnea Guðjohnsen Hermann. Fluttist með þeim vestur um haf, og var um langt skeið búsettur að Mountain.

18. Kristjana Jónasson, kona Björns Jónssonar að Silver Bay, Man., á sjúkrahúsi í Ashern, Man. Fædd 21. marz 1881. Foreldrar: Sigurgeir Pétursson og Hólmfríður Jónsdóttir. Kom til Vesturheims 1893.

20. Guðrún Laxdal, á heimili sínu í Seattle, Wash. Fædd 10. ágúst 1866 að Krossastöðum á Þelamörk í Eyjafjarðarsýslu. Foreldrar: Sigurður Sigurðsson og María Guðmundsdóttir. Kom frá Íslandi með foreldrum sínum til Garðarbyggðar í N. Dakota 1888.

23. Kristinn Guðnason iðjuhöldur, að heimili sínu í Piedmont, Kaliforníu, 75 ára að aldri. Fæddur í Reykjavík og kom til Vesturheims 21 árs gamall. Kunnur athafnamaður og fyrir starfsemi sína í Gideon biblíufélaginu.

30. Henry Stoneson byggingarmeistari, í San Francisco, Kaliforníu. Fæddur 17. maí 1895 í Victoria, B.C. Foreldrar: Thorsteinn Thorsteinsson (Stone Stoneson) frá Hraunskoti í Borgarfirði syðra og Ingibjörg Einarsdóttir frá Stafholti í sömu sveit. Hann og Ellis bróðir hans (d. 1952) byggðu heilt borgarhverfi, „Stonestown", í vesturhluta San Francisco.

JANÚAR 1959

2. Ingólfur Daníelson, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur að Markland í Grunnavatnsbyggð í Manitoba 6. des. 1907. Foreldrar: Kristján Daníelson, frumherji að Markland (kom frá Íslandi 1897), og Kristjana Kristjánsdóttir.

2. Þóra (Ólafson) Muir, á sjúkrahúsi í Russell, Man. Fædd í Winnipeg 4. apríl 1890. Foreldrar: Stefán og Petrína Ólafson, lengi búsett í Álftavatnsbyggð í Manitoba.

5. Halldór Árnason (Anderson), á heimili sínu í Winnipeg, 93 ára að aldri. Frá Höfnum í Húnavatnssýslu; fluttist laust eftir aldamótin vestur um haf til Winnipeg. Fyrrum sýsluskrfari í Húnavatnssýslu.

7. Jón Sigurðsson, að heimili sínu í Smeaton, Sask. Ættaður frá Höfða á Völlum í Fljótsdalshéraði. Foreldrar: Guttormur Sigurðsson og Ólöf Sölvadóttir; kom með þeim af Íslandi til N. Dakota 1883, en fluttist til Vatnabyggða í Saskatchewan um aldamótin.

9. Jón Rafnkelsson, á heimili sínu að Lundar, Man. Fæddur 22. okt. 1882 að Hofi í Öræfum í Austur-Skaftafellssýslu. Foreldrar: Eiríkur Rafnkelsson og Steinunn Jónsdóttir, er fluttust frá Íslandi til Kanada 1888.

13. Jóhannes K. Vigfússon, á heimili sínu að Lundar, Man., 64 ára gamall.

17. Jón Johnson, fyrrum bóndi í Piney, Man., á heimili sínu í Winnipeg. Fæddur 28. ágúst 1885 að Auðbrekku í Hörgárdal í Eyjafjarðarsýslu. Foreldrar: Jón Snorrason og Sigríður Jónsdóttir. Fluttist til Kanada skömmu fyrir heimsstyrjöldina fyrri. Mikill áhugamaður um þjóðræknismál; árum saman forseti deildarinnar „Frón" í Winnipeg.

17. Jóhannes Eiríksson bóndi í grennd við Riverton, Man., á heimili sínu. Fæddur að Sauðanesi í Norður-Þingeyjarsýslu 11. des. 1875, en fluttist til Kanada ásamt foreldrum sínum, Eiríki Eymundssyni og Helgu Jóhannesdóttur, árið 1878.

23. Árni Goodman, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 13. marz 1892 að Haukabrekku í Snæfellsnessýslu. Foreldrar: Sigurður Guðmundsson og Sólrún Sigurbjörg kona hans. Fluttist með þeim til Kanada 1905.

23. Magnús (Mike) Sigurdson, lengi fiskimaður í Mattlock, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 19. júlí 1889. Foreldrar: Jóhann Sigurðsson skipasmiður frá Grenivík í Þingeyjarsýslu og síðari kona hans, Kristín Gísladóttir Laxdal.

26. Sigurður Arason, fyrrum kaupmaður að Mountain og í Grand Forks, N. Dak., á sjúkrahúsi í Seattle, Wash. Fæddur 30. júlí 1889 á Mountain, sonur Jakobs og Solveigar Arason, er komu frá Íslandi í Mountain-byggð snemma á árum. Áhugamaður um félagsmál í heimabyggð sinni.

FEBRÚAR 1959

2. Thórstína Jackson Walters, að heimili sínu í New York. Fædd í íslenzku byggðinni í N. Dakota. Foreldrar: Þorleifur Jóakimsson Jackson sagnfræðingur og Guðrún Jónsdóttir ljósmóðir. Kunnur rithöfundur og fyrirlesari.

6. Mrs. Harry (Ari) Johnson, í Akrabyggðinni í N. Dakota. Fædd þar 9. júní 1892. Foreldrar: Björn og Guðrún Sigurðsson, ættuð úr Svarfaðardal í Eyjafirði.

10. Mrs. T. Sigvaldason, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 82 ára að aldri. Fædd á Íslandi, en kom til Winnipeg fyrir 65 árum.

10. Sigurður (Sam) Johnson, bóndi að Oak Point, Man., á sjúkrahúsi að Eriksdale, 71 árs gamall.

12 Vigfús Arason, hinn síðasti af landnemahópnum, sem settist að á Gimli haustið 1875, á hjúkrunarhæli þar í bæ, 91 árs að aldri. Fæddur að Hamri í Laxárdal í Þingeyjarsýslu 9. apríl 1867. Foreldrar: Benedikt Arason, landnámsmaður, frá Stóruvöllum í Bárðardal og Sigurveig Jónasdóttir frá Halldórsstöðum í Laxárdal. Kom með þeim vestur um haf til Kinmount, Ontario, 1874, en til Nýja Íslands árið eftir.

13. Mrs. Sigurbjörg (Thorsteinsson) Trommeberg, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 63 ára gömul.

13. Guðjón Rafnkelsson bóndi, að Lundar, Man. Fæddur 23. ágúst 1864 í Lónssveit í Austur-Skaftafellssýslu. Foreldrar: Rafnkell Benediktsson og Guðrún Jónsdóttir. Kom vestur um haf aldamótaárið.

16. Thomas Edward Johnson (Hafsteinn Sigurðsson), á Almenna sjúkrahúsinu í Kenora, Ontario, 93 ára gamall. Kom til Kanada 1876 og var því úr hópi elztu íslenzkra innflytjenda.

17. Geirfríður Sigríður Melsted, lengstum búsett að Gardar, N. Dak., á sjúkrahúsinu í Park River, N. Dak. Fædd í Selkirk, Man., 12. marz 1881. Foreldrar: Jakob Kristjánsson Frímann og Sigríður Einarsdóttir, bæði úr Þingeyjarsýslu.

19. Jón Jóhannesson, landnámsmaður í N. Dakota og Vatnabyggðum í Saskatchewan, á sjúkrahúsinu í Wadena, Sask., 91 árs að aldri. Foreldrar: Jóhannes Ísleifsson og María Magnúsdóttir frá Mýlaugsstöðum í Aðaldal, er fluttu vestur um haf í Hallson-byggð í N. Dakota 1884.

MARZ 1959

10. Lilja Stefánsdóttir Jóhannson, á heimili sínu í Wynyard, Sask. Fædd 14. jan. 1867. Foreldrar: Stefán Gíslason og Sigríður Sölvadóttir í Syðra-Vallholti í Skagafjarðarsýslu. Kom með manni sínum, Sveini Jóhannssyni (d. 1937), vestur um haf í Akrabyggð í N. Dakota 1902, en voru áratugum saman búsett í grennd við Wynyard.

11. Guðmundur Jónsson Austfjörð, lengstum í Mikley, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur á Gilsárteigshjáleigu í Eiðaþinghá í Suður-Múlasýslu 9. maí 1883. Foreldrar: Jón Jónsson frá Skjöldólfsstöðum á Jökuldal og Björg Guðmundsdóttir frá Hafrafelli í Fellum. Fluttist til Kanada fyrir 55 árum.

11. Munda Reykjalín, á heimili sínu í Grafton, N. Dak. Hún kom vestur um haf tveggja ára gömul, 1888, með foreldrum sínum, Hjálmari Reykjalín og Mettu konu hans, er settust að í grennd við Mountain, N. Dak.

15. Sigríður Laxdal, ekkja Sigmundar Laxdal (d. 1944), í Blaine, Wash. Fædd 28. febr. 1875 í Hörgárdal í Eyjafjarðarsýslu, dóttir Jónatans trésmiðs Jónatans-

sonar og Kristbjargar frá Hrauni í Öxnadal .Fluttist frá íslandi í Garðarbyggð í N. Dakota 1888.

19. Hannes Kristjánsson, á elliheimilinu „Höfn“ í Vancouver, B.C., um nírætt.

24. Miss Ethel Frederickson, að heimili sínu í Winnipeg, 62 ára að aldri. Átti fyrrum heima í Saskatoon, Sask.

24. John Johnson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 77 ára gamall. Um langt skeið í þjónustu Canadian Pacific Railway járnbrautarfélagsins, en lét af starfi 1946.

26. Jónas Einarsson smiður, á heimili sínu í St. James, Man. Fæddur í La Riviere, Manitoba, og var 62 ára, er hann lézt.

28. Ólafur Stefánsson, á elliheimilinu „Borg“ að Mountain. Fæddur 10. nóv. 1870 í Víðidal í Húnavatnssýslu. Foreldrar: Stefán Stefánsson og Elínborg Jónsdóttir á Enniskoti í Víðidal. Kom vestur um haf 1888 og var um langt skeið búsettur í Cavalier, N. Dak.

30. Magnús Magnússon, í St. Boniface, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 19. ágúst 1885 að Hafnarhólmi í Strandasýslu. Foreldrar: Magnús bóndi og hafnsögumaður í Hafnarhólmi og Guðrún Mikkaelsdóttir frá Hellu við Steingrímsfjörð. Um langt skeið búsettur í Manitoba.

30. Emma Ólson, að heimili sínu í Lundar, Man. Fædd 29. okt. 1869 að Geldingsá á Svalbarðsströnd við Eyjafjörð. Foreldrar: Árni Elíasson og Steinunn Jónsdóttir. Kom frá íslandi í Lundarbyggð 1889.

31. Guðlaug Halldórsson, ekkja Jóns Halldórssonar fyrrum kaupmanns að Lundar, Man., að heimili sínu í Winnipeg, 73 ára að aldri. Ættuð frá Þorgrímsstöðum í Breiðdal í Suður-Múlasýslu.

31. Hálfdán Ragnar Eastmann, að heimili sínu í Riverton, Man. Fæddur 4. apríl 1900 við íslendingafljót í Nýja íslandi. Foreldrar: Halldór J. Austmann og Anna Hálfdánardóttir.

APRíL 1959

3. Leo Sveinn Magnússon, eigandi smjörgerðarhúss í Treherne, Man., varð bráðkvaddur þar í bæ. Fæddur í Winnipegosis, Man., en hafði unnið við smjörgerðarfyrirtæki á ýmsum stöðum í fylkinu, í Treherne síðan 1945.

4. Sveinbjörn Erickson frá Winnipeg Beach, á sjúkrahúsi á Gimli, Man., 81 árs að aldri. Fram til 1943 lengi starfsmaður hjá Canadian Pacific Railway járnbrautarfélaginu.

5. Skapti Reykdal lífsábyrgðarsali, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 42 ára gamall. Fæddur að Lundar, Man., sonur Páls fyrrum kaupmanns þar (nýlega látinn) og Kristínar Reykdal.

9. Ina Ólafson, kona Alberts M. Ólafson, á heimili sínu í St. James, Man.

11. Þorkell Jónsson Clemens, útfararstjóri og fyrrum kaupmaður í Ashern, Man., að heimili sínu þar. Fæddur í Reykjavík 14. ágúst 1882. Fluttist með foreldrum sínum til Chicago 1884 og til Manitoba 1898. Forystumaður í héraðsmálum.

13. Thorsteinn Borgford byggingarmeistari, fyrrum í Winnipeg, á sjúkrahúsi í Montreal. Fæddur 22. febr. 1874 á Árdal í Andakíl. Foreldrar: Sæmundur Jónsson og Helga Gísladóttir á Hálsum þar í sveit. Kom frá íslandi til Kanada 1888. Miklil athafnamaður, sem hafði umsjón með byggingu stórhýsa víðs vegar um Vesturfylkin í Kanada.

17. Emily Einarsson Ortner, á sjúkrahúsi í Hollywood, Kaliforníu. Fædd 12. marz 1889 í Akrabyggð í N. Dakota. Foreldrar: Indriði Einarsson frá Kirkjuhvammi í Vatnsdal í Húnavatnssýslu, og Elínborg Þorsteinsdóttir frá Brekkulæk í Miðfirði, er komu vestur um haf til N. Dakota 1887.

17. Pétur Konráð Pétursson, áður á Lundar og í Winnipeg, á sjúkrahúsi í Vancouver, B.C., 46 ára gamall. Fæddur að Otto, Man., sonur Péturs og Jóhönnu Péturson, sem látin eru fyrir nokkrum árum.

18. Elín Thora Finnbogason, á heimili sínu í Langruth, Man. Fædd 4. júní 1869 á Litlu-Laugum í Reykjadal í Suður-Þingeyjarsýslu. Foreldrar: Sigurður Þorkelsson og Ingibjörg Jónsdóttir. Kom til Vesturheims 1893.

19. Jónas Gestur Skúlason frá Geysir, Man., á sjúkrahúsi á Gimli.

19. Katrín Ásmundsson, ekkja Sigurjóns Ásmundssonar landnámsmanns í Upham, N. Dak., á elliheimilinu „Borg“ að Mountain, N. Dak. Fædd 28. júní 1887, dóttir Jóns Bjarnarsonar og Margrétar Benediktsdóttur frá Dalhúsum í Suður-Múlasýslu.

23. Pálína Thordarson ljósmóðir, um 60 ár búsett í Upham-byggðinni í N. Dakota, á sjúkrahúsi í Rugby, N. Dakota. Fædd 2. apríl 1867 að Litla-Hrauni í Kolbeinsstaðahreppi í Borgarfirði. Foreldrar: Hans Hjaltalín frá Jörfa í Flysjuhverfi og Pálína Sigríður Sigurðardóttir frá Tjaldbrekku í Hítardal. Kom vestur um haf um aldamótin.

25. Stefán Björgvin Stephánson, lengi bóndi í Hólabyggðinni í grennd við Glenboro, Man., á sjúkrahúsinu á Gimli. Fæddur 1884 á Raufarhöfn. Sjö ára gamall kom hann til Vesturheims með foreldrum sínum, Sigurjóni og Sigurveigu Stephánson, er settust að í Hólabyggðinni.

28. Margrét Ólafsson, ekkja Jóns Ólafssonar (d. 1948), á Almenna sjúkrahúsinu í Selkirk, Man., 105 ára að aldri. Talin ein af elztu íbúum Manitobafylkis og líklega elzt Vestur-Íslendinga. Hún fluttist af Íslandi til Kanada 1884, og hafði lengst af átt heima í Selkirk.

29. Thordís Johnson, ekkja Kristjáns Jónssonar bónda í Argyle (d. 1939), á elliheimilinu „Betel" að Gimli, Man., 83 ára gömul. Fluttist með foreldrum sínum til Bandaríkjanna, þá tveggja ára, og þaðan eftir nokkur ár í Argylebyggðina í Manitoba.

30. Jack Oliver (Þorgils Þorsteinsson), síðustu árin búsettur að Lundar, Man., á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg. Fæddur 2. júní 1873 á Eyrarbakka í Árnessýslu. Foreldrar: Þorsteinn Þorsteinsson og Sigríður Þorgilsdóttir. Kom til Kanada mjög ungur að aldri.

Apríl — Oddgeir E. (Eddy) Eyford, að Lundar, Man., 48 ára. Fæddur á Íslandi og fluttist með foreldrum sínum til Lund 1911.

MAÍ 1959

1. Rannveig Peterson, kona Christian Peterson, á heimili sínu í Fort Garry, Man., 74 ára gömul. Fædd á Íslandi og kom til Winnipeg fyrir 57 árum.

1. Delpres Victoría Johnson hárgreiðslukona, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 67 ára að aldri. Fædd og uppalin í Winnipeg, dóttir Árna og Jónínu Johnson.

2. Landnámskonan Elizabeth Þuríður Polson, ekkja Ágústs G. Polson, á heimili sínu í Winnipeg, níræð að aldri. Fluttist með móður sinni og systkinum til Nýja Íslands í stóra hópnum 1876, og tveim árum síðar til Winnipeg. Um tuttugu ára skeið búsett að Gimli, en síðan 1919 í Winnipeg. Tók mikinn þátt í íslenzkum félagsmálum.

4. Sigurbjörn (Barney) Finnson, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur á Litla-Bakka í Hróarstungu í Norður-Múlasýslu 22. febr. 1872. Foreldrar: Þorfinnur Jónsson og Sigríður Pétursdóttir. Kom vestur um haf 18 ára gamall. Meðal fyrstu Íslendinga, er brautskráðust af Wesley College í Winnipeg. Áratugum saman auglýsingastjóri íslenzku prentsmiðjanna í Winnipeg.

4. Christiana Bjarnason Jackson, ekkja Guðjóns Jackson, í Grand Forks, N. Dak. Fædd að Gardar, N. Dakota 22. marz 1892. Fyrr á árum barnaskólakennari í Pembina-héraði, en búsett í Grand Forks síðan 1923.

10. Séra Rúnólfur Marteinsson, á sjúkrahúsi í Brandon, Man. Fæddur 26. nóv. 1870 að Gilsárteigi í Eiðaþinghá í Suður-Múlasýslu. Foreldrar: Marteinn Jónsson að Kelduhólum á Völlum, í sömu sýslu, og Guðrún Jónsdóttir Bergssonar, prests að Hofi í Álftafirði. Fluttist ellefu ára gamall vestur um haf til Kanada með fjölskyldu sinni. Forystumaður í kirkju- og skólamálum Vestur-Íslendinga.

10. Kristín Jóhannson, kona Jóhanns Jóhannson, frá Gimli, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 49 ára gömul.

12. Mrs. Laura Bjarnason, að heimili sínu í Winnipeg. Fædd í Tantallon, Saskatchewan, en hafði búið í Winnipeg í 40 ár.

13. Halldór Metúsalemsson Swan verksmiðjueigandi, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 76 ára að aldri. Fæddur að Burstarfelli í Vopnafirði, en hafði átti heima í áratugi í Winnipeg. Söngmaður og íþróttamaður, boglistarmaður mikill og stofnaði Winnipeg Archery Club.

21. Jónína Ingibjörg Snorradóttir Sigurðsson, kona Halldórs Sigurðssonar byggingarmeistara, á heimili sínu í Seattle, Wash. Fædd 29. maí 1876 á Mýrum í Mýrasýslu. Árum saman búsett í Seattle.

23. Eiríkur J. Scheving, frá Lundar, Man., á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg. Fæddur á Hólalandi í Borgarfirði í Norður-Múlasýslu 11. nóv. 1874. Foreldrar: Jón Einarsson og Guðný Eiríksdóttir. Kom vestur um haf til Kanada 1889. Listrænn maður og frábærilega hagur, þótt blindur væri.

25. Páll Andrés Anderson, á heimili sínu í Glenboro, Man. Fæddur á Sigurðarstöðum í Bárðardal 9. maí 1881. Foreldrar: Andrés Andrésson og Vigdís Friðriksdóttir. Fluttist með þeim af Íslandi í Argyle-byggð 1887. Hugvits- og hagleiksmaður mikill.

27. Einar Páll Jónsson ritstjóri og skáld, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur 11. ágúst 1880 að Háreksstöðum á Jökuldal í Norður-Múlasýslu. Foreldrar: Jón Benjamínsson og Anna Jónsdóttir, síðari kona hans. Kom til Vesturheims 1913. Ritstjóri **Lögbergs** um 40 ára skeið og kom með mörgum hætti við félagsmálasögu Vestur-Íslendinga.

28. Anna Thordarson, ekkja Thordar Thordarson fyrrum kaupmanns, á Gimli, Man., 84 ára að aldri. Hafði verið búsett að Gimli síðan þau hjón komu þangað frá Íslandi 1905.

28. Kristbjörg Margrét Guðrún Sigurðsson Dzydz frá Árnes, Man., á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 43 ára.

29. Kristján Jakob Jónasson frá Víðir, Man., á sjúkrahúsi að Gimli, 77 ára gamall.

30. Sveinn Swanson, í Edmonton, Alberta. Fæddur að Hraunsdal í Mýrasýslu 1879. Foreldrar: Þorvarður Sveinsson og Guðrún Jónsdóttir, og fluttist hann með þeim til Kanada 1888. Búsettur í Edmonton síðan 1905.

31. Albert M. Ólafsson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 53 ára. Kom til Kanada 1927.

JÚNÍ 1959

3. John Rögnvaldson, að Acton, Ontario. Kom til Kanada 1875—76, átti heima í Winnipegosis í rúmlega 40 ár, en síðan í Acton til dauðadags.

5. Olmar Thorsteinn Sigurdson forstjóri, í Toronto, Ont., 42 ára að aldri. Átti áður heima í Winnipeg.

18. Sigurður Sölvason, í Klamath Falls, Ont., sjötugur að aldri. Fæddur í Pembina, N. Dak.

22. Kjartan Stefánsson, á elliheimilinu „Betel“ að Gimli, Man. Fæddur 12. júlí 1886 í Argyle-byggð. Foreldrar: Sigtryggur og Guðrún Stefánsson, frumbyggjar þar í byggð.

24. Vigdís Bergman, kona Vigfúsar Bergman, að heimili sínu á Gimlii, 72 ára. Fædd í Winnipeg, dóttir Gunnlaugs og Ásdísar (Sigurgeirsdóttur Bardal) Henrickson, er var lengi forstöðukona á „Betel“.

30. Helga Fjelsted Sveinbjörnson, ekkja Jóns Sveinbjörnssonar, frá Elfros, Sask., á sjúkrahúsi í Wadena, Sask. Fædd á Íslandi, en kom ung vestur um haf.

JÚLÍ 1959

3. Frederick Christian Barry Júlíus símritari, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 27 ára að aldri.

4. Sigurjóna Johnson Ferguson, á sjúkrahúsi í Eriksdale, Man. Fædd 15. febr. 1900 á Siglunesi, Man. Foreldrar: Landnámshjónin Sigurður Jónsson og Guðrún Vigfúsdóttir, lengstum búsett í Minnewakin í Álftavatnsbyggð í Manitoba.

7. Guðbjörg Freeman, ekkja Guðmundar (George) Freeman landnámsmanns í Upham (Mouse River) byggð í N. Dakota, á heimlii sínu í Bottineau, N. Dak. Fædd 17. maí 1872. Foreldrar: Helgi Guðmundsson (Goodman) frá Ölvaldsstöðum í Mýrasýslu og Helga Eyvindardóttir. Kom vestur um haf 1882.

7. Clifford Olson frá Piney, Man., í bílslysi í grennd við Darlingford, Man., 26 ára gamall.

12. Anna Margrjet Jónsdóttir Lingholt, ekkja Bjarna Lingholts skálds, á elliheimilinu „Stafholti“ í Blaine, Wash. Fædd 2. sept. 1869 á Bóndastöðum í Hjaltastaðaþinghá í Norður-Múlasýslu. Foreldrar: Jón Björnsson og Þuríður Andrésdóttir. Fluttist vestur um haf til Kanada 1903, en þau hjón höfðu lengstum verið búsett á Kyrrahafsströndinni.

18. Marvis Johnson, að Langruth, Man., áttræður að aldri. Fluttist til Kanada 1887 og hafði stundað búskap bæði í Saskatchewan og Manitoba.

20. Guðbjörg Brandson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 78 ára gömul. Kom til Winnipeg fyrir 42 árum.

22. Sveinn Magnús (Magnússon), á heimili sínu í Minneapolis. Fæddur 23. des. á Áslaugarstöðum í Vopnafirði. Fluttist þaðan í Minneota-byggðina í Minnesota sumarið 1879. Hafði átt heima í Minneapolis síðan 1906.

28. Einar Einarsson, lengi að Clarkleigh, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 1. júlí 1889 í Cavalier, N. Dakota, en fluttist með foreldrum sínum til Manitoba 1892.

ÁGÚST 1959

10. Einar Hallgrímsson, fyrrum bæjarstjóri í Minneota, Minn., á sjúkrahúsi í Marshall, Minn. Fæddur á Vakursstöðum í Vopnafirði 24. ágúst 1891. Foreldrar: Jón Hallgrímsson og Sigríður Guðvaldadóttir. Kom með þeim vestur um haf til Minneota 1903.

11. Thórdís Sigmundson, kona Jóhanns Sigmundson, á heimili sínu í Vancouver, B.C., 82 ára að aldri. Lengi búsett í Winnipeg.

11. Pétur Gísli Magnús (Torfason), á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur í Reykjavík 20. sept. 1877. Foreldrar: Torfi Magnússon og Jóhanna Jóhannsdóttir. Hafði búið í Manitoba í 45 ár. Kunnur söngmaður.

13. Guðmundur Stefánsson Oliver trésmiður, lengi í Selkirk, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 1. marz 1880. Foreldrar: Stefán Stefánsson og Hallfríður Gunnarsdóttir frá Mýrarnesi í Glaumbæjarsókn í Skagafirði. Kom með þeim vestur um haf 1884.

13. Magnús Einarsson, bóndi frá Einarsstöðum í Árnesbyggð í Nýja Íslandi, á sjúkrahúsi að Gimli, Man. Fæddur 28. marz 1895. Foreldrar: Einar Guðmundsson frá Rauðabergi í Mýrahreppi í Austur-Skaftafellssýslu (kom til Nýja Íslands úr Vopnafirði 1887) og Margrét Sigurðardóttir frá Strandhöfn í Vopnafirði, seinni kona hans.

15. Guðmundur (Stefánsson) Peterson, í Minneapolis, 77 ára gamall. Foreldrar: Séra Stefán Pétursson á Desjamýri og Ragnhildur Metúsalemsdóttir. Kom af Íslandi til Minneota, Minn. 14 ára að aldri. Fyrrum kennari í Norður- og Suður-Dakota ríkjum.

19. Thorkell Sigurjón Bergvinson, í Burnaby, B.C., 68 ára gamall. Átti lengi heima í Winnipeg.

21. Einar Júlíus Goodman, bóndi í Austur-Selkirk, Man., 64 ára að aldri.

22. Stefán (Guðmundsson) Peterson, bóndi í grennd við Minneota, á sjúkrahúsi í Marshall, Minn., 82 ára að aldri. Fæddur á Íslandi. Foreldrar: Guðmundur Pétursson frá Valþjófsstað og Sesselja kona hans.

22. Guðni Thorleifsson, á sjúkrahúsi í Gladstone, Man. Fæddur 21. sept. 1883. Foreldrar: Landnámshjónin Ólafur Thorleifson, úr Þingvallasveit í Árnessýslu, og Guðbjörg Guðnadóttir frá Bræðratungu í Biskupstungum. Kom til Vesturheims með foreldrum sínum 1887. Tók mikinn þátt í félagsmálum byggðar sinnar.

26. Thormóður Halldorson smiður, á elliheimilinu „Höfn“ í Vancouver, B.C. Fæddur í Loðmundarfirði í Norður-Múlasýslu 7. maí 1878. Foreldrar: Magnús Halldórsson og Ólöf Ólafsdóttir, er fluttust vestur um haf til Nýja Íslands 1882, en fáum árum síðar í Hallsonbyggð í N. Dakota. Átti lengi heimili í Wynyard, Sask.

27. Pétur Kristján Bjarnason, lengi búsettur í Árborg, Man., á heimili sínu í Winnipeg. Fæddur í Mikley, Man. 9. apríl 1884. Foreldrar: Pétur Bjarnason hómopati og Hólmfríður Jósepsdóttir.

28. Sigurður B. Erickson bankamaður, í Jackson, Minn. Fæddur og uppalinn í Minneota-byggðinni í Minnesota, sonur Odds Eiríkssonar og Elínar Sigurðardóttur, bæði austfirzk að ætt. Lengi bankastjóri í Minneota.

31. Gunnar Júlíus Guðmundsson, í Vancouver, B.C. Fæddur 3. júlí 1875 í Eyrarkoti í Vogum á Vatnsleysuströnd. Foreldrar: Guðmundur Halldórsson og Sigríður Gunnarsdóttir. Fluttist til Kanada í ágúst aldamótaárið. Landnámsmaður og lengi bóndi í Wynyard, Sask.

SEPTEMBER 1959

4. Sigríður Ólafson, ekkja Gunnlaugs Ólafssonar, í Árborg, Man., 89 ára að aldri.

7. Giles Vopni, af slysförum, 18 ára gamall. Foreldrar: A. Vopni og kona hans í Winnipeg.

12. Stefán Sigurgeirsson Skagfjörð, í Blaine, Wash. Fæddur 27. júlí 1869 í Skagafirði, líklega í Álftagerði, því að þar bjuggu foreldrar hans, Sigurgeir Stefánsson og Guðlaug Hjálmarsdóttir. Kom vestur um haf til Winnipeg um aldamótin, en hafði lengstum verið bóndi í grennd við Blaine.

17. Jóhann Albert Johnson, sonur Einars B. Johnson, að Oak Point, Man., 39 ára gamall.

18. Guðmundur (Mundi) Johnson, fyrrum í Selkirk, Man., í New Westminster, B.C.

19. Stefanía Sigurdson, ekkja séra Jónasar A. Sigurðssonar, á heimili sínu í New York. Fædd 14. febr. 1877. Foreldrar: Ólafur smiður Þorsteinsson, frá Tungu í Grafningi, og Elín Stefánsdóttir, prests Stefánssonar, frá Heiði í Mýrdal. Kom vestur um haf með foreldrum sínum til Nova Scotia um 1880, en þau bjuggu síðan lengi í Pembina, N. Dak.

22. Sigríður M. Crawford, í Winnipeg, 71 árs gömul. Foreldrar: Jakob Hanson landnámsmaður á Gimli og kona hans.

22. Guðmundur Thorleifson, frumherji í Langruth, 75 ára að aldri.

24. Valgerður Þorláksdóttir Axfjörð, ekkja Björns Jónssonar Axfjörð, landnámsmanns í Hólabyggð í Saskatchewan, á sjúkrahúsi í Saskatoon, Sask. Fædd 13. jan. 1873 að Garði í Þistilfirði. Kom frá Íslandi til Argyle, Man. 1903.

27. Kristrún Thorvaldson, ekkja Björns Gottskálkssonar Thorvaldson, frumbyggja í Pine Valley, Man., á elliheimilinu „Betel“ að Gimli. Fædd 16. okt. 1862 á Auðnum á Vatnsleysuströnd í Gullbringusýslu. Foreldrar: Jón Erlendsson og Guðný Ívarsdóttir. Kom til Vesturheims um aldamótin.

OKTÓBER 1959

1. Paul Goodman, bæjarráðsmaður í Winnipeg, á ferðalagi í Seattle, Wash. Fæddur í Selkirk, Man. 1905, en fluttist til Winnipeg 1924. Kunnur íþróttamaður og hafði tekið mikinn þátt í félagsmálum.

5. Einar Johnson, áður bóndi og kaupmaður í Steep Rock, Man., á heimili sínu í Old Kildonan, Man., 77 ára að aldri. Forystumaður í héraði sínu.

7. Peter Sigurður Peterson, í Piney, Man., 58 ára gamall. Foreldrar: Þorsteinn

Pétursson, verzlunarmaður og bóndi, og Ingibjörg Eiríksdóttir, er lengi bjuggu í Piney-byggð.

10. Guðmundur Walgar Magnússon nuddlæknir, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 20. sept. 1897, líklega á Akranesi, því að þar ólst hann upp. Foreldrar: Magnús Jónsson og Þórunn Káradóttir. Kom af Íslandi til Winnipeg 1927.

12. Herbert Lawrence Thorvaldson, 23 ára, sonur Mr. og Mrs. T. R. Thorvaldson í Winnipeg.

12. Jónína Jónasdóttir Eyjólfsson, ekkja Pauls Eyjólfssonar, á heimili sínu í Wynyard, Sask. Frá Svínaskála í Reyðarfirði, fædd 20. júní 1863. Fluttist vestur um haf til Winnipeg 1893, ári síðar til Park River, N. Dakota, en þaðan til Wynyard 1917.

19. Helgi Hermann Helgason, frá Gimli, á sjúkrahúsi í St. Boniface, Man. Hann var 71 árs, fæddur í Árnes, Man.

21.. Guðmundur P. Guðmundsson, í Elfros, Sask. Fæddur í Firði í Seyðisfirði, Norður-Múlasýslu 4. júlí 1887. Foreldrar: Páll Guðmundsson og Dorothea Guðmundsdóttir. Kom vestur um haf ársgamall til Winnipeg, en fluttist þaðan 1908 til Hólarbyggðarinnar í grennd við Elfros og var þar bóndi í mörg ár.

23. Pálína Margrét Johnson (ekkja Davíðs Johnson), fyrrum í Selkirk, Man., á elliheimilinu „Betel“ að Gimli. Fædd á Íslandi 14. júní 1883. Foreldrar: Hafliði Eiríksson og Sigurbjörg Guðmundsdóttir.

24. Skafti W. (Vilhjálmur) Guðmundsson, að heimili sínu í Waukegan, Illinois. Fæddur í grennd við Mountain, N. Dak. 27. sept. 1891. Foreldrar: Gunnar Guðmundsson og Elín Pálmadóttir, frumherjar í Mountain-byggð. Hafði átt heima í Chicago og nágrenni síðan 1923. Áhugamaður um hljómlist.

25. Guðrún Stefanía Anderson, frá Winnipeg, í bílslysi, 39 ára gömul.

29. Helga Björnson, ekkja Guðmundar Björnson, að heimili sínu í Flatbush, Alberta. Fædd á Íslandi 13. okt. 1861. Þau hjónin fluttu vestur um haf 1901; áttu stutta dvöl í N. Dakota og námu síðan land í Markerville-byggðinni í Alberta.

NÓVEMBER 1959

5. Jóhanna Guðfinna Guttormsson, ekkja Jósephs Thorsteins Guttormssonar, að heimili sínu í Árborg, Man., 74 ára að aldri.

10. Nikkolína Friðriksson, ekkja Guðjóns S. Friðrikssonar, fyrrum í Selkirk, Man., á elliheimilinu „Betel“ að Gimli, 91 árs gömul. Ættuð frá Syðstugrund í Blönduhlíð í Skagafirði. Foreldrar: Jón Hallgrímsson og Elsabet Jónsdóttir. Kom til Vesturheims 1902.

13. Indriði Jónatansson fiskiumsjónarmaður, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur að Gimli 27. apríl 1912. Foreldrar: Jón og Anna Jónatansson.

13. Guðbjörg Patrick, á heimili sínu í Riverton, Man., 73 ára að aldri. Fædd á Hnjóti í Örlygshöfn í Patreksfirði. Foreldrar: Guðbjartur Jónsson og Sigríður Össursdóttir. Kom vestur um haf 1911.

13. Egill Erlendsson, á sjúkrahúsi í Chicago, Ill. Árnesingur að uppruna, fæddur 21. júní 1881, og var uppalinn í Biskupstungum. Fluttist til Vesturheims fyrir 50 árum, var um nokkur ár í Winnipeg og starfaði við **Heimskringlu**, búsettur í Chicago síðan um 1920.

21. Kjartan Vigfússon trésmiður, á sjúkrahúsi í Chicago, Ill. Fæddur á Önundarfirði 14. sept. 1885. Kom af Íslandi til Chicago 1916.

27. Sigurlína Stratton, á heimili sínu í Winnipeg, 69 ára gömul. Fædd á Íslandi, en búsett í Winnipeg síðastliðin 40 ár.

27. Jóhanna T. Einarsson, ekkja Bergþórs Einarssonar, frá Gimli, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg. Fædd að Árnes, Man., en lengstum búsett að Gimli.

29. Sveinn Oddsson prentari, á elliheimilinu „Betel“ að Gimli. Fæddur 14. jan. 1883 í Sauðagerði við Reykjavík. Foreldrar: Oddur Tómasson og Kristbjörg Björnsdóttir. Fluttist vestur um haf 1903. Hafði stundað prentiðn í Minneota, Minn., Wynyard, Sask., og lengi í Winnipeg. Fór með fyrsta Ford-bílinn til Reykjavíkur 1913, og telst það upphaf bílaaldar á Íslandi.

DESEMBER 1959

5. Gertrude Jóhannesson, frá Árborg, Man., í Winnipeg, 84 ára gömul. Kom til Kanada fyrir 60 árum og hefir átt heima í Árborg síðustu 20 árin.

5. Stephan (Stefán) Guttormsson landmælingamaður, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 82 ára að aldri. Foreldrar: Guttormur Þorsteinsson og Birgitta Jósepsdóttir frá Krossavík í Vopnafirði; kom með þeim af Íslandi til Nýja Íslands 1893.

8. Guðrún Borgfjörð, ekkja Jóns Borgfjörð, frá Árborg, Man., á sjúkrahúsi í Winnipeg, 91 árs gömul. Þau hjón námu land í Árdalsbyggð í Nýja Íslandi 1889 og bjuggu þar síðan.

26. Guðmundur Goodman, að heimili sínu í Winnipeg, áttræður að aldri. Fluttist af Íslandi til Kanada fyrir 70 árum. Hafði verið starfsmaður hjá Canadian National járnbrautarfélaginu.

Fertugasta ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

var sett í Góðtemplarahúsinu við Sargentstræti, kl. 10 f. h., mánud. 23. febr. 1959. Aðsókn var í betra lagi. Forseti Þjóðræknisfélags, dr. Richard Beck, setti þingið, og ritari las áætlaða dagskrá þingsins. Dr. Valdimar J. Eylands flutti bæn, og sungnir voru sálmarnir „Eilífi faðir“ eftir sr. Valdimar Briem og „Trúðu frjáls á guð hins góða“ eftir sr. Matthías Jochumsson Forseti, dr. Richard Beck, tók að því búnu til máls og minntist hins fertugasta afmælis Þjóðræknisfélagsins, gaf greinargott yfirlit um sögu þess og flutti ársskýrslu sína. Minntist forseti sérstaklega þeirra meðlima Þjóðræknisfélagsins, er látizt höfðu á árinu, og risu fundargestir úr sætum í virðingarskyni við hina látnu.

Kæru landar! Heiðruðu fulltrúar og gestir!

Vér erum hér saman komin á fertugasta ársþingi og afmæli félags vors, og er þar óneitanlega um merk tímamót að ræða í sögu þess. Þegar slíkum áfanga hefir verið náð, hvarflar hugurinn eðlilega aftur í tímann og staðnæmist við stofnun félagsskaparins og stofnendur hans. Þannig fer oss einnig á þessu sögulega afmæli Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi. Og er vér rennum sjónum yfir sögu þess, komumst vér fljótt að raun um, að það á sér langa forsögu og merkilegan aðdraganda. Það stendur djúpum rótum í þeirri einlægu ást til ættlandsins og á íslenzkum menningarerfðum, sem svipmerkt hefir Íslendinga vestan hafs, síðan á fyrstu landnámsárum þeirra hér í álfu og fram á þennan dag. Skáldið mikla talaði áreiðanlega beint út úr hjarta alls þorra heimaalinna Íslendinga hér vestan hafs, að ekki sé sterkar að orði kveðið, þegar hann orti ljóðlínurnar ódauðlegu:

> En svo ert þú, Íslands, í eðli mitt fest
> að einungis gröfin oss skilur.

Hin mörgu félög, öll hin þjóðræknislegu samtök, sem Íslendingar hafa stofnað á langri vegferð sinni í Vesturheimi, eru sprottin úr jarðvegi þess djúpstæða ræktarhuga, og Þjóðræknisfélagið sjálft er, eins og ég og fleiri hafa bent á annars staðar, arftaki eldri Íslendingafélaga, allar götur aftur til hins fyrsta slíks félagsskapar hér í álfu, Íslendingafélagsins, sem stofnað var í Milwaukee, Wisconsin, þann söguríka dag 2. ágúst 1874, eða fyrir 85 árum síðan. Þó að freistandi væri og lærdómsríkt um margt, fer ég eigi lengra inn á svið forsögu félags vors. En það átti sér einnig mjög athyglisverðan nánari aðdraganda.

Fögur blóm spretta stundum úr mold á hinum ólíklegustu stöðum. Þjóðræknisfélagið var í vissum skilningi ávöxtur örlagaþungra ára heimsstyrjaldarinnar fyrri, vaxið upp úr því mikla ölduróti, sem hún olli í félagslífinu og hugsun manna, ekki sízt þeirri þröngsýnu og skammsýnu skoðun þeirra ára, sem gera vildi útlægar bæði í Bandaríkjunum og Kanada erlendar tungur og menningarerfðir. Alla skyldi bræða saman í snarkasti í einni allsherjar þjóðardeiglu, en um hitt var minna hirt af fylgjendum þeirrar stefnu, hversu mörg og ómetanleg menningarverðmæti færi forgörðum í slíkri sambræðslu. Ekki verður það mál nánar rakið hér, en skilmerkilega og glögglega er sú saga sögð í ritgerð dr. Rögnvaldar Péturssonar, fyrsta forseta félags vors, „Þjóðræknisfélagið 20 ára,“ í **Tímariti** þess 1939.

Hins vegar var ekki hrapað að stofnun þessa félagsskapar vors; hún var vandlega undirbúin með fundarhöldum og nefndarskipunum hinna ágætustu fulltrúa úr hinum ýmsu félagslegu samtökum Íslendinga hér í borg með samvinnu við byggðir vorar víðs vegar. Um það verð ég einnig, tímans vegna, að láta mér nægja að vísa til fyrrgreindrar ritgerðar dr. Rögnvaldar og ritgerðar minnar „Aldarfjórðungsafmæli Þjóðræknisfélagsins“ í **Tímariti** þess 1944.

Stofnfundur Þjóðræknisfélagsins var haldinn 25.—27. marz 1919 í þessu samkomuhúsi, þar sem öll ársþing þess hafa síðan haldin verið. Fundarstjóri var kosinn Jón J. Bíldfell, en skrifari séra Guðmundur Árnason. Af hálfu Winnipeg-Íslendinga mættu 20 fulltrúar á stofnfundinum og auk þeirra fjöldi erindreka úr hinum íslenzku byggðarlögum, svo að samtals sóttu fundinn fulltrúar frá 22 stöðum utan úr sveitum vorum, N.-Dakota, Saskatchewan og Manitoba. Sýnir það ljóslega, hve sterk ítök félagshugmyndin átti í hugum íslenzks almennings í landi hér. En þó að margverðugt væri, á ég þess ekki kost að telja upp nöfn hinna mörgu, sem gengu í fé-

lagið á stofnfundi þess, og gerðust með þeim hætti stofnendur félagsins; bæði yrði það harla langt mál, og svo er hitt, að mér er ekki kunnugt um, að til sé skrá yfir stofnendur þess í heild sinni. Þar sem málið er þannig vaxið, hef ég valið þá leiðina að votta, í félagsins nafni, sameiginlega öllum þeim, sem hlut áttu að stofnun þess, hjartanlegar þakkir vorar, og þakka þeim jafnframt annan stuðning við félagið og málefni þess, hvar sem þeir kunna að hafa verið eða eru í sveit settir. „Þakklátsemin er minning hjartans," hefir vitur maður sagt. Í þeim huga er þökkin til þeirra, sem lögðu grundvöllinn að félagi voru, borin fram á þessu fertugasta afmæli þess.

En þó að fyrrgreindar ástæður geri mér eigi fært að telja upp stofnendur félags vors, þykir mér eigi annað sæma á þessum tímamótum en geta sérstaklega fyrstu embættismanna þess, en þeir voru sem hér segir:

Forseti: Sr. Rögnvaldur Pétursson

Varaforseti: Jón J. Bíldfell

Ritari: Dr. Sigurður Júl. Jóhannesson

Vararitari: Ásgeir I. Blöndahl

Gjaldkeri: Ásmundur P. Jóhannsson

Varagjaldkeri: Séra Albert E. Kristjánsson

Fjármálaritari: S. D. B. Stephansson

Varafjármálaritari: Stefán Einarsson

Skjalavörður: Sigurbjörn Sigurjónsson

Yfirskoðunarmenn reikninga: Einar P. Jónsson og Hannes Pétursson.

Eins og alkunnugt er, komu nær allir þeir félagsbræður vorir, sem að ofan hafa verið nefndir, síðar við sögu félagsins með mörgum hætti, beint og óbeint, og skipuðu þar, sumir hverjir mikinn forystusess um langt skeið. Úr hópi fyrstu embættismanna félags vors eru eftirfarandi enn vor á meðal, taldir í embættismannaröð: Sr. Albert E. Kristjánsson, fyrrv. forseti félagsins, Blaine, Wash., S. D. B. Stephansson, White Rock, B.C., Stefán Einarsson ritstjóri, Einar P. Jónsson, ritstjóri og skáld, og Hannes Pétursson fjársýslumaður, allir hér í Winnipeg. Þessum frumherjum félagsins viljum vér votta sérstaka þökk vora á þessu afmælisþingi og sendum þeim hugheilar kveðjur vorar og blessunaróskir. Og engum ónefndum er áreiðanlega gerður óréttur, þó að vér nefnum með nafni og í sama þakkarhuga og alla hina framantöldu, fyrrv. forseta félags vors þá séra Jónas A. Sigurðsson og séra Ragnar E. Kvaran og þá um leið fyrrv. féhirði vorn, Árna Eggertsson, sem í nærri 20 ár átti sæti í stjórnarnefnd félags vors.

Hverfum svo aftur stundarkorn að sögu félagsins, en starf þess liðin 40 ár hefir verið í anda hinnar þríþættu stefnuskrár þess, sem ykkur er öllum kunnug, en markmið hennar er fyrst og fremst það, „að stuðla að því af fremsta megni, að Íslendingar megi verða sem beztir borgarar í hérlendu þjóðlífi," en það geta þeir vitanlega aðeins orðið, í fyllsta skilningi orðsins, að þeir leggi sem ríkastan menningarlegan skerf til hérlends þjóðlífs, hvort heldur er í Kanada eða Bandaríkjunum. Þess vegna er einnig í öðrum málsgreinum stefnuskrár félags vors réttilega lögð áherzla á varðveizlu íslenzkrar tungu og bókmennta hérlendis, og á nauðsyn framhaldandi og öflugrar samvinnu milli Íslendinga yfir hafið, sem fjölþættust menningartengsl við ættlandið, þar sem vér eigum vorar ætternislegu og andlegu rætur.

Stefnuskrá félags vors er framúrskarandi vel og skynsamlega túlkuð í snjallri ritgerð séra Guttorms Guttormssonar, „Þjóðararfur og þjóðrækni" í fyrsta árgangi **Tímarits** vors, er lýkur með þessum eftirtektarverðu orðum:

„Skyldur vorar í þjóðræknismálinu horfa þá svona við, að því er mér virðist. Fyrst er skuldin við þetta land; hún verður ætíð að skipa öndvegi. En mikilvægur hluti þessarar skuldar er í því fólginn, að vér eigum að gjöra niðja vora svo vel úr garði, sem unnt er, og stelum þar engu undan, sem eflt getur manndóm þeirra, jafnvel þótt það sé komið heiman frá Íslandi. Svo ber hins að gæta, að ættlandsskuldin er ekki úr sögunni, þótt vér hugsum fyrst um skyldur vorar hér.

Ekki er því að leyna, að ef haldið er í þetta horfið, þá verðum vér enn um nokkra hríð sérkennilegur hópur eða ættflokkur í þessu þjóðfélagi, og það eins fyrir því, þótt vér forðumst allar öfgar og einræningsskap. Þetta telja sumir hættulegt. Þeir vilja bræða öll þjóðarbrotin saman, svo að niðjarnir verði allir með sömu þjóðareinkennum og þeim alenskum. Ég held, að þjóð þessi verði ekkert betur komin, þótt hraðað sé þeirri sambræðslu. Allir þurfum vér auðvitað að dragast saman, eiga í samlögum tungumál landsins og allt hérlent ágæti. En að vér þurfum um leið að losast við sérkennin öll, sem segja til uppruna vors, og renna saman í eina tilbreytingarlausa þjóðernisflatneskju — það er annað mál. Ég held einmitt, að fjölbreytt þjóðlíf verði miklu nýtara. Kínverjar eru sagðir svo nauðalíkir allir, að hvítir menn geti varla greint þá í sundur. Það yrði, held ég, ekkert heillaverk, þótt þetta land væri gjört að andlegu Kínaveldi."

Ánægjulegt er að bæta því við, að sú skoðun, sem séra Guttormur flytur svo röggsamlega í ritgerð sinni, hefir áreiðanlega á síðari árum eignazt vaxandi fjölda formælenda. — Sambræðsluhugmyndin hefir lotið í lægra haldi fyrir þeirri skoðun, að það sé hinu nýja heimalandi stórum meiri fengur, ef innfluttir þegnar þess frá hinum ýmsu löndum heims leggi sem drýgstan skerf sinna sérstæðu menningarerfða til sameiginlegrar menningar hins nýja lands, fremur en að þær erfðir fari forgörðum, því að það reynist báðum aðilum menningarlegt tap. Starfsemi félags vors hefir frá upphafi vega verið unnin í þeim anda, og er gott til þess að vita, að hún er í samræmi við hinn nýrri og gleggri skilning í þeim menningarmálum, sem þar er um að ræða.

Með 40 ára sögu Þjóðræknisfélagsins í baksýn, verður þá eðlilegt að spyrja í orðum þjóðskáldsins: „Hvað er þá orðið okkar starf? — Höfum við gengið til góðs götuna fram eftir veg?“ Hver sá, sem hlutdrægnislaust og af sambærilegum skilningi les sögu félagsins, eins og hún er skráð í þingbókum þess og í hinum vestur-íslenzku blöðum vorum, hlýtur, að mínum dómi, að komast að þeirri niðurstöðu, að félagið eigi sér að baki harla fjölþætta og að sama skapi merkilega menningarstarfsemi.

Ásamt deildum sínum hefir það haldið uppi víðtækri útbreiðslu- og fræðslustarfsemi vor á meðal í byggðum og borgum. Með sama hætti hefir það stutt að íslenzkukennslu og söngfræðslu barna og unglinga. Það hafði árum saman á dagskrá sinni og studdi fjárhagslega stofnun kennarastóls í íslenzku við Manitobaháskóla. Það hefir komið upp hér í Winnipeg íslenzku bókasafni og styrkt það fjárhagslega, en safnið að öðru leyti starfrækt af deildinni „Frón“ fyrir hönd félagsins. Það hefir stuðlað að því, að minningu íslenzkra landnema og ýmissa skálda vorra væri á lofti haldið með byggingu minnismerkja þeim til heiðurs. Jafnframt hefir félagið átt hlut að og tekið þátt í ýmsum meiriháttar þjóðhátíðum Íslendinga hér í álfu. En jafnframt því og félagið hefir haldið vakandi minningu íslenzkra landnema og bókmenntafrömuða vorra, hefir það styrkt vestur-íslenzkt listafólk á námsog framsóknarbraut þess, og sýnt með þeim hætti, að það lætur sig skipta samtíð og framtíð eigi síður en fortíðina.

Þjóðræknisfélagið hefir brúað hafið með mörgum hætti. Það hefir staðið að heimferðum Íslendinga austur yfir álana og átt hlut að heimsóknum fjölmargra merkismanna og kvenna, menntamanna og listafólks, heiman af ættjörðinni, sem hafa, eins og ég komst að orði í afmælisgrein minni um félagið: „stórum styrkt oss í starfi, glætt oss áhugaeld og aukið oss trú á lífrænt gildi vors íslenzka menningararfs.“ Sem dæmi nefni ég heimsóknir þeirra séra Kjartans Helgasonar, rétt eftir að félagið var stofnað, dr. Sigurgeirs Sigurðssonar biskups á 25 ára afmælisþing félags vors, og Jónasar Jónssonar fyrrv. ráðherra og alþingismanns sumarið og haustið 1938. Höfum vér í samstarfinu yfir hafið notið ríkulegs og margvíslegs stuðnings af hálfu ríkisstjórnar Íslands og annarra aðila, svo sem þjóðræknisfélagsins á Íslandi, og skal það að verðugu hjartanlega þakkað á þessum tímamótum.

Þá mun mörgum í minni samstarf það, er stjórnarnefnd félags vors átti, að beiðni utanríkismálaráðuneytisins á Íslandi, við Sýningarráð Íslands í sambandi við Heimssýninguna í New York 1939 sem einkum fólst í fjársöfnun til þess að láta gera afsteypu af líkneski því hinu stórbrotna, sem Bandaríkjaþjóðin sendi íslenzku þjóðinni hátíðarárið 1930. Stóð afsteypan fyrir framan íslenzka sýningarskálann, en er nú, eins og kunnugt er, á Sjóminjasafni Bandaríkjanna í Newport Mews, Virginia, þar sem tugþúsundir heimsækjenda skoða hana árlega. Félagið hefir einnig stutt með fjárframlögum ýmsar stofnanir og menningarmál heima á ættjörðinni, svo sem skógræktarmálið nú á síðari árum.

En þó er enn ótalin ein allra merkasta hliðin á starfsemi félagsins, en það er útgáfustarfsemi þess. Um sex ára skeið gaf það út barnablaðið **Baldursbrá** undir prýðilegri ritstjórn dr. Sigurðar Júlíusar Jóhannessonar. Einnig átti félagið hlut að þýðingu og útgáfu merkisritsins **Þjóðréttarstaða Íslands** eftir sænska þjóðréttarfræðinginn dr. phil. Ragnar Lundborg. Enn fremur lagði félagið fram ríflegan fjárstyrk til útgáfu hinnar ensku Íslandssögu **(History of Iceland)** eftir dr Knut Gjerset. Samkvæmt áskorun, er fram kom á ársþingi þess, beitti félagið sér einnig fyrir því, að hafin var útgáfa **Sögu Íslendinga í Vesturheimi**, og studdi það mál fjárhagslega, þó að öðrum beri heiðurinn af því að hafa aðallega staðið straum af því verki og ráðið útgáfu þess farsællega til lykta.

Langmerkasta útgáfumál félagsins er samt útgáfa **Tímarits** þess í óslitin 40 ár, fyrst undir ritstjórn dr. Rögnvaldar Péturssonar og síðan í tvo áratugi undir ritstjórn Gísla Jónssonar. Ég hefi undanfarið verið að endurlesa ritið frá byrjun, og kennir þar vissulega margra grasa og góðra, og fjölskrúðug er sú mynd, sem þar er brugðið upp af vestur-íslenzkum bókmenntum og menningarlífi í ritgerðum, sögum og kvæðum. Ritið hefir

einnig hlotið þann vitnisburð margra ágætra dómbærra manna heima á Íslandi, að það sé eitt merkasta tímarit, sem út hafi komið á íslenzku á síðari árum. Megum vér þeim dómi vel una, og getur hann jafnframt verið oss til skilningsauka á gildi útgáfu **Tímarits** vors.

Þá liggur það í augum uppi, hversu mikill og merkur þáttur þjóðræknisþingin og fræðslu- og skemmtisamkomurnar í sambandi við þau hafa verið og eru í starfsemi félagsins, og myndi félagslíf vort hafa verið og vera stórum snauðara, ef þeirra nyti ekki við til vetrarstyttingar. Er það sagt með fullri viðurkenningu á hlutdeild þeirra félaga, deildarinnar „Fróns“ og „The Icelandic Canadian Club,“ sem þar hafa komið mest við sögu.

Hér hefir verið stiklað á stóru í starfssögu félags vors, og ýmislegs látið ógetið, tímans vegna, sem verðugt hefði verið að dvelja við; en þeim, sem vilja sjálfum sér til fróðleiks og ummælum mínum til staðfestingar, kynna sér nánar sögu Þjóðræknisfélagsins og starfsferil, leyfi ég mér að vísa til fyrrnefndra ritgerða okkar dr. Rögnvaldar Péturssonar, og um síðastliðin 15 ár til þingbókarinnar í **Tímaritinu** og frásagna blaða vorra.

En það, sem félagið sjálft hefir afrekað, stjórnarnefnd þess eða aðrir í umboði hennar, er eigi nema önnur hliðin á starfsemi þess; hin hliðin, og sízt sú ómerkari, er margþætt starf deilda félagsins í byggðum og borgum, sem skráð er, og þó ekki nema að litlu leyti, í skýrslum þeirra. Hver fær talið sporin eða handtökin, tímann eða orkuna, er fjölmargar konur sem karlar, hafa lagt af mörkum, að ógleymdum beinum fjárútlátum, í þarfir deilda Þjóðræknisfélagsins og jafnframt í þágu félagsskaparins sjálfs í víðtækari merkingu? Slík fórnfæring í þjónustu menningarlegra hugsjónar og framkvæmdar hennar í verki verður hvorki auðveldlega tölum talin né á vog metin. En í félagsins nafni vil ég á þessum tímamótum þakka deildarfólki voru víðs vegar trúnaðinn við málstað vorn og starfið allt deildunum og félaginu til eflingar.

Nú kemur mér ekki í hug að halda því fram, að margt hefði ekki mátt betur fara í starfi voru, enda er því svo farið um öll mannanna verk. Hugsjónir vorar eða draumar rætast löngum eigi nema að nokkru eða jafnvel að litlu leyti. Á félagsskap vorum sem öðrum athöfnum vor mannanna barna sannast orð skáldsins:

Sjaldan verður ósinn eins
og uppsprettuna dreymir.

Hvað sem því líður, þá ætla ég það mála sannast, að félagið hafi drjúgum meir en réttlætt tilveru sína, að hrakspárnar, sem fylgdu því úr hlaði af sumra hálfu, hafi í rauninni reynzt miklu ósannari heldur en góðspárnar, sem fram voru bornar úr mörgum áttum í ræðu og riti við vöggu þess, svo sem í hinu fagra kvæði Stephans G. Stephanssonar „Þing-kvöð“, sem öndvegi skipar í fyrsta árgangi **Tímarits** vors og þar sem vor þjóðræknislega stefnuskrá er færð í hreimmikinn og eggjandi ljóðabúning. Með þá lögeggjan í minni, sný ég huga að samtíðinni og renni sjónum yfir síðastliðið ár í félagssögu vorri.

Minnumst vér þá fyrst þeirra félagssystkina vorra, sem látizt hafa á árinu, en samkvæmt upplýsingum frá Guðmanni Levy fjármálaritara eru þau, sem nú greinir: Prófessor Halldór Hermannsson, Ithaca, N.Y., heiðursfélagi; Jón Jónsson (fyrrv. forseti „Fróns“), Winnipeg; Eiríkur Vigfússon (forseti deildarinnar „Brúin“), Selkirk; Einar Sigurðsson (í stjórnarnefnd „Fróns“), Winnipeg; Nels G. Johnson, hæstaréttardómari, Bismarck, N. Dak.; Hjálmar E. Björnsson ritstjóri, Minneapolis; Lúðvík Kristjánsson skáld, Winnipeg; Mrs. Bertha Beck (heiðursfélagi deildarinnar „Bárunnar“), Grand Forks, N. Dak.; Sigurjón Jóhannsson, Gimli; Jakob K. Stephansson, Markerville, Alberta; Bjarnþór Lifman, Árborg; Þorsteinn Kristjánsson, Víðir; Bergur J. Hornfjörð, Árborg; Jón Halldórsson, Winnipeg; Valgarður Oddson, Winnipeg; Björn J. Hallson, Gimli, fyrrum í Winnipeg; Carl Finnbogason byggingameistari, Vancouver; Franklin Petersen, Árborg; Ted Vatnsdal, Mountain; Oddur Sveinsson, Gardar.

Þarf ég ekki að fjölyrða um það, hvert skarð er höggvið í félagslíf vort, og í vorn íslenzka hóp almennt hérna megin hafsins, með fráfalli framantaldra félagssystkina vorra. Vér þökkum þeim samfylgdina, trúnaðinn við sinn íslenzka uppruna og erfðir og stuðninginn við málstað vorn, og vottum aðstandendum þeirra djúpa samúð vora. Í minningu um þau, og um öll önnur félagssystkini vor í liðinni tíð, sem horfin eru yfir móðuna miklu, vil ég biðja yður að rísa á fætur í stuttri þögn.

Hverf ég þá aftur að yfirlitinu yfir starfið á árinu. Stjórnarnefnd félagsins hefir haldið allmarga fundi og leitast við að koma í framkvæmd þeim málum, sem henni voru falin á síðasta ársþingi, og ýmsum öðrum málum, er henni hafa borizt til fyrirgreiðslu. Þakka ég meðnefndarfólki mínu prýðilega samvinnu og varaforseta, séra Philip M. Péturssyni, sérstaklega fyrir að stýra tveim stjórnarnefndarfundum í forföllum mínum.

Útbreiðslumál

Mér er það mikið ánægjuefni að geta hafið frásögn mína um þann meginþátt í starfsemi félagsins með því að skýra þingheimi frá því, að fyrir nokkrum dögum barst mér tilkynning, undirrituð af séra Guðmundi P. Johnson, forseta Lestrarfélagsins „Vestra" í Seattle, Wash., og Jóni Magnússyni, ritara félagsins, þess efnis, að félagið hefði nýlega, með einróma samþykkt á fundi sínum, ákveðið að biðja um inngöngu sem Sambandsdeild í Þjóðræknisfélaginu. Lestrarfélagið „Vestri" var áður slík deild í félagi voru, sem nú um skeið hefir staðið utan þess, en stöðugt haldið uppi árvakri þjóðræknis- og menningarstarfsemi, mannmargur félagsskapur og blómlegur undir stjórn áhugasamra manna og kvenna. Vér bjóðum það ágæta félag hjartanlega velkomið í hóp vorn á ný, og veit ég, að inntökubeiðnin verður samþykkt einum rómi og með fögnuði af þingheimi.

Annars hefir útbreiðslustarfið liðið ár eins og áður að miklu leyti komið í hlut stjórnarnefndarinnar, en ýmsir aðrir lagt þeim málum lið.

Fyrrv. forseti félagsins, dr. Valdimar Eylands, hefir á starfsárinu flutt ræður um ísland og sýnt myndir þaðan á ýmsum samkomum, og flutti einkum tímabært og skorinort erindi um þjóðræknismál vor á fundi deildarinnar „Fróns" hér í borg.

Varaforseti, séra Philip M. Pétursson, flutti kveðju félagsins á Íslendingadeginum að Gimli, í fjarveru forseta, ávarp á fundi deildarinnar á Gimli og kveðju frá félaginu í ársveizlu „The Icelandic Canadian Club", auk þess sem hann kom fram víðar á samkomum í félagsins nafni.

Ritari, prófessor Haraldur Bessason, flutti erindi um íslenzk efni á árinu, tók einnig þátt í ýmsum samkomum, og ritaði margar greinar um félags- og þjóðræknismál í hin íslenzku blöð vor. Vararitari, Walter J. Lindal dómari, hefir einnig ritað um þjóðræknis- og menningarmál vor bæði í tímaritið **The Icelandic Canadian** og í íslenzk blöð beggja megin hafsins.

Féhirðir, Grettir L. Jóhannson ræðismaður, flutti kveðjur Íslendinga í Kanada á Íslendingasamkomu í Minneapolis, er haldin var í tilefni af aldarafmæli Minnesotaríkis, en féhirðir vor og frú hans tóku þátt í afmælishátíðahöldunum í boði ríkisstjórans. Féhirðir flutti einnig erindi um Ísland á ensku hér í Winnipeg og kveðjur í embættisnafni á Íslendingadeginum á Gimli og víðar á samkomum.

Forseti flutti í byrjun maímánaðar opinberan fyrirlestur um íslenzkar bókmenntir á University of California í Berkeley og erindi um landnámsferðir norrænna manna að fornu og nýju í kvöldveizlu, sem Félag Íslendinga í Norður-Kaliforníu efndi til honum til heiðurs í San Francisco. — Stuttu síðar sótti forseti ásamt frú sinni fyrrnefnd hátíðahöld í Minnesota í boði ríkisstjórans og flutti kveðjur félagsins á Íslendingasamkomum í Minnesota og Minneapolis. Nær júlílokum var forseti aðalræðumaður á Íslendingadeginum í Blaine og flutti einnig í þeirri ferð erindi um þjóðræknismál á samkomum deilda vors í Vancouver og Blaine og á samkomu Lestrarfélagsins „Vestri" í Seattle. Vil ég nú opinberlega þakka innilega höfðinglegar og hjartanlegar viðtökur, sem við hjónin eða ég áttum alls staðar að fagna af hálfu Íslendinga í umræddum ferðum mínum. — Seinni part sumars og fram á haust átti forseti ekki heimangengt af ástæðum, sem ykkur öllum eru kunnar .Gat hann því eigi, eins og hann hafði þó ætlað sér, heimsótt þjóðræknisdeildirnar í Manitoba, en hafði hins vegar tekið þátt í 17. júní hátíðahaldi deildarinnar „Bárunnar" að Mountain, N. Dak. Enn fremur hélt hann fyrir stuttu síðan aðalræðuna (um lífspeki norrænna manna) í ársveizlu „The Icelandic Canadian Club". Með bréflegum kveðjum til deilda og einstaklinga hefir forseti einnig talað máli félagsins; meðal annars sendi hann skjalaverði vorum, Ragnari Stefánssyni, heillaóskir félagsins í tilefni af sjötugsafmæli hans síðastliðið sumar og þakkaði honum jafnframt störfin í þágu félagsins sem embættismaður þess og skerf hans með öðrum hætti til vestur-íslenzkra félags- og menningarmála. Ber ég nú fram þær kveðjur og óskir honum til handa opinberlega með innilegustu þökkum vorum. Og þar sem hann liggur nú á sjúkrahúsi, óskum vér honum góðs bata. — Á ensku og norsku hefir forseti einnig á liðnu ári flutt erindi um íslenzk og norræn efni og ritað um þau efni í blöð og tímarit beggja megin hafsins.

Fræðslumál

Þau mál fléttast eðlilega með mörgum hætti inn í útbreiðslumálin, en með fræðslumálum er hér vitanlega átt við íslenzkukennslu og söngfræðslu á íslenzku. Ritari félagsins, próf. Haraldur Bessason, hefir aftur í ár haldið kvöldnámskeið í íslenzku, en á nokkuð breiðari grundvelli nú en áður. Fer hann um þá kennslu þessum orðum í bréfi til mín, sem ég leyfi mér að taka traustartaki:

„Eins og í fyrra hefi ég tekið þátt í leshring meðal eldra fólks. Hefi ég gert

það samkvæmt beiðni hlutaðeigenda. Kvöldskóla fyrir yngra fólk, sem hug hefir á að kynnast frumatriðum íslenzkrar tungu, hefi ég nú haft um skeið á heimili mínu. Sautján stúdentar innrituðust í þetta námskeið. Aðsókn því mjög góð. Miklu betri en ég hafði þorað að vona."

Ég vil bæta því við, að kennsla þessi er algerlega ókeypis, og á Haraldur prófessor miklar þakkir skilið fyrir þessa ágætu kennslustarfsemi sína í íslenzku.

Þá hefir varaféhirðir félagsins, Mrs. Hólmfríður Daníelsson, kennt nokkrum ungum stúlkum íslenzku í heimahúsum, og telur það hafa borið góðan árangur. Ber henni þökk fyrir þá viðleitni sína.

Deildin „Esjan" í Árborg hefir einnig í ár leitazt við að halda uppi æfingum í söng og upplestri fyrir börn og unglinga, þó að ýmsar ástæður hafi orðið þar nokkur þröskuldur í vegi; eigi að síður tóku nokkur börn og unglingar þátt í tveim samkomum í byggðinni með upplestri og söng á íslenzku. Mörgum mun okkur einnig í fersku minni hinn ágæti upplestur barna þeirra Gunnars Sæmundssonar hjónanna í Árborg á kvæðum Guttorms skálds Guttormssonar á samkomunni hér í borg honum til heiðurs, er síðar mun getið.

Af hálfu deildarinnar á Gimli hafa þær Mrs. Laurence Stevens og Mrs. Sylvia Kárdal haldið uppi kennslu íslenzkra söngva og lesturs, en undirleik fyrir íslenzka söngflokkinn annast ung stúlka, Carolyn Martin. „Hún talar vel íslenzku og er þó aðeins 14 eða 15 ára gömul," bætir Mrs. Kristín Thorsteinsson, forseti deildarinnar á Gimli, við í bréfi til mín. Deildin hafði alíslenzka samkomu 22. ágúst í sumar, og þegar er ákveðið, að unglingarnir taki þátt með íslenzkum söng og upplestri í Sumarmálasamkomu 24. apríl næstkomandi. Vil ég í félagsins nafni þakka ofannefndum deildum ágæta viðleitni þeirra að íslenzkukennslu og söngfræðslu, og þá um leið öðrum deildum félagsins, sem ef til vill halda uppi slíkri fræðslu, þó að mér hafi eigi borizt fregnir um það, en augljóst mál er það, hvert grundvallaratriði er hér um að ræða í þjóðræknisstarfi voru. Í mjög íhyglisverðu bréfi til mín víkur Mrs. Herdís Eiríksson í Árborg að þörfinni á hentugum kennslubókum, og ber oss að taka þá hlið málsins til alvarlegrar athugunar, þegar fræðslumálin koma til umræðu hér á þinginu.

Samvinnumál við Ísland

Þau mál hafa aftur á liðnu ári verið harla margþætt, og þarf ekki að fjölyrða um það, hver meginþáttur framhaldandi ættar- og menningartengsla yfir hafið eru í starfsemi félags vors.

Margir Íslendingar héðan vestan um haf heimsóttu ættlandið á árinu, meðal þeirra hinn gamli og góði félagsbróðir vor og fyrrverandi forseti deildarinnar „Frón", Soffonías Þorkelsson, og var frú hans einnig með í förunni. Ekki fór hann erindisleysu til ættjarðarinnar að þessu sinni fremur en áður. Eins og skýrt hefir verið frá í blaðafregnum, tilkynnti hann í heimferðinni, að hann hefði ákveðið að gefa 100 þúsund krónur til skógræktar í Dalvíkurhreppi, en áður hafði hann gefið ríflega fjárhæð til skógræktar á fæðingarstað sínum, Hofsá. Þar sem Þjóðræknisfélagið hefir um mörg ár haft skógræktramálið á dagskrá sinni og stutt það eftir mætti, þykir mér vel sæma að geta hér sérstaklega stórgjafar hins mæta félagsbróður vors til eflingar því þjóðþrifamáli. Sé honum heiður og þökk fyrir höfðingskapinn og ræktarsemina til átthaganna!

En brú heimsóknanna yfir hafið hefir á liðnu ári verið byggð frá báðum ströndum, eins og vera ber. Vér höfum átt að fagna mörgum ágætum gestum og kærkomnum heiman um haf. Hinn víðkunni fræðimaður, dr. Einar Ól. Sveinsson, prófessor í íslenzkum bókmenntum við Háskóla Íslands, sem var í fyrirlestrarferð um Bandaríkin í boði utanríkisráðuneytis þeirra, heimsótti oss einnig, ásamt frú sinni, og flutti hér í borg á vegum Þjóðræknisfélagsins fyrirlestur um „Gildi íslenzkra fornsagna", sem mikill rómur var gerður að. Hann flutti einnig við jafnágætar undirtektir fyrirlestra um íslenzk efni bæði á Manitobaháskóla og Ríkisháskólanum í Norður-Dakota. Mun komu þeirra hjóna á vorar slóðir lengi minnzt með þakklæti af hálfu fólks vors, en margir í þeirra hópi kunna enn vel að meta heimsóknir slíkra fræðimanna.

Á liðnu ári gerðust einnig þau tíðindi í samvinnumálunum yfir hafið, að þáverandi forsætisráðherra Íslands, herra Hermann Jónasson, skipaði fimm manna nefnd til þess að vinna að auknu samstarfi og kynningu milli Íslendinga austan hafs og vestan, á grundvelli tillagna, sem Árni Bjarnarson, bókaútgefandi á Akureyri, hefir samið að tilhlutun ríkisstjórnarinnar. Nefndarmenn eru: Árni Bjarnarson, sem er formaður, Benjamín Kristjánsson, prestur að Laugalandi í Eyjafirði, Egill Bjarnason, auglýsingastjóri, Reykjavík, Hallgrímur Fr. Hallgrímsson, aðalræðismaður Kanada, Reykjavík, og Steindór Steindórsson yfirkennari, Akureyri.

Af hálfu stjórnarnefndar vorrar hefi ég skipað ritara, próf. Harald Bessason,

varaféhirði, Mrs. Hólmfríði Daníelsson, og varafjármálaritara, Ólaf Hallsson, til þess að athuga hinar ofannefndu og fjölþættu tillögur Árna og leggja álit sitt á þeim fyrir þingið til frekari ályktana. Tillögur þessar birti Árni fyrst í sérstökum bæklingi, en síðan í ritinu **Eddu**, ásamt með ritgerðum um samstarfið við oss Vestur-Íslendinga og kveðjuávörpum til vor frá fjölmörgum forystumönnum heima á ættjörðinni, með forseta Íslands, herra Ásgeir Ásgeirsson, í broddi fylkingar. Hefi ég áður í blaðagrein vakið athygli á riti þessu og hinum mikla góðhug í garð vor Íslendinga vestan hafs, sem þar kemur fram, en nú vil ég á þessum vettvangi þakka öllum, sem þar eiga hlut að máli, hjartanlega í nafni félags vors.

Eins og kunnugt er, komu þrír af fyrrnefndum nefndarmönnum, þeir Árni Bjarnarson, Steindór Steindórsson og séra Benjamín Kristjánsson, ásamt með frú Gerði Bjarnarson og Gísla Ólafssyni, lögregluvarðstjóra á Akureyri, hingað vestur um haf í sumar, með það markmið sérstaklega fyrir augum að safna efni í vestur-íslenzkar æviskrár, og unnu þau að því verki fram í sept. Varð þeim allvel ágengt, þegar á allt er litið, en um það vísa ég að öðru leyti til kveðju þeirra og greinargerðar í hinum íslenzku blöðum vorum. En betur má, ef duga skal, svo að þetta verk nái fullum tilgangi sínum. Vil ég eindregið hvetja Íslendinga í landi hér til þess að sinna sem greiðlegast beiðnum þeirra félaga um æviskrár, og stuðla með þeim hætti að útgáfu þessa merka rits, sem hér er stofnað til, og getur haft víðtæka þýðingu, ekki sízt fyrir framtíðina.

Stjórnarnefnd félags vors átti fund með þessum heimsækjendum, bæði er þeir komu og eins áður en þeir hurfu heim um haf, og greiddi götu þeirra eftir mætti; hið sama gildir um fjöldamörg önnur félagssystkini vor og aðra Íslendinga víðs vegar um álfuna. Sem starfsmann við skráningu ævisagnanna réði nefndin að heiman félagsbróður vorn, Davíð Björnsson bóksala hér í borg, og er hann framvegis umboðsmaður nefndarinnar, ásamt með mörgum öðrum Íslendingum hér vestan hafs, sem taldir eru upp í fyrrnefndri greinargerð nefndarinnar í blöðum vorum. Aðalritstjóri verksins á Íslandi er séra Benjamín Kristjánsson, og má einnig senda útfylltar æviskrár beint til hans. Í sambandi við komu Steindórs Steindórssonar yfirkennara má geta þess, að hann var ræðumaður á Íslendingadeginum á Gimli og flutti erindi á samkomum deilda félags vors bæði þar og í Árborg og Winnipeg. Þökkum vér honum það þjóðræknisstarf og þeim öllum, sem að heiman komu í fyrrgreindum erindum, kærlega heimsóknina, áhugann á samskiptunum við oss og það nytjaverk, sem þeir hafa með höndum með söfnun og samningu æviskránna.

Kem ég þá að þeirri heimsókninni heiman um haf á liðnu ári, sem víðtækasta athygli vakti meðal Íslendinga hér í álfu, en það er koma og söngför hinnar víðkunnu íslenzku söngkonu, ungfrú Guðrúnar Á. Símonar, á vorar slóðir. Þjóðræknisfélagið og Canada - Iceland Foundation stóðu í sameiningu að heimsókn söngkonunnar og ferðum hennar. Aðalsöngsamkomu sína hélt söngkonan í Playhouse leikhúsinu hér í borg hinn 5. nóvember undir umsjón Celebrity Concerts (Canada) Ltd. í samvinnu við fyrrnefnd félög. Var samkoman prýðisvel sótt, um 800 manns, og vakti söngurinn mikla hrifningu áheyrenda, enda hlaut söngkonan að verðugu ágæta dóma hljómlistargagnrýnenda stórblaðanna hér í borg. Söngkonan hélt einnig samkomur á vegum þjóðræknisdeildanna í Árborg, á Gimli og í Vancouver, og undir umsjón Kvenfélagsins „Freyju" í Bellingham og Lestrarfélagsins „Vestra" í Seattle, nær alls staðar við mikla aðsókn og hvarvetna við frábærar undirtektir áheyrenda. Hún söng einnig í kanadíska útvarpið og sjónvarpið. Forseti hafði, í samvinnu við séra Ólaf Skúlason á Montain, gert ráðstafanir til þess, að ungfrú Símonar héldi söngsamkomu þar, en það fórst fyrir vegna illviðra og ófærra vega um þær mundir, öllum suður þar til hinna mestu vonbrigða.

Nefndina, sem undirbjó samkomur og ferðir söngkonunnar, skipuðu þau Walter J. Lindal dómari, formaður, Mrs. Hólmfríður Daníelsson og Grettir L. Jóhannsson ræðismaður. Forseti átti einnig sæti í nefndinni í embættisnafni, en af ýmsum ástæðum féll nefndarstarfið aðallega á herðar hinna í nefndinni. Þakka ég þeim mikið og ágætt starf, og The Canada-Iceland Foundation ánægjulega samvinnu að þessu máli. Hér í borg dvaldi söngkonan í gistivináttu þeirra dr. Kristjáns J. Backman og frúar hans, og vil ég í félagsins nafni þakka þeim hjónum þann höfðingskap þeirra.

En ungfrú Guðrúnu Á. Símonar þökkum vér innilega komuna, góð kynni og fagran söng, sem lengi mun lifa í þakklátum hugum allra þeirra, sem á hana hlýddu. Vér óskum henni blessunar og nýrra sigra á söngbrautinni í framtíðinni. Með komu sinni jók hún á hróður Íslands og Íslendinga, og með heimsókn hennar er ofinn nýr þáttur og minnisstæður í menningarlegum samskiptum Íslendinga yfir hafið.

Þá var hér einnig á ferðinni síðastliðið sumar gamall vinur vor og samverkamaður, séra Robert Jack. Prédikaði hann og flutti erindi á ýmsum stöðum á þessum slóðum, meðal annars á samkomum þjóðræknisdeildanna „Esjunnar“ í Árborg og „Fróns“ hér í Winnipeg. Þökkum vér honum komuna og óskum honum velfarnaðar í prestsstarfinu heima á ættjörðinni.

Áður en ég lýk þættinum um samvinnumálin við Ísland, vil ég því næst af hálfu félags vors bjóða hjartanlega velkominn í hóp vorn séra Jón Bjarman, prest að Lundar, og fjölskyldu hans, en hann flytur aðalræðuna á „Fróns“-mótinu að þessu sinni. Eru okkur slíkir nýir starfskraftar heiman um haf sérstaklega kærkomnir.

Mannfagnaðir og samkomuhöld

Stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins efndi til hádegisverðar fyrir þau prófessor Einar Ól. Sveinsson og frú hans, er forseti stjórnaði. Auk heiðursgestsins tóku þar til máls varaforseti og ritari, sem báðir eru gamlir nemendur prófessorsins, og féhirðir vor.

Þjóðræknisfélagið og The Icelandic Canadian Club stóðu sameiginlega að samsæti til heiðurs Senator G. S. Thorvaldson og frú hans, er fyrstur Íslendinga vestan hafs hafði verið skipaður í þann virðingarsess í kanadíska þjóðþinginu. Varaforseti félagsins hafði samkomustjórn með höndum í fjarveru forseta, er var á fyrirlestrarferð vestur í Kaliforníu. Auk heiðursgestsins héldu ræður þeir Árni G. Eggertson lögfræðingur, Walter J. Lindal dómari, dr. Gestur Kristjánsson, forseti Icelandic Canadian Club, og Frank Olson fyrir hönd þjóðræknisdeildarinnar á Gimli. Grettir L. Jóhannson las upp fjölda heillaóskaskeyta, en séra Eric Sigmar og frú skemmtu með söng. Var samsætið fjölsótt og um allt hið virðulegasta. Vil ég þakka undirbúningsnefndinni starf hennar, en hana skipuðu Lindal dómari, séra Philip M. Pétursson, Grettir ræðismaður og Guðmann Levy, af hálfu Þjóðræknisfélagsins, en dr. Gestur Kristjánsson, H. J. Stefánsson og Axel Vopnfjörð af hálfu Icelandic Canadian Club.

Er þá komið að einum allra merkasta viðburðinum á starfsárinu, en það er heimsókn dr. Vilhjálms Stefánssonar og frúar hans á fornar slóðir þess heimsfræga landa vors bæði í N. Dakota og Manitoba. Hélt hann fyrirlestra bæði á Ríkisháskólanum í N. Dakota og Manitobaháskóla og ræður á samkomum bæði á Mountain og í Árborg. Hér í borg hélt Þjóðræknisfélagið hádegisverð þeim hjónum til heiðurs. Var þar fjölmennt og mannval mikið, meðal annarra forsætisráðherra Manitobafylkis, Hon. Duff Roblin, og heilbrigðismálaráðherrann, dr. George Johnson. Margar ræður voru þar fluttar, og mun öllum viðstöddum verða minnisstæð hin fróðlega og skemmtilega ræða heiðursgestsins um frægðarferðir hans á norðurhjara veraldar. Undirbúning þessarar ánægjulegu samkomu önnuðust af hálfu stjórnarnefndar vorrar þeir séra Philip M. Pétursson, Guðmann Levy og Haraldur prófessor Bessason, en forseti hafði veizlustjórn með höndum. Þakkar Þjóðræknisfélagið dr. Vilhjálmi og frú hans sögulega og kærkomna heimsókn og árnar þeim framtíðarheilla.

Eins og kunnugt er, átti Guttormur J. Guttormsson skáld áttræðisafmæli hinn 21. nóvember. Í tilefni þess merkisafmælis hins góðkunna skálds hélt Þjóðræknisfélagið litlu síðar hér í borg kvöldvöku honum og frú Jensínu til heiðurs. Forseti stýrði samkomunni, en prófessor Haraldur Bessason hélt aðalræðuna fyrir minni skáldsins. Mrs. Hólmfríður Daníelsson og börn þeirra Gunnars Sæmundssonar hjónanna í Árborg lásu upp úr kvæðum Guttorms, en undir stjórn Mrs. Elmu Gíslason sungu bæði blandaður kór og einsöngvarar mörg lög og kvæði eftir hann. Sjálfur flutti Guttormur eftirminnilega ræðu, þar sem alvara og gaman voru haglega saman ofin. Samkoma þessi var vel sótt og öllum þeim til sóma, sem þar áttu hlut að máli, en undirbúning hennar önnuðust þau Haraldur Bessason, Mrs. Hólmfríður Daníelsson, Grettir L. Jóhannsson og Ólafur Hallsson.

Ítarlegri frásagnir um mannfagnaði þessa og samkomuhöld geta menn lesið í hinum íslenzku blöðum vorum, en ekki þarf að fara mörgum orðum um það, hver ánægjuauki þær eru fólki voru og hve mikið þær auka á litbrigðin og menningarbraginn í hinu menningarlega félagslífi voru.

Útgáfumál

Fertugasti árgangur **Tímarits** félags vors kemur út á þessu ári, og verður venju samkvæmt útbýtt síðar hér á þinginu. Hefi ég þegar í skýrslu þessari vikið að því, hve merkilegt verk félagið hefir unnið og vinnur með útgáfu þess, í ljósi þess álits, sem það hefir áunnið sér hjá þeim, er um slíka hluti kunna vel að dæma. Það skulum vér hafa í huga, er að því kemur að ráðstafa framtíðarútgáfu þess hér á þinginu. Gísli Jónsson varð enn á ný við þeirri eindregnu ósk stjórnarnefndarinnar að annast ritstjórn **Tímaritsins.** Hefir hann nú áratugum saman skipað þann sess með mikilli prýði, og veit ég, að væntanleg þing-

nefnd í útgáfumálum muni minnast þess starfs hans á maklegan hátt í nefndaráliti sínu. Olgeir Gunnlaugsson hefir annast um auglýsingasöfnun í ár og þökkum vér það starf hans.

Þjóðræknisfélagið hefir aftur í ár styrkt hin íslenzku blöð vor með fjárframlagi, og er þar fyrir góðan að gera, jafn mikilvæg og blöðin eru í þjóðræknisstarfi voru og allri íslenzkri félagslegri starfsemi vorri. Með það í huga, veit ég, að allir góðir Íslendingar hér í álfu harma það einlæglega, að annað íslenzka blaðið hefir nú orðið að draga saman seglin um útgáfu sína; en mikið tjón er það í hvert sinn, sem einhver menningarleg stofnun vor á meðal verður að taka til þeirra úrræða.

Skýrslur embættismanna, milliþinganefnda og deilda

Féhirðir, fjármálaritari og skjalavörður leggja fram á þinginu prentaðar skýrslur sínar um fjárhag félagsins og eignir þess.

Milliþinganefndir hafa með höndum **skógræktarmálið, minjasöfnun** og **húsbyggingarmálið.** Formenn nefnda þessara, Mrs. Marja Björnsson, tveggja hinna fyrstnefndu, og Mrs. Björg Ísfeld, hinnar síðarnefndu, munu á sínum tíma skýra þinginu frá gerðum nefnda sinna. Á þinginu í fyrra var samþykkt einum rómi, að Þjóðræknisfélagið gangist fyrir því, að stofnsett verði í íslenzka bókasafninu í Manitobaháskóla sérstök Vilhjálms Stefánssonar bókadeild. Forseti skipaði sérstaka milliþinganefnd í það mál, og gerir formaður hennar, prófessor Haraldur Bessason, grein fyrir starfi nefndarinnar síðar á þinginu. **Leifs styttu** málinu var í fyrra, með samþykkt þingsins, vísað til stjórnarnefndar til fullnaðar afgreiðslu og hefir hún haft það til athugunar. Mun væntanleg stjórnarnefnd vafalaust framfylgja ákvörðun þingsins í fyrra um ráðstöfun styttunnar eins fljótt og hentugt tækifæri gefst til þess að afhenda hana í voru nafni formlega að gjöf hinu merkilega Sjóminjasafni, þar sem hún er nú á ágætum stað.

Í undirbúningi fyrir þingið, og sérstaklega lokasamkomu þess, skipaði forseti þá varaforseta, ritara, vararitara, féhirði og skjalavörð, sem allir hafa áður nefndir verið margsinnis hér að framan.

Skýrslur deilda verða venju samkvæmt lesnar hér á þinginu af fulltrúum þeirra eða ritara vorum, og gefst þá tækifæri til að votta deildunum þakkir fyrir störf þeirra.

Hvað er framundan?

Af sjónarhóli fertugsafmælis félags vors hefi ég af skiljanlegum ástæðum horft yfir farinn veg, bæði með það fyrir augum að votta stofnendum félags vors þökk vora og virðingu á þessum tímamótum, og einnig til þess að glöggva oss skilning á hlutverki og sögu félagsins. En hvað er framundan í þessum félagsmálum vorum? Sjálfsagt er að horfast hreinskilnislega í augu við þá vaxandi erfiðleika, sem vér eigum við að stríða. Öll sjáum vér það, og vitanlega ekki sársaukalaust, hvert straumurinn liggur í þeim efnum. En það er hægt að bregðast við slíkum erfiðleikum með tvenns konar hætti. Annars vegar með því að ganga uppgjafarstefnunni á hönd, leggja árar í bát, sem er auðveldasti vegurinn, en hvorki mjög hetjulegur né þroskavænlegur fyrir sál mannsins sjálfs. Á hinn bóginn er hægt að mæta örðugleikunum á þann hátt, að ganga djarflega á hólm við þá, láta þá verða eggjan til dáða, vængi til flugs, og það viðhorf er í ætt við hið bezta í íslenzku þjóðareðli. Það var slík hreystilund, sem bar þjóð vora fram til sigurs í sjálfstæðisbaráttu hennar, og einnig er skráð ljósu letri í lífi, stríði og sigurvinningum íslenzkra landnema hér vestan hafs.

Þjóðræknisfélagið og aðrar íslenzkar menningarstofnanir vorar og félagssamtök í landi hér geta enn átt sér mörg starfsár framundan, ef vér styðjum þau af lifandi áhuga, dugnaði og fórnfýsi. Með óbilandi trú á vorn góða og göfuga málstað, samstilltum hugum og sameinuðum kröftum má enn miklu til vegar koma í félagsmálum vorum og menningarmálum, þó að straumurinn renni oss þungt í fang. Að minnsta kosti þarf ekki að ýta á eftir þeim straumi, hann er nógu sterkur og hraðfleygur án þess. En ég er nú að eðlisfari rótgróinn bjartsýnismaður, enda hefi ég hvergi séð það skrifað né vitað þess dæmi, að vantrúin á neinum málum bylti björgum úr vegi. Því hvet ég til dáða og framsóknar á alkunnum en ávallt tímabærum orðum skáldsins og trúarskáldsins:

Græðum saman mein við mein
metumst ei við grannann,
fellum saman stein við stein,
styðjum hverjir annan;
plöntum, vökvum rein við rein,
ræktin skapar framann.
Hvað má höndin ein og ein?
allir leggi saman!

Í þeim anda býð ég yður öll hjartanlega velkomin á fertugasta þjóðræknisþing vort. Megi það verða sem ánægjuríkast en jafnframt sem ávaxtaríkast í þágu þess ágæta málefnis, sem þessi félagsskapur hefir helgað starfsemi sína um 40 ára skeið, og enn á, góðu heilli,

djúp ítök í hugum fjölmargra íslendinga hér í álfu.

Dr. Valdimar J. Eylands gerði að tillögu sinni, að þingheimur þakkaði forseta ársskýrsluna með því að rísa úr sætum. Urðu þinggestir við þeim tilmælum og létu í ljós þakklæti sitt með lófataki. Að því búnu skipaði forseti í nefndir sem hér segir:

Kjörbréfanefnd:

Guðmann Levy,
Mrs. Kristín Thorsteinsson,
Mrs. Kristín Johnson.

Dagskrárnefnd:

Dr. V. J. Eylands,
Mrs. Louisa Gíslason,
Stefán Eymundsson.

Féhirðir, Grettir L. Jóhannson, flutti fjárhagsskýrslu Þjóðræknisfélagsins og skýrslu um eign þess á Home Street.

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAG ÍSLENDINGA Í VESTURHEIMI

Fjárhagsskýrsla féhirðis

TEKJUR OG ÚTGJÖLD
yfir tímabilið
10. febr. 1958 til 10. febr. 1959.

TEKJUR:

10. febr. 1958: Fyrningarsjóður, Royal Bank of Canada		$3,254.36
10. febr. 1958: Innstæða, Royal Bank of Canada		695.84
Frá fjármálaritara fyrir meðlimagjöld	$ 596.84	
Tillög styrktarmeðlima	150.00	
Auglýsingar:		
39. árg. Tímaritsins	1,707.00	
40. árg. Tímaritsins	149.00	
652 Home Street	1,552.47	
Banka- og aðrir vextir	76.22	
Allar tekjur á árinu		$4,231.53
Gömul innstæða, Royal Bank of Canada		70.95
Samtals		$8,252.68

ÚTGJÖLD:

Ársþingskostnaður	$ 239.87	
Ágóði af samkomu	24.00	$ 215.87
Tímarit, 39. árg.:		
Ritstj. og ritlaun	$ 258.50	
Prentun á ritinu (áður borgað $1,000.00)	732.85	
Auglýsingasöfnun	424.75	$1,418.10
Tímarit, 40. árg.:		
Prentun á ritinu, fyrirframborgun	$1,200.00	
Auglýsingasöfnun	37.25	
Eyðubl., umslög o. fl.	41.69	$1,278.94
Ríkisgjöld		$ 6.00
Bankagjöld		12.97
Símskeyti og frímerki		16.04
Risna		283.50
Ymislegt		305.55
Prentun, bréfsefni o. fl.		31.35
Þóknun fjármálaritara		61.00
Ferðakostnaður		63.00
Smíði á bókahillum		76.15
Styrkur til vikublaðanna:		
Heimskringlu	$ 250.00	
Lögbergs	250.00	$ 500.00
Öll útgjöld á árinu		$4,268.47
Fyrningarsjóður, Royal Bank of Canada		3,254.36
Innstæða, Royal Bank of Canada		729.85
Samtals		$8,252.68

Grettir Leo Johannson, féhirðir

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert við hann að athuga.

Winnipeg, Kanada, 18. febrúar 1959.

Davíð Björnsson, Jóhann Beck,
endurskoðendur.

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAG ÍSLENDINGA Í VESTURHEIMI

Skýrsla fjármálaritara

yfir árið 1958

INNTEKTIR:

Frá meðlimum aðalfélagsins	$152.00	
Frá deildum	458.00	

ÚTGJÖLD:

Burðargjöld undir bréf og Tímarit		$ 9.37
Umbúðir o. fl.		3.79
Afhent féhirði		596.84
	$610.00	$610.00

10. febrúar 1959.

Guðmann Levy, fjármálaritari.

**652 HOME STREET, WINNIPEG
STATEMENT FOR 1958**

Total Receipts for 1958		$3,384.00
Total Disbursements for 1958:		
Taxes	$ 489.23	
City of Wpg. Water Works	84.67	
Fuel	445.76	
Management	120.00	
Light and Power	202.12	
Sundries	15.75	
Plumbing	61.75	
Supplies and Repairs	95.20	
Electrical Repairs	85.25	
Stoker Supplies (Oil)	1.60	
Decorating	87.00	
Plaster Repairs	107.00	
Chimney Cleaners	8.50	
Boiler Inspection Fee	5.00	
Wpg. Window Shade Cleaners	22.70	
	$1,831.53	
Dec. 31, Credit Balance	1,552.47	
TOTALS	$3,384.00	$3,384.00

Framanritaða reikninga höfum við endurskoðað og höfum ekkert við þá að athuga.

Winnipeg, Kanada, 18. febrúar 1959.

Davíð Björnsson, Jóhann Th. Beck,
endurskoðendur.

Flutningsmaður gerði það að tillögu sinni, að skýrslunum yrði vísað til væntanlegrar fjármálanefndar. Frú M. Björnsson studdi. Samþykkt.

Skýrsla kjörbréfanefndar

Fulltrúar á Þjóðræknisþingi 23.—25. febrúar 1959:

Deildin „Gimli": Atkvæði
Mrs. Kristín Thorsteinsson 20
Mrs. J. B. Johnson 20

Deildin „Lundar":
Sr. Jón Bjarman 15
Dan. Lindal 15
O. Hallson 15

Deildin „Brúin":
Mrs. M. Goodman 17
Mrs. S. Nordal 15

Deildin „Báran":
Sr. Ólafur Skúlason 20
Mrs. Ebba Skúlason 20
Mrs. Lina Stretton 10

Deildin „Frón":
Miss Elín Hall 10
Mrs. Oddný Ásgeirsson 10
Gestur Davíðsson 10
Mrs. Kristín Johnson 10
Dr. S. E. Björnsson 10
Mrs. M. Björnsson 10
Miss Guðbjörg Sigurðsson 10
Miss Hlaðgerður Kristjánsson 10
Próf. Haraldur Bessason 10
Gunnar Baldvinsson 10

Deildin „Ísland":
Mrs. Louisa Gíslason 20
Mrs. Ingunn Thomasson 20

Deildin „Esjan":
Mrs. Herdís Eiríksson 20
Árni Brandsson 19
Tímóteus Böðvarsson 20
Páll Stefánsson 20

Deildin „Ströndin":
Stefán Eymundsson 20

Auk ofantaldra fulltrúa hafa 70 meðlimir „Fróns" sín eigin atkvæði, sömuleiðis allir skuldlausir meðlimir aðalfélagsins.

23. febr. 1959.

**Guðmann Levy,
Kristín Johnson,
Kristín Thorsteinsson.**

Stefán Eymundsson flutti ársskýrslu deildarinnar „Ströndin" í Vancouver og kveðjur frá Íslendingum þar. Var skýrsla Stefáns, sem var munnleg, sköruglega flutt, og mátti af henni ráða, að félagslíf Íslendinga í Vancouver stæði með miklum blóma.

Frú Kristín Thorsteinsson flutti skýrslu þjóðræknisdeildarinnar á Gimli.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Gimli"

Deildin „Gimli" hefir haft 3 skemmti- og starfsfundi á árinu. Stjórnarnefndin hefir haft fundi, þegar eitthvað þurfti að framkvæma. Deildin tók þátt í skrúðvagnalest á Íslendingadaginn. Skrúðvagn deildarinnar var látinn tákna kvöldvöku á íslenzkum bóndabæ um s. l. aldamót, og fékk vagninn önnur verðlaun, $15.00.

Í ágúst stóð deildin fyrir alíslenzkri samkomu.

Í október sendi deildin heillaóskabréf til skáldkonunnar góðu, Mrs. Jakobínu Johnson, á 75 ára afmælisdegi hennar. Einnig í október tók deildin á móti Miss Guðrúnu Á. Símonar, söngkonunni frægu.

Deildin stóð fyrir, að Mrs. O. N. Kardal, Mrs. L. Stevens og Carolyn Martin færu með unglinga-söngflokkinn til

Betel um jólin. Söng flokkurinn marga íslenzka söngva.

Deildin reyndi eftir mætti að greiða götu nefndar þeirrar frá íslandi, sem var hér s. l. sumar að vinna að æviskráningu Vestur-íslendinga.

Deildin telur 60 meðlimi. í sjóði eru $155.04.

Einn samverkamaður hefir látizt á árinu, Sigurjón Jóhannsson, var hann í stjórnarnefnd deildarinnar um margra ára bil.

Embættismenn deildarinnar eru sem hér segir:

Forseti, Mrs. Kristín Thorsteinsson,
Varaforseti, Mrs. Elín Sigurdsson,
Ritari, Mr. Ingólfur N. Bjarnason,
Vararitari, Mrs. I. N. Bjarnason,
Gjaldkeri, Mr. W. J. Árnason,
Varagjaldkeri, Mrs. W. J. Árnason,
Fjármálaritari, Mr. Hjálmur V. Thorsteinsson,
Varafjármálaritari, Mrs. John Stevens,
Skjalavörður, Mrs. Helgi S. Stevens.

Kær kveðja til þingsins.

Gimli, Man., 19. febrúar 1959,

Ingólfur N. Bjarnason, ritari

Frú Kristín lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Frú Marja Björnsson studdi, og var skýrslan samþykkt.

Frú Herdís Eiríksson flutti ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Esjan" í Árborg.

Ársskýrsla deildarinnar „Esjan" í Árborg

Meðlimatala deildarinnar er 79. Tveir starfsfundir hafa verið haldnir á árinu, og voru þeir vel sóttir. Nefndarfundir hafa verið haldnir eftir þörfum til undirbúnings fyrir samkomur og önnur störf, sem legið hafa fyrir.

Bækur hafa verið keyptar fyrir $85.00. Bækur eru afgreiddar einn dag í viku, og er mikið lánað út af bókum, sérstaklega að vetrinum, um 1000 bækur. Deildin gerðist meðlimur Skógræktarfélags íslands síðastliðið vor.

Á þessu ári hefir deildin átt á bak að sjá fjórum mönnum, er allir höfðu verið meðlimir í mörg ár og sumir starfað vel fyrir deildina og að þjóðræknismálum í þessum byggðum. Þeir voru S. Franklín Pétursson, Bergur J. Hornfjörð, Bjarnþór J. Lifman og Thorsteinn Kristjánsson.

Deildin hefir haldið fjórar samkomur á árinu og hefir þeirra verið getið í blöðunum og skal þeirra því aðeins lítillega minnzt hér.

Fyrsta samkoman var 14. maí og var þá staddur hér séra Robert Jack, sem nú er þjónandi prestur á Vatnsnesi í Húnavatnssýslu. Hélt hann ræðu og sýndi myndir, er hann hafði tekið á íslandi. Einnig söng þar nokkur lög Erlingur Eggertson frá Winnipeg, aðstoðaður af frú Magneu Sigurdson við píanóið. Börn skemmtu með framsögn ljóða.

Önnur samkoman var 28. ágúst. Þar hélt ræðu og sýndi myndir frá íslandi Steindór Steindórsson, yfirkennari við Menntaskólann á Akureyri. Einnig var þar George Hanson frá Chicago, er sýndi myndir frá íslandi. Einnig sungu Johnson systurnar frá Árborg.

Þriðja samkoman var 23. október, og skemmti þar hin víðfræga söngkona, Guðrún Á. Símonar, aðstoðuð af Snjólaugu Sigurdson við hljóðfærið. En frú Hólmfríður Daníelsson kynnti söngkonuna með nokkrum orðum.

Fjórða samkoman var 11. nóvember, og hafði þá samkomunefndin verið svo lánsöm að fá hinn heimsfræga landkönnuð og vísindamann Dr. Vilhjálm Stefánsson til að koma hingað norður. Var fyrst setzt að máltíð, er nokkrir vinir heiðursgestsins frá Winnipeg tóku þátt í og aðdáendur úr þessum byggðum, alls um 40 manns. Síðan hófst skemmtiskráin, kynnti séra Philip Pétursson heiðursgestinn, en Sigurður Vopnfjord þakkaði fyrir ræðuna, er Dr. Stefánsson hafði talað. Hann talaði í eina klukkustund, og það er áreiðanlegt, að enginn hefði verið farinn að ókyrrast í sæti sínu þó hann hefði haldið áfram aðra klukkustund, og þó voru þarna saman komnir um fimm hundruð manns. Á eftir ræðunni var almennur söngur undir stjórn Jóhannesar Pálsson og frú Lilju Martin. Voru það allt íslenzkir söngvar.

Stjórnarnefnd „Esjunnar" skipa nú þessir:

Forseti, Gunnar Sæmundsson,
Varaforseti, Guðni Sigvaldason,
Ritari, Emily Vigfússon,
Vararitari, Hrund Skúlason,
Féhirðir, Herdís Eiríkson,
Varaféhirðir, Aðalbjörg Sigvaldason,
Fjármálaritari, Tímóteus Böðvarsson.

Með beztu óskum til þjóðræknisþingsins.

Anna Austman

Flutningskona lagði til, að skýrslan yrði viðtekin, og var svo gert, þegar þær viðbótarupplýsingar lágu fyrir, að deildin hefði lagt $225.00 til elliheimilisins Betel.

Sr. Ólafur Skúlason flutti ársskýrslu deildarinnar „Báran" á Mountain, North Dakota.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Báran", N. Dak.

Skýrsla Báru árið 1958. Ársfundur Báru var haldinn í skólahúsinu að Mountain N. D. 1. febrúar 1958. Fundinn setti varaforseti. Báru í fjarveru forseta, S. A. Björnson, og þessir kosnir í embætti fyrir árið 1958:

H. B. Grímson forseti, S. A. Björnson varaforseti, V. A. Björnson skrifari, A. M. Ásgrímsson varaskrifari, Joseph Anderson féhirðir, H. J. Björnson varaféhirðir, O. G. Johnson fjármálaritari, og Paul B. Ólafson varafjármálaritari, H. J. Hjaltalín skjalavörður.

Báran hefir haldið sjö fundi á árinu, þrjá almenna félagsfundi og fjóra stjórnarfundi. Báran hefir nú 50 meðlimi.

Deildin stóð fyrir 17. júní-haldi í sumar, og tókst samkoman ágætlega með sæmilegri aðsókn. Svo stóð hún fyrir að hjálpa þeim félögum Árna Bjarnarsyni að safna í bók þeirra, sem þeir ætla að gefa út á Íslandi í nálægri tíð. Hér í byggð var að vinna að þessu starfi Steindór Steindórsson, yfirkennari á Akureyri. Þeir, sem fóru í kring hér í byggð úr Báru, voru S. A. Björnson, Paul B. Ólafsson og H. B. Grímson með Steindóri, og gekk starfið fremur vel.

Þá kom skeyti frá nefnd þeirri í Seattle, Wash., sem stóð fyrir afmælissamsæti fyrir skáldkonuna Jakobínu Johnson, þess efnis, hvort Báran vildi taka þátt í því samsæti, sem var haldið 19. okt. 1958 í Seattle, og sendi Báran skeyti til hennar.

Það síðasta á árinu fyrir Báru var að undirbúa söngsamkomu fyrir Guðrúnu Á. Símonar, sem halda átti 26. nóv. 1958, sem fór allt út í veður og vind, og varð ekkert af samkomunni. Svo óskar Báran, að þingið verði fróðlegt og skemmtilegt. Kær kveðja til alls þingheims ykkar.

Á árinu 1958 hafa þessir meðlimir Báru dáið:

Ted Vatnsdal, Hensel, N. Dak.,
Oddur Sveinsson, Gardar, N. Dak.

H. B. Grímson

Sr. Ólafur bar fram þá tillögu, að skýrslan yrði viðtekin. Ólafur Hallson studdi, og var skýrslan samþykkt.

Ritari las ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Aldan" í Blaine, Washington.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Aldan"

Árið 1958 hafði þjóðræknisdeildin „Aldan" í Blaine tvo almenna fundi og tvo stjórnarnefndarfundi. Tvær samkomur voru haldnar á árinu, sú fyrri 24. jan. til arðs fyrir elliheimilið Stafholt. Skemmtiskrá var fjölbreytt, en ræðumaður var sr. Friðrik A. Friðriksson, prófastur frá Húsavík á Íslandi. Samkoman var ánægjuleg og gaf $65.00 í inntektir. Til minningar um fullveldi Íslands var 17. júní haldinn hátíðlegur með almennri skemmtisamkomu. Var hún vel rómuð og aðsókn góð. Skemmtikrafta lögðu fram forseti deildarinnar og byggðarfólk. Til elliheimilisins voru gefnir $100.00 eins og undanfarin ár. Ritara deildarinnar var gerð heimsókn með þar að lútandi viðhöfn á 80 ára afmæli hennar. Hátíðabrigði voru það, að forseti Þjóðræknisfélagsins, dr. Richard Beck sat júlí fund okkar.

Séð var um kosningu þriggja manna í Íslendingadagsnefnd fyrir Blaine og nærliggjandi umhverfi.

Aldan getur ekki látið ógert að lýsa djúpri hryggð og votta dr. Beck og börnum hans innilega hluttekningu í þeirri þungu sorg, sem þeim bar að höndum við missi sinnar ágætu og mikilhæfu eiginkonu og móður. Hún lézt 4. okt. s. l. Blessuð sé minning hennar.

Meðlimatala er hin sama og í lok ársins 1957 eða 31. Þjóðræknisdeildin „Aldan" í Blaine, Washington sendir hinu fertugasta ársþingi Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi alúðarkveðjur og einlæga ósk um heppilega úrlausn allra mála og sem ánægjulegast þing.

A. E. Kristjánsson forseti
Dagbjört Vopnfjörð ritari

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Ólafur Hallson studdi, og var skýrslan samþykkt.

Þá var tekið fyrir næsta mál á dagskrá, þ. e. a. s. skýrslur deilda.

Ritari, Haraldur Bessason, las ársskýrslu „Fróns".

Ársskýrsla deildarinnar „Frón" í Winnipeg

Deild vor hefir til margra ára verið eini félagsskapurinn í Winnipeg-borg, sem eingöngu hefir haft það að markmiði að halda uppi íslenzkum samkomum. Þörf á slíkum samkomum og um leið aðsókn að þeim fer að vísu smáminnkandi ár frá ári, eftir því sem fólkið hverfur. Enn er samt á þessu sviði verk að vinna, og stóð deildin fyrir átta samkomum á árinu. Frónsmótið var eins og að undanförnu veigamest og þótti takast ágætlega. Það var haldið 24. febrúar s. l., og var prófessor Haraldur Bessason aðalræðumaður. Aðsókn var um 240 manns. Gestir frá Íslandi á vegum okkar voru þeir séra Robert Jack, Steindór Stein-

dórsson og séra Benjamín Kristjánsson. Aðrir, sem skemmtu á fundum okkar, voru þau prófessor Tryggvi J. Oleson, Jakob Kristjánsson, dr. Lárus Sigurðsson, frú Kristín Johnson, frú Guðrún Skaptason og frú Kristín Johnson (Mrs. G. Johnson).

Þó það eigi naumast heima í skýrslu, sem fjallar um árið sem leið, verður ekki hjá því komizt að minnast þess áfalls, sem deildin varð fyrir, er Jón Johnson féll frá 17. janúar s. l. Hann hafði verið forseti deildarinnar s. l. fjögur ár, og munu fáir hafa unnið henni meira eða af meiri tryggð. Söknum við hans sem vinar og félagsbróður.

Frón mun sem að undanförnu styrkja Þjóðræknisfélagið að öllum málum, sem það ætlar til góðs horfa og býður embættismenn félagsins, erindreka og gesti hjartanlega velkomna til fertugasta þingsins, er nú fer í hönd.

Winnipeg, 21. febrúar 1959,

Heimir Thorgrímsson ritari

2. FUNDUR

hófst kl. 2 e. h. mánud. 23. febrúar.

Dr. Valdimar J. Eylands flutti skýrslu dagskrárnefndar.

Skýrsla dagskrárnefndar

1. Þingsetning.
2. Ávarp forseta.
3. Kosning kjörbréfanefndar.
4. Kosning dagskrárnefndar.
5. Skýrslur embættismanna.
6. Skýrslur deilda.
7. Kveðjur og skeyti (tímaákvörðun, mánud. 23. febr., kl. 3 e. h.).
8. Kosning allsherjarnefndar.
9. Skýrsla frá Canada-Iceland Foundation (tímaákvörðun, þriðjudaginn 24. febr., kl. 10.30).
10. Skýrslur milliþinganefnda.
11. Útbreiðslumál.
12. Fjármál.
13. Fræðslumál.
14. Samvinnumál við Ísland.
15. Útgáfumál.
16. Kosning embættismanna.
17. Ný mál.
18. Ólokin störf og þingslit.

Louisa Gíslason
S. Eymundsson
V. J. Eylands

Ritari, Haraldur Bessason, las ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Brúin" í Selkirk.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Brúin" í Selkirk

Félagið telur nú 32 meðlimi, en margir af þeim geta hvorki sótt fundi eða tekið þátt í félagsmálum fyrir elli og lasleika sakir. Átta fundir voru haldnir, að meðaltali voru 14 meðlimir á fundi.

Þrír arðberandi fundir voru haldnir yfir árið. Tombóla 21. sept. og tvær spilasamkomur, ein að vorinu og önnur að haustinu. Félagið tók þátt í heiðursviðurkenningu, sem Jakobíu Johnson var sýnd á umliðnu hausti.

Fjórir erindrekar sóttu þingið í febrúar.

Enginn meðlimur bættist í félagið. Fjórir hafa flutzt í burt og gengið úr félaginu.

Gestur Johannson
Einar Magnússon.

Viðbót við ársskýrslu deildarinnar „Brúin":

Síðastliðið ár varð deild vorri þungt í skauti vegna fráfalls forseta vors, Eiríks Vigfússonar. Þungt er okkur tapið. Það vitum við bezt, sem með honum höfum unnið, og lengi munum við sakna þess mæta manns. Mun minningin um hann lengi lifa í hug og hjörtum félagssystkina hans og allra, sem til hans þekktu.

Ársfundur hefir ekki enn verið haldinn á þessu ári vegna fjarveru nokkurra félaga. Deildin óskar þinginu allra heilla og góðs gengis í framtíðinni.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin, og var svo gert þegar.

Að því búnu las forseti, dr. Richard Beck, afmæliskveðjur til þjóðræknisþingsins, en kveðjur höfðu borizt frá eftirtöldum:

Forseta Íslands, herra Ásgeiri Ásgeirssyni, ríkisstjórn Íslands og forsætisráðherra, herra Emil Jónssyni, biskupi Íslands, herra Ásmundi Guðmundssyni, Þorkatli Jóhannessyni, rektor Háskóla Íslands.

Fehirðir, G. L. Johannson, flutti kveðju frá ambassador Thor Thors. Forseti flutti og skrautritaða kveðju frá þjóðræknisdeildinni á Íslandi og einnig kveðjur frá Helga P. Briem ambassador í Vestur-Þýzkalandi, dr. Pilcher biskupi í Sidney, Ástralíu, Árna Bjarnarsyni, bókaútgefanda á Akureyri, sr. Albert Kristjánssyni, Blaine, Wash., Árna Helgasyni í Chicago, Birni Björnssyni í Minneapolis, Ólafi Bjarnasyni, Seattle, Washington, dr. Áskatli Löve, Montreal, og forseta Ríkisháskólans í Norður Dakota.

Kveðjusending

Á 40 ára afmæli Þjóðræknisfélags Vestur-Íslendinga sendi ég því alúðarkveðjur.

Í fjörutíu ár hefir félagið verið útvörður íslenzkra menningarerfða vestan hafs. Það setti markið hátt í öndverðu og hefir hvergi hvikað frá stefnu sinni: að efla íslenzka menningu og samhug meðal Íslendinga vestan hafs og tengsli þeirra við heimaþjóðina. Ekki hefir verið blásið í lúðra né bumbur barðar, til þess að auglýsa félagið eða störf þess. Það hefir unnið sitt starf hægt og markvisst án hávaða og bægslagangs eins og þeir gera, sem vinna í þjónustu andans.

Óðum líður að því, að öld sé liðin frá því að meginlandnám Íslendinga í Vesturheimi hófst. Fáir vou þeir og fágætir landnemarnir, sem þangað fluttust, og lítið fór fyrir byggðum þeirra á víðerni sléttunnar miklu. Naumast hafa margir vænzt mikilla afreka af þeim hóp. En lífið sjálft verður stundum öllum ævintýrum furðulegra. Og eitt þeirra ævintýra eru afrek hins fámenna íslenzka hóps, sem er eins og dropi í þjóðahafinu í Vesturheimi. Landnemunum og niðjum þeirra tókst annars vegar að ryðja sér til rúms sem nýtir og vel virtir borgarar í hinum nýju heimkynnum, og þeir hafa vissulega lagt fram til þróunar þjóðfélagsins margfaldan skerf við margar aðrar þjóðir, þegar litið er á hversu fámennir þeir eru og hafa ætíð verið. Með því starfi hafa þeir ekki einungis unnið sér sjálfum virðingu, heldur aukið hróður þess þjóðstofns, sem þeir eru runnir af. Hins vegar hafa þeir geymt með sér margt hið bezta af þjóðararfinum, sem þeir fluttu með sér að heiman, hafa hlúð að því og ræktað.

En straumur tímans rennur óstöðvandi og er óstöðvanlegur. Limar ættartrésins íslenzka fjarlægjast hverjar aðrar, eftir því sem meiðurinn hækkar og vex. Geymd gamalla erfða reynist æ torveldari eftir því sem árin líða. Til þess að verja þá geymd og halda við því, sem þarf og á að geymast, var Þjóðræknisfélgaið stofnað. Í þeim anda hefir það unnið, og starf þess er þegar orðið mikið og merkilegt.

Á þessum merku tímamótum flyt ég félaginu hamingjuóskir með vel unnið starf og á enga ósk betri því til handa en að framtíðin færi því sífellt vaxandi viðfangsefni og vaxandi þrótt til að leysa þau.

Fyrir fáum mánuðum kvaddi ég byggðir Vestur-Íslendinga eftir nær þriggja mánaða dvöl þar. Ég nota tækifærið og sendi öllum vinum þar vestra alúðarkveðjur með þakklæti fyrir liðnar ánægjustundir. Ég þakka þeim gestrisnina, alúðina, íslenzka viðmótið allt.

Steindór Steindórsson
frá Hlöðum

Box 678, Blaine, Wash.,
17. febr. 1959.

Til hins 40. þings Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi:

Kæru Vínlendingar, frændur og félagar:

Forseti ykkar, dr. Richard Beck, hefir sýnt mér það vinarbragð að vekja athygli mína á því, að nú eru liðin full 40 ár frá stofnun Þjóðræknisfélagsins, og að það ætti vel við, að ég sendi þinginu kveðju mína á þessum merku tímamótum. Fyrir þetta er ég honum þakklátur.

Ég hef hér fyrir mér lítinn bækling í blárri kápu. Hann hefir inni að halda hin upprunalegu lög félagsins. Vekur hann upp minningar frá þorradögum þeim árið 1919, þegar við sátum yfir því, í salarkynnum Good Templara, á Sargent Avenue, að semja þessi lög. Nú væri fróðlegt að frétta, hvað margir þeirra er þetta þing sitja geta tileinkað sér orðið „við“ í þessu sambandi. Þeim bið ég alveg sérstaklega að heilsa. Ekki er mér að fullu kunnugt um, hve margar breytingar hafa verið gjörðar á upprunalegu lögunum á 40 árunum, sem liðin eru síðan þau voru samin, en ég hygg að þær séu ekki margar. Hitt veit ég, að kjarni þeirra (2. grein) stendur óhaggaður enn. Þessi grein í þremur liðum tekur fram, hver sé tilgangur félagsins. Nú geri ég ráð fyrir því, að flestir félagsmenn líti svo á, að þessi tilgangur, þannig orðaður, sé hið stöðuga bjarg, sem félagið skal standa á um öll ókomin ár. Þó má aldrei gleyma því, að eðli alls lífs er eilíf umbreyting og að kyrrstaðan er tákn dauðans. Þess vegna verður maður, með tilliti til alls þess sem maður ann lífs, að gjalda varhuga við því að vefja það inn í stirnuð form, sem hætta er á að kunni að fá á sig þá helgi vanans, sem meini manni að renna til þeirra því rannsóknarauga er leggja kynni á einhverjar breytingar til batnaðar. En hér skal nú ekki lengra farið út í þessa sálma að sinni, því að erindi mitt til ykkar er aðeins eitt og einfalt; það að flytja ykkur alúðarkveðju og hugheilar árnaðaróskir.

„Höfum við gengið til góðs götuna fram eftir veg?“ Við þessari spurningu verður mér létt um svar og segi hinklaust já. Þrátt fyrri öll axarsköft (og hver smíðar ekki fáein á 40 árum) og þrátt fyrir töpuð tækifæri vegna sein-

lætis í framkvæmdum, hefir Þjóðræknisfélagið þó verið meðal hinna allra þörfustu og nytsömustu félagssamtaka meðal Vestur-Íslendinga. Eru afrek þess íslenzkri þjóð til gagns og sóma þegar orðin mörg og merkileg. Megi því enn endast aldur til að vinna mörg fleiri sömu tegundar. Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi lengi lifi!

A. E. Kristjánsson

Að lokum bað forseti alla þá viðstadda, sem hefðu setið fyrsta þing Þjóðræknisfélagsins, að rísa úr sætum. Voru það allmargir. Þakkaði forseti þeim trúnað við góðan málstað. Féhirðir gerði þá tillögu, að kveðjum öllum yrði vísað til allsherjarnefndar. Frú Marja Björnsson studdi, og var tillagan samþykkt. Síðan var fundi frestað til næsta morguns.

3. FUNDUR

hófst kl. 10 f. h. þriðjud. 24. febrúar.

Lesin var fundargerð síðasta fundar og hún samþykkt. Formaður kjörbréfanefndar tilkynnti, að mættur væri nýr fulltrúi frá deildinni á Mountain, er færi með 10 atkvæði. Að því búnu skipaði forseti, dr. Richard Beck, í nefndir sem hér segir:

Allsherjarnefnd:

Grettir L. Johannson,
Séra Jón Bjarman,
Elín Hall.

Samvinnumálanefnd við Ísland:

Séra Ólafur Skúlason,
Walter J. Lindal,
Marja Björnsson,
Ólafur Hallsson,
Guðbjörg Sigurðsson.

Útbreiðslumálanefnd:

Séra Valdimar J. Eylands,
Stefán Eymundsson
Kristín Thorsteinsson
Margrét Goodman,
Tímóteus Böðvarsson.

Fræðslumál:

Hólmfríður Daníelsson,
Herdís Eiríksson,
Ingunn Thomasson,
Sigrún Nordal.

Fjármálanefnd:

Séra Philip M. Pétursson,
Daníel Líndal,
Árni Brandsson.

Útgáfumálanefnd:

Guðmann Levy,
Grettir L. Johannson,
Páll Guðmundsson.

Nefnd til að athuga tillögur Árna Bjarnarsonar:

Hólmfríður Daníelsson,
Haraldur Bessason.

Forseti sýndi þessu næst þinggestum forkunnar fagran blómvönd, sem borizt hafði þinginu frá herra Walter Johannson, og las kveðju frá frú Margit og Árna Eylands.

Walter J. Lindal dómari flutti mjög skilmerkilega ræðu um þjóðræknismálin í heild og skýrði frá stofnun félagssamtaka, er nefnast „CANADA-ICELAND FOUNDATION“. Fer greinargerð dómarans hér á eftir:

Fáeinar útskýringar um starf Canada-Iceland Foundation

1. Vestur-Íslendingar á krossgötum í sambandi við menningarmál þeirra.

2. Við verðum að líta á raunveruleikann eins og hann er.

3. Allt okkar þjóðernisstarf byggt á mörgum máttarstoðum, en nú virðist að sumar af þeim séu farnar að bila — ekki fúna, nei, heldur hitt, þær þurfa að fá það, sem á ensku er kallað „reinforcement“, liðsafla eða lífgjafa.

Máttarstoðirnar

1. Þjóðræknisfélagið — peningaþröng.
a) leitað til almennings.
2. The Icelandic Canadian Club.
a) á enga peninga.
b) Scholarships — féstyrkir.
3. Vikublöðin — erfitt að halda áfram.
a) styrkur frá Íslandi minnkar jafnmikið og krónan hrynur,
b) prentkostnaður hækkar.
4. Tímaritin.
a) Tímarit Þjóðræknisfélagsins.
b) The Icelnadic Canadian.

5. Svo mætti nefna kirkjurnar, sem beinlínis eða óbeinlínis hafa hjálpað mikið.

6. Það eina, sem er varanlegt, hvað sem kemur fyrir, er háskólaembættið í íslenzku. En það í sjálfu sér er ekki nóg, hvað góður sem kennarinn er, og höfum við ágætan kennara. Hann verður að hafa Íslendinga, íslenzkan félagsskap, bak við sig, ef vel á að heppnast.

7. Þess vegna, hvernig sem á er litið, er nauðsynlegt að halda við okkar vestur-íslenzku stofnunum og félagsskap. En til þess þarf peninga.

Framþróun eða breyting, sem ekkert stenzt móti

1. Þegar maður hugsar um fjárhagslegan styrk og athugar hvar hann muni finnast, þá er eitt, sem maður verður að viðurkenna. Framþróunin hér vestra hefir valdið því, að mikil breyting er komin hvað Vestur-Íslendinga snertir frá landnámstíð, breyting, sem heldur stöðugt áfram, auðsæ jafnan á hverjum tug ára.

2. Má skipta Vestur-Íslendingum í tvo flokka.

3. Íslenzkir Vestur-Íslendingar, menn, sem taka virkan þátt í okkar íslenzku fyrirtækjum og félögum. Tungan, sem töluð er, er stundum íslenzka, stundum enska. Andinn í því öllu er háíslenzkur.

a) En þess ber að gæta, að þessum part Vestur-Íslendinga er óðum að fækka.

b) Við urðum vör við þetta í haust, þegar Guðrún Símonar var hér og söng í Playhouse. Erfiðara að safna 600—800 Íslendingum nú á svoleiðis samkomu heldur en fyrir 20 árum síðan eða jafnvel 40 árum síðan.

4. Hérlendir Vestur-Íslendingar. Hér er átt við fólk af íslenzku bergi brotið, sem tekur engan þátt í okkar vesturíslenzka félagsskap, meir og minna horfið inn í þjóðstrauminn hér vestra.Sumir eru íslenzkir aðeins í aðra ætt eða minna. Aðrir skyldir Íslendingum, eða farnir að skilja það og meta, sem Íslendingar eiga. Þessu fólki þykir vænt um það að vera af íslenzkum stofni eða skylt Íslendingum.

5. Hér er þrennt, sem maður verður að athuga. 1) Þessum hérlenda flokki Vestur-Íslendinga er að fjölga; 2) hann er óðum að tvístrast í allar áttir frá hafi til hafs; 3) fleiri og fleiri af þeim, sem hafa peningaráð, eru í þessum hérlenda flokki, en í hinum flokkinum fækka þeir. Fáir Ásmundar Johannssynir að finna nú.

Canada-Iceland Foundation

1. Aðalhugmyndin er sú að reyna að stofna félagsskap, sem gæti lagt fram peninga til þess að styrkja okkar íslenzku velferðarmál, ekki til þess að vinna móti, heldur vinna með þeim félögum og stofnunum, sem nú eru starfandi í okkar vestur-íslenzka heimi.

2. Hugmyndin hefir verið að fá 50 menn og konur til að leggja fram $50.00 á ári hver.

3. Við byrjuðum á okkur sjálfum.

4. Til þess að ná til þeirra, sem hafa að mestu leyti gengið inn í þjóðastrauminn hér vestra, fannst okkur, að nauðsynlegt væri að sýna, að menn, sem skipa öndvegi í stjórnar- og menningarlífi Kanada þjóðarinnar, væru hlynntir hugmyndinni og til með að styðja hana.

Einnig til þess að halda sambandinu við Ísland var jafn nauðsynlegt að ná til leiðandi manna á Íslandi í samsvarandi stöðum.

Heiðursmeðlimir Canada-Iceland Foundation

1. Heiðursverndarar: His Excellency, Rt. Hon. Vincent Massey, C.H., landstjóri Kanada; herra Ásgeir Ásgeirsson, forseti Íslands.

2. Heiðursráðgefendur: Hon. Sidney E. Smith, utanríkisráðherra Kanada; herra Guðmundur Í. Guðmundsson, utanríkisráðherra Íslands; Dr. Andrew Stewart, forseti háskólasamtakanna í Kanada og nú formaður Board of Broadcast Governors; dr. phil. Þorkell Jóhannesson, prófessor, rektor Háskóla Íslands; Dr. C. J. Mackenzie, forseti sambands allra Canadian Clubs; hr. Ásmundur Guðmundsson, biskup yfir Íslandi.

3. Svo eru sjö heiðursfulltrúar, og vil ég nefna aðeins tvo: Thor Thors og Msgr. Parent, rektor Laval háskólans í Quebec.

Ísland-Kanada ráð

1. Það var álitið nauðsynlegt að koma á stað félagsstofnun á Íslandi, sem myndi starfa á svipuðum grundvelli og Canada-Iceland Foundation. Ellefu eiga þar sæti, og þrír í stjórnarnefndinni, en þeir eru: Hallgrímur F. Hallgrímsson, ræðismaður Kanada á Íslandi, formaður nefndarinnar, Vilhjálmur Þór bankastjóri, próf. Þorkell Jóhannesson.

The Canada Council

1. Eins og flestum mun kunnugt, þá lagði Kanada stjórnin til hliðar 50 millj. og lét stofnsetja The Canada Council. Ávexti af þessum höfuðstól á að nota til þess að styrkja kanadísk menningarmál. Ensku orðin í lagafrumvarpinu eru „Arts, Humanities, and Social Sciences“.

2. Öll okkar íslenzka þjóðræknisviðleitni er innan vébanda þessara orða og þess vegna mun Canada-Iceland Foundation leitast við að vinna í sem nánustu sambandi við The Canada Council. Það starf hefir nú þegar heppnazt betur en maður gat búizt við.

3. Í 8. grein grundvallarlaga Cananda Council er tekið fram, að stofnunin geti veitt fjárstyrki til útlendra stúdenta, bæði útskrifaðra og annarra.

4. Umsóknir fyrir árið 1958-59 áttu að vera komnar til Ottawa 1. febr. 1958. Við fórum strax af stað og kom sér afar vel, að búið var að stofna ísland-Kanada ráðið á íslandi. Umsóknir frá íslandi voru komnar til Ottawa fyrir 1. febrúar, en ekki nema frá fáum öðrum löndum. Tíminn var framlengdur til 1. maí 1958.

5. Mörg hundruð umsóknir voru sendar til Ottawa frá milli 40 og 50 löndum. Mælt var með íslenzku umsóknunum bæði munnlega í Ottawa og skriflega frá Winnipeg.

6. Aðeins 40 stúdentar voru valdir, en einn þeirra var frá íslandi: Gunnar Ragnarsson. Nú stundar hann heimspeki við McGill háskóla. Ef hann biður um framlengingu fyrir eitt ár, mun það án efa heppnast.

7. í ár hefir ísland sent 3 umsóknir. Ef einn þeirra verður fyrir vali, má vera, að hér í Kanada verði tveir stúdentar frá íslandi næsta ár.

Nemendur og menn í fögrum listum, sem vilja halda áfram námi á íslandi

1. Glen Eyford.
2. John Marteinson.
3. Ef Canada-Iceland Foundation heppnast að fá nægilega marga meðlimi til að geta haft dálítil peningaráð á ári hverju, mun það verða þrennt, sem það mun aðallega hafa í huga.

a) Að styrkja vestur-íslenzk félög og fyrirtæki.

b) Að hjálpa vestur-íslenzkum nemendum og listamönnum að halda áfram námi hér í Kanada.

c) Að veita vestur-íslenzkum nemendum og listamönnum fjárstyrk, sem vilja halda áfram námi á íslandi, sérstaklega í íslenzkum fræðum.

Forseti, dr. Richard Beck, þakkaði Lindal dómara mikið og óeigingjarnt starf í þágu vestur-íslenzkra menningarmála, en fundargestir létu í ljós samþykki sitt með lófataki. Einnig tók til máls Ólafur Hallson og þakkaði dómaranum.

Þá tók til máls séra Erik Sigmar og flutti sköruglega ræðu. Ræddi séra Erik nokkuð um starf hins íslenzka lúterska kirkjufélags íslendinga í Vesturheimi. Flutti hann og þjóðræknisþinginu kveðjur frá kirkjufélaginu. Forseti þakkaði séra Erik með ræðu.

Frú Hólmfríður Daníelsson lét þess getið, að leikrit Laugu Geir, „In the Wake of the Storm" hefði verið þýtt á íslenzku af frú Öllu Johnson.

Frú Louisa Gíslason flutti ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „ísland", Morden, Manitoba.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „ísland"

Það eru litlar fréttir frá okkur, aðeins tveir fundir haldnir á árinu. Við erum þakklát fyrir það, að okkur var gefið tækifæri til að senda lukkuóskir til frú Jakobínu Johnson á 75 ára afmæli hennar. Hún átti það fyllilega skilið, að þessi dagur færi ekki fram hjá án þess að fólki gæfist kostur á að heiðra hana og þakka henni fyrir öll fallegu kvæðin og svo margt, sem hún hefir gjört til þess að halda nafni íslands á lofti.

Nöfn embættismanna félagsins eru sem hér segir:

Forseti, Ólafur Líndal; skrifari, Guðrún Thomasson; fjármálaritari, Jónathan Thomasson, og féhirðir, Jón B. Johnson.

Við þökkum forseta, dr. Richard Beck, fyrir ágætt bréf, meðtekið snemma í febrúar, og það gleður okkur að eiga von á, að hann heimsæki deildina „ísland" seinna. Hann hefir oft áður heimsótt okkur og hvatt okkur til dáða, og það er gott til þess að vita, að hann ætlar enn á ný að heilsa upp á deildina. Einnig væri það gaman, ef prófessor Haraldur Bessason kæmi líka. Með beztu óskum til þingsins með þakklæti fyrir liðnu árin.

Louisa Gíslason.

4. FUNDUR

hófst kl. 3.30 e. h. þriðjud. 24. febr.

Mrs. Ágúst Pálsson skýrði þinggestum frá því, að hún hefði fundið leiði Gests Pálssonar skálds í kirkjugarði hér í Winnipeg. Taldi frúin brýna nauðsyn bera til þess, að Þjóðræknisfélagið kæmi fyrir legsteini á leiði skáldsins, og lagði hún þegar fram til þess fyrirtækis fimm dali úr eigin vasa. Einnig bar frúin fram þá tillögu, að forseta, dr. Richard Beck, yrði falið að skipa í milliþinganefnd, er annaðist þetta mál. Var sú tillaga studd og samþykkt.

Frú Björg ísfeld flutti skýrslu milliþinganefndar í húsbyggingarmálinu.

Skýrsla milliþinganefndar í byggingarmálinu

Milliþinganefnd í byggingarmálinu leyfir sér að leggja fram stutta skýrslu.

Nefndin átti með sér nokkra fundi á árinu og athugaði fyrst og fremst möguleika á því að byggja við hús félagsins á Home Street. Fékk hún loks þær upplýsingar hjá byggingameisturum, að ekki væri fýsilegt að byggja við hús félagsins og gera úr því samkomuhús, sem nægði þörfum íslendinga hér í bæ.

Nú var nefndinni tjáð, að það stæði til, að Fyrsti lúterski söfnuður byggði samkomuhús á lóðinni fyrir sunnan kirkjuna. Nefndin leitaði sér upplýsinga um þetta, og komst að þeirri niðurstöðu, að ef til vill gæti komið til máls, að hægt væri að reisa hér hús, sem nægði ekki aðeins þörfum safnaðarins, heldur og þörfum Íslendinga í heild.

Nefndin leggur því til, að tilvonandi milliþinganefnd í byggingarmálum verði heimilað að leita sér upplýsinga frekar um möguleika á samvinnu milli kirkjunnar og félagsins.

Á þjóðræknisþingi í Winnipeg,
23. febr. 1959,

Björg Ísfeld
Valdimar J. Eylands
Guðmann Levy
Ólafur Hallson
Tryggvi J. Oleson.

Nokkrar umræður urðu um skýrsluna, áður en hún hlaut samþykki óbreytt. Tóku til máls í því sambandi dr. V. J. Eylands, Ólafur Hallson og próf. T. J. Oleson. Guðbjörg Sigurðsson gerði að tillögu sinni, að milliþinganefnd í húsbyggingarmálinu yrði endurkosin, og var það samþykkt.

Lesin var orðsending til þinggesta frá forseta Þjóðræknisfélagsins, dr. Richard Beck, og frá gjaldkera þess, Gretti L. Johannson, sem þeir nefndu „Eflum þjóðræknisfélagið".

Eflum Þjóðræknisfélagið

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi á fertugsafmæli á þessu þingi.

Með tilliti til þessara tímamóta í sögu félagsins, hóf núverandi forseti máls á því í skýrslu sinni á þjóðræknisþinginu í fyrra, að vel færi á því, að vinir og velunnarar félagsins minntust þessa merkisafmælis þess með fjárframlögum í sérstakan afmælisjóð félaginu til eflingar, en það hefir mjög takmarkaðar tekjur, aðallega þann hluta af félagsgjöldunum, sem gengur til þess, og þann arð, sem húseign þess á Home Street í Winnipeg gefur af sér árlega, að ógleymdum nokkrum og sérstaklega þakkarverðum fjárgjöfum ýmissa félagsmanna og kvenna.

Hins vegar hefir félagið allmargþætta starfsemi með höndum. Í fyrsta lagi kemur þar til greina óhjákvæmilegur kostnaður við rekstur þess, skrifstofuhald, bréfaskriftir og annað þess háttar, og ferðakostnaður í þágu þess, þó að vart þurfi að taka það fram, að embættismenn þess eru með öllu ólaunaðir, en vinna störf sín í hjáverkum frá skyldustörfum, eins og embættismenn allra deilda þess.

Viðamesta starf félagsins er þó útgáfa Tímarits þess, sem orðin er mjög kostnaðarsöm, en þess er þá jafnframt að gæta, að þar er vafalaust um að ræða varanlegasta verk þess, án þess lítið sé gert úr öðrum merkum störfum þess. Tímaritið, sem komið hefir út samfleytt í 40 ár, er orðið mikið og merkilegt ritsafn, að áliti margra hinna dómbærustu manna á Íslandi og víðar, eitthvert allra vandaðasta og merkasta tímarit, sem út hefir komið á íslenzku á síðari árum. Milli spjalda þess er eigi aðeins að finna sögu félagsins sjálfs, heldur einnig félagsmálasögu Íslendinga í Vesturheimi að eigi litlu leyti, og þar hefir verið birt margt af því ágætasta og athyglisverðasta, sem ritað hefir verið á íslenzku vestan hafs.

Þá stendur félagið að heimboðum og heimsóknum merkra íslenzkra gesta heiman um haf eða héðan úr álfu, fræðimanna og annarra andlegra leiðtoga og listafólks, sem vitanlega hefir kostnað í för með sér og útheimtir nokkra risnu af félagsins hálfu. Um hitt er óþarft að fjölyrða, hve mikil ánægja fólki voru er að slíkum heimsóknum og hve mikill andlegur gróði þær eru félagslífi voru.

Þá hefir félagið undanfarin ár veitt vestur-íslenzku vikublöðunum nokkurn árlegan fjárstyrk, en alkunnugt er, og réttilega margendurtekið í ræðu og riti, hver líftaug þau blöð eru allri félagslegri starfsemi vor Íslendinga hér í álfu. Má enn fremur geta þess, að félagið hefir lagt fram fé úr sjóði sínum til styrktar skógræktinni á Íslandi, jafnframt því að einstakir félagsmenn og konur hafa stutt það mál fjárhagslega. Enn fremur hefir félagið lagt fram fé til ýmissa annarra framkvæmda, þó að eigi verði það nánar rakið hér.

En nóg hefir talið verið því til sönnunar, að félagið hefir með höndum harla víðtæka menningarstarfsemi í anda stefnuskrár sinnar; það hefir á hinn bóginn, eins og þegar er gefið í skyn, úr tiltölulega litlu að spila fjárhagslega, en með auknu fjármagni væri framtíð þess betur tryggð og það stæði að sama skapi betur að vígi um félagslega og menningarlega starfsemi.

Viljum vér undirritaðir því hvetja fólk til þess að minnast 40 ára afmælis félagsins með því að gerast styrktarfélagar þess, og skoðast öll slík framlög sem tillag í afmælissjóð þess. Slíkar fjárgjafir má senda til féhirðis félagsins, hr. Grettis L. Johannson, ræðismanns, 76 Middle Gate, Winnipeg 1, Manitoba.

Með fyrirfram þökk og alúðarkveðju.

Richard Beck, forseti,
Grettir L. Johannson, féhirðir.

Dr. Beck skýrði frá því, að hann hefði fengið til láns íslenzka kvikmynd frá S.Í.B.S. á Íslandi. Ólafur Hallson tók til máls og lét í ljós þakkir til S.Í.B.S. Guðmann Levy flutti skýrslu þingnefndar í útgáfumálum.

Nefndarálit útgáfumálanefndar

1. Þingið þakkar ritstjóra Tímaritsins, Gísla Jónssyni, ágætt starf í 20 ár.
2. Þingið þakkar þeim, sem safnað hafa auglýsingum í ritið, en það eru þeir Olgeir Gunnlaugsson, Ólafur Hallson og Páll S. Pálsson.
3. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd að gefa út Tímaritið næsta ár og ráða ritstjóra og auglýsingastjóra.
4. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd að athuga, á hvern hátt sé hægt að minnka það tap, sem nú er orðið árlega á útgáfu ritsins.

24. febrúar 1959,

Guðmann Levy
Páll Guðmundsson
G. L. Johannson.

Eftir allsnarpar umræður hlaut nefndarálitið samþykki lið fyrir lið.

Guðmann Levy las að þessu búnu beiðni frá lestrarfélaginu „Vestri" í Seattle þess efnis, að lestrarfélaginu yrði veitt innganga í Þjóðræknisfélagið. Fer beiðnin hér á eftir.

Dr. Richard Beck, forseti
Þjóðræknisfélags íslendinga í Vesturheimi,
801 Lincoln Drive, Grand Forks, N.D.

Háttvirti herra:

Hér með tilkynnist yður, að á fundi, sem Lsetrarfélagið „Vestri" hélt miðvikudaginn 4. febrúar 1959, var samþykkt í einu hljóði eftir ýtarlegar umræður, að „Vestri" biðji um inngöngu sem sambandsdeild Þjóðræknisfélags íslendinga í Vesturheimi, með þeim skilyrðum, að „Vestri" greiði árlega $14.00 til aðalfélagsins, en fái 7 eintök af Tímariti Þjóðræknisfélagsins ókeypis.

Þetta staðfestist hér með samkvæmt fundarsamþykkt Vestra á ofangreindum fundi.

Seattle, Wash., 9. febrúar 1959,

Guðmundur P. Johnson, forseti
Jón Magnússon, ritari.

Forseti skipaði þessu næst í milliþinganefnd, er skyldi sjá svo til, að komið yrði fyrir legsteini á leiði Gests Pálssonar, og voru eftirtaldir skipaðir í nefndina:

Haraldur Bessason,
Philip M. Pétursson,
Grettir L. Johannson.

Þá töluðu þeir Stefán Eymundsson og séra Jón Bjarman.

Frú Hólmfríður Daníelsson flutti álit þingnefndar í fræðslumálum.

Nefndarálit þingnefndar í fræðslumálum

Nefndin lætur í ljós ánægju sína yfir því, að þeir barnasöngflokkar, sem stofnaðir hafa verið, virðast vera í góðum blóma, og útlit er fyrir, að slíkt starf færist í aukana. Einnig gefur það góðar vonir um framtíðina, að aðsókn að íslenzkukennslu hjá próf. H. B. hefir aukizt allmikið í ár; og á ýmsum stöðum er gefin uppfræðsla í íslenzku á heimilunum. Nefndin leggur til:

1. Að deildirnar, hver í sinni byggð, geri enn á ný gangskör að því að stofna barna- og unglingasöngflokka og efla uppfræðslu í íslenzku á heimilunum.

2. Að foreldrar og aðrir, sem kenna börnum íslenzku á heimili sínu, reyni að ná til barna í nágrenninu og lofa þeim að vera með í þessum kennslustundum.

3. Að reynt verði sem fyrst að semja kennslukver, sem innifelur mjög einfalt lesmál sem byrjendur geta skilið. Kostnaður þessu samfara ætti ekki að verða mikill, ef t. d. slíkt kver væri fjölritað.

Hólmfríður Daníelsson
Herdís Eiríksson
Ingunn Thomasson
Guðrún Árnason
Sigrún Nordal.

Allmiklar umræður urðu um skýrsluna. Í sambandi við 3. lið var forseta falið að skipa milliþinganefnd, er skyldi athuga nánar kennslubókamálið. Skipaði forseti þegar í þá nefnd þau frú Hólmfríði Daníelsson og Harald Bessason. Nefndarálitið var borið upp undir samþykki lið fyrir lið. Allir liðir voru samþykktir svo og nefndarálitið í heild.

Þá var samþykkt, að þingið skyldi senda Ragnari Stefánssyni skjalaverði Þjóðræknisfélagsins blóm, en Ragnar lá þá á sjúkrahúsi. Einnig var samþykkt að senda þeim Einari Páli Jónssyni og Hannesi Péturssyni kveðjur, en báðir þessir menn gátu ekki sótt þing sakir heilsubrests. Ólafur Hallson flutti munnlega skýrslu frá þjóðræknisdeildinni Lundar. Hlaut skýrslan þegar samþykki.

Frú Marja Björnsson las upp skýrslu milliþinganefndar í skógræktarmálinu.

Skýrsla milliþinganefndar í skógræktarmálinu

Á árinu 1958 var enginn fundur haldinn, en ég hef haft viðtöl og bréfasamband við nefndarmenn og sömuleiðis við

Hákon Bjarnason, skógræktarstjóra Íslands. Hef ég sent honum nöfn nýrra meðlima ásamt þeim meðlimagjöldum, sem inn komu fyrir 1. júlí síðastl. Nöfn meðlima eru þessi:

Rósmundur Árnason, Elfros, Sask.,
Páll Guðmundsson, Leslie, Sask.,
Soffanías Benjamínsson, 636 Lipton St., Winnipeg,
Guðm. Magnússon, Gimli, Man.,
Emma V. Renesse, Gimli, Man.,
Herdís Erickson, Árborg, Man.,
Stefán Eymundsson, Vancouver, B.C.,
Mrs. K. J. Thomas, Morden, Man.,
Gísli Gíslason, Lundar, Man.,
Ari Magnússon, 595 Lipton St., Wpg.,
Ingibjörg Jónsson, 29 Queen's Apt., Maryland St., Wpg.,
Guðmann Levy, 185 Lindsey St., Wpg.,
Haraldur Bessason, Winnipeg,
Þorsteinn Magnússon, Oak Point, Man.,
Sigurður Jakobson, 628 Agnes St., Winnipeg,
Mrs. H. Sigurdson, 526 Arlington St., Winnipeg,
Árni Sigurdson, Seven Sisters Falls, Manitoba,
Mrs. Elizabeth Paulson, Winnipeg,
Mrs. Sigurður Árnason,
Karl Hansson, 636 Home St. Wpg.,
Mrs. Margret Johnson, Wapah, Man.,
Mrs. A. J. Bergman, Port Alberni, B.C.,
Mrs. J. Sigurdson, Port Alberni, B.C.,
Mrs. L. Kjernested, Port Alberni, B.C.,
Deildin Esjan, Árborg, Man.,
Mrs. J. B. Thorlacius, Hilda, Alberta,
Einar Hallgrímsson, Minneota, Minnesota, U.S.,
Mrs. Hólmfríður Daníelsson, Winnipeg,
Mrs. Anna Harvey, Vancouver, B.C.,
Gísli Guðjónsson, Blaine, Wash., U.S.

Meðlimagjöld meðtekin $72.00.
Sent Hákoni Bjarnasyni $54.00.
Mismunur, ósendur, $18.00.

Mun ég leita tækifæris að senda heim ofangreindan mismun ásamt því, sem kynni að innkallast fyrir ný meðlimagjöld.

Ég vil þá fara nokkrum orðum um bréfaviðskipti okkar Hákonar Bjarnasonar. Í bréfi frá 10. maí minnist hann á skógræktarmynd þá, er hann sendi og var sýnd hér á þinginu í fyrravetur. Segist hann geta sent okkur litmyndir, Kodachrome, til sýningar, með skýringum, ef við óskum þess. Hann segir, að þeir muni gróðursetja í Vestur-Íslendinga-reitnum á Þingvöllum allmikið af plöntum á vorinu. Plönturnar þar eru í góðu lagi og taka miklum framförum með hverju ári.

Í bréfi frá 23. sept. segir hann meðal annars:

„Vestur-Íslendinga-reiturinn á Þingvöllum tekur nú fyrirtaks framförum og verður innan skamms full plantaður, nema við reynum að stækka hann.“

Hafði ég minnzt á það í bréfi til hans, að ferðafólk héðan hefði leitað að reitnum, en ekki fundið hann, vegna þess að ekkert myndi vera til þess að leiðbeina. Fór ég fram á, að þetta yrði lagfært og enn fremur að fólk héðan fengi að planta í reitinn, og yrðu þær plöntur merktar nöfnum þeirra, er settu plönturnar niður. Svarar hann því í þessu bréfi frá 23. sept. Segist muni láta setja stein við hann til að merkja hann eða þá spjald við gangstíginn að honum, og mun þetta verða gert bráðlega.

Í nýkomnu bréfi,dagsettu 10. febrúar, segir hann meðal annars: „Ég læt nú taka alla meðlimina, sem þú skrifaðir um í síðasta bréfi og því frá 21. apríl, á útsendingarskrá ársritsins, svo að þeir munu framvegis fá það sent beint heim til sín. — Hins vegar vildi ég biðja þá að senda tillög til þín, svo að hver og einn þurfi ekki að vera að senda sjálfur gegn um póstinn heim til okkar, því að þá verður líka helmingi minna úr peningunum.“

Enn fremur segir hann:

„Ég hef ekki fengið neitt að vita um það, sem gerðist á síðasta fundi Þjóðræknisfélagsins, né heldur orðið var við neina peninga frá þeim fundi. En í Vestur-Íslendinga-reitnum, sem ég hef áður getið um, voru í vor settar 2500 úrvals plöntur á ágætan stað, og reyndar settum við 500 betur, sem hvergi voru færðar til reiknings og koma því ekki fram. Næsta ár höldum við áfram með þetta. Reiturinn er að verða hinn myndarlegasti og gróðrarskilyrði með ágætum.“

„Ég er þér afar þakklátur fyrir að hamra á þeim skógræktarmönnum í B.C..“ Vitnar hann hér í bréf, sem ég skrifaði vestur til þess að grennslast eftir, hvort hægt yrði að fá samples af trjáfræi þaðan sent beint til Íslands. Ég skrifaði manni að nafni Sam Johnson, en sonur hans, Valtýr, vinnur við tilraunastöð fylkisins B.C. Bendir Valtýr á, að ríkisstjórn Kanada hafi þannig viðskipti með fræ samples við önnur lönd, og Ísland yrði þá ekki undanskilið, og myndi tilraunastofnun ríkisins vita hvers konar frætegundir myndu vera hentugastar fyrir Ísland.

Ég hef nú átt tal við Helga Austmann, sem áður hefir verið okkur hjálpsamur í þessu máli. Lofaðist hann til þess að ná sambandi við Dr. Senn í Ottawa til þess að finna út, hvers maður má vænta frá þeim þar austur frá.

Með þessu síðasta bréf frá Hákoni Bjarnasyni fylgdi kvittun fyrir $54.00, 22 félaga og Esjunni í Árborg.

Marja Björnsson.

Einnig las frú Marja Björnsson skýrslu milliþinganefndar í minjasafnsmálinu.

Skýrsla um minjasafnið

Í þessu máli hefir nefndinni lítið orðið ágengt á síðastliðnu ári, en málinu hefir þó verið haldið vakandi, og hef ég á ferðalögum mínum minnzt á þetta við fólk bæði hér í íslenzkum byggðarlögum og eins vestur við haf. Má segja, að málefninu hafi verið vel tekið, þó að sýnilegur árangur hafi lítill orðið að svo stöddu. Nokkrir munir hafa þó komið inn og hef ég birt lista yfir þá ásamt gefendum í Lögbergi nýlega. Listinn er ekki langur, og vil ég því leyfa mér að lesa hann upp í heild sinni, svo hann verði bókaður í þingtíðindum okkar. Og um leið og ég geri það vil ég láta í ljós kærar þakkir til þess fólks, sem hefir þannig sýnt vilja sinn í verkinu með því að láta af hendi umrædda muni:

1. Pennastöng, gefin af Gísla Johannsson, Selkirk. Honum gaf Guðjón Friðriksson, sem eitt sinn var barnakennari í Reykjavík á Íslandi, nú dáinn í hárri elli á Betel. Penninn er sagður vera 150 ára gamall.

2. Eldspýtukassi, gefinn af Gesti Johannsson, Selkirk. Honum gaf Jón Árnason, Piney, Man. Kassinn sagður vera 100 ára, úr hálfri kindarklauf silfurbúnni, með loki á hjörum og á lokið eru stafirnir Þ. E. grafnir.

3. Bíldur, gefandi Daníel Pétursson, Betel, Gimli, Man.

4. Brauðkefli, smíðað af Trausta Vigfússyni 1898. Hafði hann flutt með sér gamlan rennibekk frá Íslandi og smíðaði við hann ýmsa nytsama muni. Gefið af ekkju Trausta, Rósu.

5. Kaffikvörn, gefandi Rósa Vigfússon, Árborg, Man. Kvörnin var keypt á Ísafirði 1896.

6. Tóbaksponta, tóbaksdósir og þrjár gamlar bækur, gefandi Jón Johnson, forseti Fróns.

7. Mortél, gefandi Johannes Christie; úr búi Jóns Jónssonar á Snæringsstöðum í Svínadal, Húnavatnssýslu.

Ég vil þá minna á það, að þó að vísu margt fólk hafi tekið vel í málið, hefir árangurinn ekki orðið eins mikill og æskilegt hefði verið. Hef ég áður bent á það, að æskilegt væri að deildir Þjóðræknisfélagsins tækju þetta mál að sér og ynnu að munasöfnun hver í sinni byggð, og með því eina móti mætti búast við nokkrum verulegum árangri. Ég lít svo á, að ef deildirnar vildu taka málið að sér, þá yrði því bezt ágengt og mestar líkur til þess að það nái tilgangi sínum. Ég legg því til, að þingið fari þess á leit við deildirnar að taka málið að sér og vinna að því á hvern þann hátt, sem þeim hugkvæmist, að muni bera beztan árangur.

Að endingu vil ég geta þess, að nefndin kom sér saman um að skrifa öllum forsetum deildanna og fara fram á, að deildirnar tækju þetta mál upp á fundum sínum í því augnamiði að sjá á hvern hátt þær geta bezt orðið þessu máli að liði, og kemur eflaust fram á þinginu greinargerð um það, hvort nokkuð hefir frekar gerzt í því.

Marja Björnsson.

Tímóteus Böðvarsson lagði til, að skýrslan yrði viðtekin með þökkum, og var svo gert.

Frú Marja Björnsson skýrði enn fremur frá því, að frú Rósa Jósephson, systir dr. Vilhjálms Stefánssonar landkönnuðar, hefði gefið minjasafninu myndir af foreldrum þeirra systkina. Sýndi frú Marja þinggestum, en þeir létu þakklæti sitt í ljós með lófataki.

Milliþinganefnd í minjasafnsmálinu var að því búnu endurkjörin.

5. FUNDUR

hófst miðvikudagsmorguninn
25. febr., kl. 10

Séra Ólafur Skúlason las álit þingnefndar í samvinnumálum við Ísland.

Nefndarálit
í samvinnumálum við Ísland

1. Þinginu er það ljóst, að tilvera Þjóðræknisfélagsins byggist að miklu leyti á sambandi og samvinnu við Ísland, og að framtíð félagsins er undir því komin, að þessu sambandi verði haldið við.

2. Þingið fagnar því, að með vaxandi tækni aukast samskipti vor Vestur-Íslendinga við stofnþjóðina, og að gagnkvæmur hlýhugur og samvinna eflast með ári hverju.

3. Þingið þakkar Þjóðræknisfélagi Íslendinga á árinu alla fyrirgreiðslu og frábæra gestrisni auðsýnda þeim Vestur-Íslendingum, sem heimsóttu ættjörðina á síðastliðnu ári.

4. Þingið minntist með þakklæti heimsókna góðra gesta frá Íslandi á árinu, einkum þeirra próf. Einars Ól. Sveins-

sonar, sem hélt fyrirlestra við háskólann og víðar, ungfrú Guðrúnu Á. Símonar, sem söng víða um byggðir Vestur-Íslendinga við frábæra hrifningu, og þeirra Árna Bjarnarsonar og frú Gerðar, séra Benjamíns Kristjánssonar, Steindórs Steindórssonar og Gísla Ólafssonar, sem unnu að söfnun ævisagna Vestur-Íslendinga, og séra Roberts Jacks, sem talaði á samkomum í Nýja Íslandi.

5. Þingið minnist með þakklæti snjallrar ræðu Steindórs Steindórssonar á Íslendingadeginum á Gimli s. l. sumar.

6. Þingið telur það mikið ánægjuefni, að Canada-Iceland Foundation og samsvarandi samtök á Íslandi, Ísland-Kanada ráðið, hafa bæði haldið áfram starfi beggja megin hafsins.

7. Þingið hvetur deildirnar til þess að fá Reykjarlundskvikmyndina til sýningar og bendir á, að hún væri vel fallin til sýningar í ungmennafélögum safnaðanna.

8. Þingið beinir þeim tilmælum til væntanlegrar stjórnarfélagsins, að hún leitist til um að fá hingað litskuggamyndir þær, sem Hákon Bjarnason skógræktarstjóri hefir boðið okkur. Sömuleiðis að leitast til um að fá segulbandsupptöku af leikriti Laugu Geir, Í óveðurslok, sem leikið var í Ríkisútvarpið fyrir skömmu.

9. Það er von þingsins, að Vestur-Íslendingar geri sitt bezta til að aðstoða og leiðbeina innflytjendum frá Íslandi.

Ólafur Skúlason
W. J. Lindal
Marja Björnsson
Guðbjörg Sigurdson
Ólafur Hallsson.

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að nefndarálitið yrði borið upp undir atkvæði, lið fyrir lið. Var svo gert, og urðu allmiklar umræður um einstaka liði. Þar kom um síðir, að allir liðir hlutu samþykki, svo og nefndarálitið í heild.

Ritari, Haraldur Bessason, flutti nefndarálit þingnefndar, sem skipuð hafði verið til að athuga tillögur Árna Bjarnarsonar.

Álit varðandi tillögur Árna Bjarnarsonar um samvinnumál Austur- og Vestur-Íslendinga

Þingið lýsir fylgi sýnu við þau nauðsynjamál, sem Árni Bjarnarson tekur til meðferðar í ritlingi sínum „Eflum samstarfið“.

Sérstaka áherzlu leggjum vér þetta árið á framkvæmd þeirra liða, sem fjalla um „mikrófilmun“ sögulegra heimilda varðandi sögu Íslendinga í Vesturheimi og um íslenzkar bókasýningar í Winnipeg.

Hólmfríður Daníelsson
Haraldur Bessason.

Að því búnu tók til máls frú Hólmfríður Daníelsson og sneri máli sínu að Stefáni Einarssyni ritstjóra. Þakkaði frúin Stefáni þann mikla skerf, sem hann hefði lagt fram til þjóðræknismála. Bað frú Hólmfríður þingheim hylla Stefán. Var svo gert þegar.

Séra Philip M. Pétursson flutti álit þingnfendar í fjármálum.

Nefndarálit fjármálanefndar

1. Nefndin hefir yfirfarið skýrslur embættismanna, gjaldkera, fjármálaritara og umsjónarmanns eignarinnar á Home St., sem yfirskoðaðar hafa verið af Davíð Björnssyni og Jóhanni T. Beck, og leggur til, að þær verði samþykktar eins og þær liggja fyrir.

2. Nefndin leggur til, að íslenzku blöðunum, Heimskringlu og Lögbergi, verði veittur sami styrkur og síðastliðið ár, $250.00 til hvors blaðs.

3. Þar sem að lýst hefir verið á þinginu, að gröf Gests Pálssonar, skálds og rithöfundar, sé fundin, og þar sem að er í undirbúningi að gefa út heildarútgáfu af ritum hans á Íslandi, leggur nefndin til, að Þjóðræknisfélagið leggi fram fjárstyrk og að leitað verði til deilda félagsins um að leggja fram fjárstyrk til stofnunar sjóðs í þeim tilgangi að reisa merki til minningar um skáldið á gröf hans.

4. Nefndin leggur til, að fulltrúanum vestan að frá Vancouver verði veittur styrkur upp í ferðakostnað, eins og hefir verið gert að undanförnu, sem nemur $50.00.

5. Nefndin vill vekja athygli manna á yfirlýsingu féhirðis í sambandi við styrktarfélaga, sem þegar hefir fengið góðar undirtektir, og vill hvetja menn, þar sem möguleikar og kringumstæður leyfa, að gerast styrktarmeðlimir á þann hátt sem bent er á. Enn fremur vill nefndin benda á, að menn geta gerzt ævifélagar og vill hvetja sem flesta til þess!

Á þjóðræknisþingi, 25. febr. 1959.
Undirritað af:

P. M. Pétursson
Árni Brandsson
W. J. Lindal.

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að nefndarálitið yrði borið upp lið fyrir lið. Var svo gert, og hlutu allir liðir samþykki, svo og nefndarálitið í heild.

Þá tóku til máls þeir Guðmundur Grímsson, fyrrum yfirdómari í Norður-Dakota, og Valdimar Björnsson, fjármálaráðherra Minnesotaríkis. Fluttu þeir þingheimi kveðjur og árnaðaróskir.

Guðmann Levy bar fram tillögu þess efnis, að Þjóðræknisfélagið sendi hr. Ásmundi Guðmundssyni biskupi Íslands kr. 2500.00 vegna sjóslysanna við Ísland. Var tillagan þegar samþykkt.

6. FUNDUR

hófst kl. 2.30 e. h. miðvikud. 25. febrúar.

Dr. Valdimar J. Eylands flutti skýrslu þingnefndar í útbreiðslumálum.

Skýrsla útbreiðslumálanefndar

1. Þingið þakkar forseta sínum, dr. Beck, hið mikla og óeigingjarna starf, sem hann hefir unnið á árinu, í þágu útbreiðslumála félagsins.

2. Þingið þakkar meðlimum félagsins og öðrum, sem með myndasýningum, ræðuhöldum, eða á annan hátt hafa stuðlað að því að útbreiða þekkingu á íslenzkum málum og menningu á umliðnu ári.

3. Þingið þakkar öllum þeim, sem á árinu hafa hjálpað börnum og unglingum til að læra að lesa íslenzka tungu og til þess að læra íslenzk ljóð og söngva, og hvetur deildir sínar til að örva þá viðleitni eftir mætti. Einnig felur þingið væntanlegri stjórnarnefnd að athuga möguleika á því að efna til samkeppni meðal ungmenna í söng og framsögn íslenzkra ljóða í sambandi við næsta ársþing félagsins.

4. Þingið gleðst yfir fréttum, sem berast af góðum árangri af kennslu próf. Haralds Bessasonar og vaxandi aðsókn að námsskeiðum hans í íslenzku.

5. Þingið felur stjórnarnefnd félagsins að veita deildum aðstoð við útvegun litog hreyfimynda, og annars fræðsluefnis um íslenzk mál, sem að gagni mætti koma á fundum og samkomum. Einnig mælist þingið til þess við meðlimi stjórnarnefndar, að þeir heimsæki deildir félagsins á komandi ári, eins oft og slíkum heimsóknum verður við komið.

6. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd að athuga möguleikana á því að fá hingað vestur til afnota hreyfimynd þá, er prófessor Finnbogi lét taka hér í byggðum vorum, með atbeina félags vors, og nú mun í vörzlu hans á Íslandi.

7. Þingið mælist til þess við alla meðlimi félagsins, að þeir haldi fram málstað íslenzku vikublaðanna eftir mætti og stuðli að útbreiðslu þeirra.

S. Eymundsson
Mrs. Margret Goodman
Mrs. Kristín Thorsteinsson
T. Böðvarsson
Valdimar J. Eylands.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði borin upp lið fyrir lið. Var svo gert, og hlutu allir liðir samþykki, svo og nefndarálitið í heild.

Þá var gengið til kosninga í stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins. Eftirtaldir hlutu kosningu:

Richard Beck, forseti,
Philip M. Pétursson, varaforseti,
Haraldur Bessason, ritari,
Walter J. Lindal, vararitari,
Grettir L. Johannson, féhirðir,
Hólmfríður Daníelsson, varaféhirðir,
Guðmann Levy, fjármálaritari,
Ólafur Hallson, varafjármálaritari,
Ragnar Stefánsson, skjalavörður.

7. FUNDUR

var haldinn í sambandi við lokasamkomu þjóðræknisþingsins í Sambandskirkjunni á Banningstræti, kl. 8 e. h., miðvikudag. 25. febrúar.

Grettir L. Johannson las nefndarálit allsherjarnefndar.

Nefndarálit allsherjarnefndar

1. Nefndin leggur til, að ritara sé falið að þakka fyrir félagsins hönd, á viðeigandi hátt, allar kveðjur, sem félaginu bárust vegna 40 ára afmælis þess, og þá sér í lagi eftirfarandi:

1. Herra Ásgeiri Ásgerissyni, forseta Íslands, Reykjavík, Iceland;
2. Herra Emil Jónssyni, forsætisráðherra Íslands, Reykjavík, Iceland;
3. Hr. Ásmundi Guðmundssyni, biskup Íslands, Reykjavík, Iceland;
4. Dr. Þorkeli Jóhannessyni, rektor Háskóla Íslands, Reykjavík, Iceland;
5. Hr. Thor Thors, ambassador Íslands, 1906-23rd Street N. W., Washington 8, D.C.;
6. Þjóðræknisfélagi Íslands, Reykjavík, Iceland;

7. Herra Helga P. Briem, ambassador Íslands, Kronprinzenstrasse 4, Bad Godesberg, Germany;

8. Bishop Charles Venn Pilcher, Sydney, Australia;

9. Gerði og Árna Bjarnarsyni, Akureyri, Iceland;

10. Hr. skólastjóra Steindóri Steindórssyni frá Hlöðum, Akureyri, Iceland;

11. Mrs. Jakobínu Johnson, Seattle, Wash.;

12. Rev. Albert Kristjánsson, Blaine, Wash.;

13. Dr. Árna Helgason, Consul of Iceland, 1152 Isabella Avenue, Wilmette, Ill.;

14. Hon. Birni Björnsson, Consul of Iceland, 4454 Edmund Boulevard, Minneapolis;

15. Rev. Guðmundi P. Johnson, Seattle, Wash.;

16. Mr. Ólafi Bjarnason, Seattle, Wash.;

17. Dr. Áskatli Löve, Montreal, Quebec;

18. President George W. Starcher, University of N. Dakota, Grand Forks, N.D.;

19. Hr. Árna G. Eylands, Oslo, Norway.

2. Þjóðræknisfélagið þakkar hinum virðulega gesti, Hon. Valdimar Björnson, ríkisféhirði Minnesota, komu hans og margvíslegan stuðning hans í þjóðræknismálum og árnar honum og fjölskyldu hans góðs gengis og gæfu.

3. Þjóðræknisfélagið vottar Guðrúnu Á. Símonar innilega þökk fyrir heimsókn hennar á s. l. hausti og ágætar söngsamkomur hennar á vegum félagsins.

4. Þjóðræknisfélagið vottar Ragnari A. Stefánssyni þakklæti sitt fyrir margra ára óeigingjarnt starf sem skjalavörður félagsins og árnar honum allrar blessunar.

5. Nefndin leggur til, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið að ganga frá öllum fundargjörningum, sem ólokið er.

Nefndarálitið var samþykkt með þeirri viðbót, að séra Erik Sigmar og herra Walter Johannson skyldi þakkað fyrir framlag á hinu fertugasta þjóðræknisþingi.

Að skemmtifundi loknum bar ritari, Haraldur Bessason, fram þá tillögu fyrir hönd stjórnarnefndar Þjóðræknisfélagsins, að hið fertugasta þjóðræknisþing kysi sem heiðursfélaga Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi þá dr. Valdimar J. Eylands, prest í Winnipeg, og dr. Þorkel Jóhannesson, rektor Háskóla Íslands. Tillagan var studd af þeim Guðmanni Levy og Gretti L. Johannson og var samþykkt með dynjandi lófataki þinggesta.

Dr. Valdimar J. Eylands þakkaði þann heiður, sem honum hefði verið sýndur, með snjallri ræðu.

Að því búnu sagði forseti Þjóðræknisfélagsins, dr. Richard Beck, hinu fertugasta þjóðræknisþingi slitið.

Richard Beck, forseti
Haraldur Bessason, ritari.

Valdi Borgfjörð
Bjarni Sigvaldason
Elín Einarsson
Thorbjörg Sigurdson
Þórarinn Gíslason
S. I. Sigvaldason
Þorgrímur Pálsson
Kr. A. Kristinson
Elli Guðmundson
Eiríkur Bjarnason
Herdís Eiríksson
Jón Pálsson
Valdimar Pálsson
Gunnlaugur K. Oddson
Ragnar Karvelson
Guðrún Magnússon
Stella Einarsson
Lára Sigvaldason
Jón Gunnarsson
S. O. Oddleifsson
Franklin Johnson
Guðni Sigvaldason
Lóa Guðmundsson
Jódís Brandsson
Aðalbjörg Sigvaldason
John Abrahamson
Valgerður Nordal
Björn Goodman
Margrét Lífman
Indíana Kristinson
Hallur Johnson
J. G. Skúlason
Kristjón Sigurðsson
Emily Vigfusson
Guðmundur Sigvaldason
Helgi Johnson
S. A. Sigurdson
Sigurlaug Eyjólfson
Guðrún Vídal
S. S. Johnson
G. J. Magnuson
Kr. Th. Johnson
Laugi Johnson
Númi Snæfeld
O. C. Ólafsson
Gestur Vídal
Sigurrós Vídal
Jón Baldvinson
Helgi Helgason
Árni Brandsson
G. Th. Björnson
Guðríður Gíslason
Oddur Ólafsson
Helgi Þórðarson
Emil Björnsson
Valdi Benediktson
Sam Þorkelsson
Kristjón Þórarinson
Oli Olafsson
S. S. Skúlason
Einar Johnson
Mrs. Sigríður Kristjánss.
Sigríður Sigvaldason
Björn Arnason
Brandur Finnsson
Elín Floyd
Betrice Martin
Haraldur Sigurðsson
Ragnar Guðmundson
Thorður Anderson
Jón Jónsson
Bjarni Jakobsson

Deildin „Gimli", Gimli, Man.

Mrs. Kristín Thorsteinsson, forseti
Mrs. Elín Sigurdsson,

varaforseti
Ingólfur N. Bjarnason, skrifari
Mrs. I. N. Bjarnason, varaskrifari
W. J. Arnason, gjaldkeri
Mrs. W. J. Arnason, varagjaldkeri
Hjálmur V. Thorsteinsson, fjármálaritari
Mrs. John Stevens, varafjármálaritari
Mrs. Helgi Stevens, skjalavörður

Meðlimaskrá:

Guðjón W. Arnason
Mrs. G. W. Arnason
Ted K. Arnason
Miss Sæunn Bjarnason
Helgi Benediktsson
Harold Bjarnason
Mrs. Harold Bjarnason
Oli Bjarnason
G. B. Bjarnason
Sveinn Björnsson
Mrs. Helga Demedash
Pálmi F. Einarsson
Barney Egilson
Mrs. Barney Egilson
Harry Einarsson
Mrs. Harry Einarsson
Einar S. Einarsson
Mrs. E. S. Einarsson
Ingi Einarsson
Mrs. Ingi Einarsson
Einar A. Einarsson
August Elíasson
Mrs. August Elíasson
S. E. Eyjólfson
Mrs. S. E. Eyjólfson
Mrs. G. Eyjólfson
Mrs. Sigrun Gíslason
Kjartan Geirholm
Mrs. Kjartan Geirholm
Adolf Holm
Mrs. Adolf Holm
Miss M. Halldórsson
Miss S. Hjartarson
Dr. A. B. Ingimundson
Mrs. A. B. Ingimundson
J. V. Johnson
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Mrs. Pálmi Jóhannson
Oli P. Josephson
Mrs. O. P. Josephson
Dr. Jonas G. Johnson
Mrs. Elín Kristjánsson
Olafur N. Kardal
Mrs. O. N. Kardal
Ted Kristjánsson
Kristján N. Kárason
Lestrarfélagið „Gimli"
G. B. Magnusson
G. E. Narfason
Mrs. G. E. Narfason
B. Frank Olson
Baldur Peterson
Guðmundur Peterson
Dóri Peterson
Mrs. Dóri Peterson
Mrs. Lauga Peterson
P. S. Pálsson
Mrs. Emma Von Renesse
Miss Sigurbjörg Stefansson
Mrs. Margrét Sigurdsson
Björn Sigurdsson
Sam Sigurdsson
Jóhann Sæmundsson
Miss Guðrún Sigurdsson
Mrs. Ingibjörg Sveinsson
S. Th. Sveinsson
Helgi Stevens
Mrs. Norman K. Stevens
Mrs. L. Stevens
Valdimar Stefansson
Mrs. V. Stefansson
Eric Stefansson, M.P.
Mrs. Eric Stefansson
Mrs. F. E. Scribner
Oli Thorsteinsson
Mrs. Oli Thorsteinsson
Mrs. Guðrún Thompson
Mrs. Lára Tergesen
Mrs. H. R. Tergesen
Miss J. V. Thordarson
Björgvin Thordarson

Deildin „Frón", Winnipeg

Forseti:
Heimir Thorgrímsson
Varaforseti:
Steindór Jakobsson
Skrifari:
Próf. Haraldur Bessason
Varaskrifari:
Valdimar Lárusson
Gjaldkeri:
Jochum Ásgeirsson
Varagjaldkeri:
Mrs. S. E. Björnsson

Perth's
CANADA'S LARGEST
CLEANSING INSTITUTE
Phone SUnset 3-7261

Fjármálaritari:
Gunnar Baldvinsson
Varafjármálaritari:
G. Finnbogason
Bókavörður:
Mrs. Ólína Johnson.

Meðlimir

Ævifélagar:
Grettir L. Johannson
Séra Philip M. Pétursson
Walter Johannson
Grettir Eggertson
Guðmann Levy
Anna M. Levy
Mrs. B. E. Johnson
Eric H. Ísfeld.

Ársfélagar:
Mrs. Sigríður Árnason
Harold Axdal
Hannes Anderson
Mrs. S. Anderson
Jón Ásmundsson
Jochum Ásgeirsson
Mrs. Jochum Ásgeirsson
Oddný Ásgeirsson
Soffía Benjamínsson
Jóhann Th. Beck
Svanhvít Beck
Shirley G. Black
Rafnkell Bergson
Andrés Björnsson
B. E. Björnsson
Gunnar Brynjólfsson
Davíð Björnsson
Rósa Björnsson
H. Björnsson
Skúli Böðvarsson
O. G. Björnsson
Guðrún Brandson
Ásgerður Brandson
Haraldur Bessason
Ásgerður Bessason
Ingibjörg Butler
Ólafur Björnsson, Seattle
Guðrún Baldvinsson
Gunnar Baldvinsson
Marja Björnsson
Dr. Sveinn Björnsson
Jóhannes Christie
Friðmunda Christie
Jóhanna Cooney
Jón Christopherson
H. F. Danielson
Mrs. H. F. Danielson
Lína Dunning
Mrs. R. Davidson
Gestur Davidson
C. O. Einarsson
Árni G. Eggertson, Q.C.
Maja Eggertson
Stefanía Eydal
Gunnar Erlendsson
Kristinn Einarsson
Kristinn Eyjólfsson
Magnús Elíasson
Jens Elíasson
Hávarður Elíasson
Guðrún Eyjólfsdóttir
Ólavía Finnbogason
G. Finnbogason
Fred Friðfinnsson
Mrs. Trausti Friðriksson
Victor Freeman
Þorvaldur Gíslason
Hallbera Gísladóttir
Hjálmar Gíslason
J. S. Gillies
Mrs. J. S. Gillies
Olgeir Gunnlaugsson
Magnús Gunnlaugsson
Matta Gunnlaugsson
Kristinn Gunnlaugsson
Carl Hansson
Ben Heiðmann
Karólína Heiðmann
Elín Hall
Árni Bjarnarson
Steindór Steindórsson
Páll Hallson
Th. Hansson
Eric Helgason
Svafa Helgason
Fanney Helgason
Thor Otto Hallson
Jón Hafliðason
Anna Halldórsson
T. L. Hallgrímsson
Jónína Hjálmson
Th. Ísleifson
Mrs. Th. Ísleifsson
Björg Ísfeld
Sigríður Jakobsson
Steindór Jakobsson
Rósa Jóhannsson
Kristín Johnson
S. L. Jóhannesson
Skúli Jóhannsson
Erika Jóhannsson
Ingibjörg Jóhannsson
Bertha Jones
Mrs. Jóhanna Jónasson
Ingibjörg Johnson
J. G. Jóhannsson
Ingibjörg Johnson
M. Johnson
Ólína Johnson

Ásmundur Jónsson
Mrs. Á. P. Jóhannsson
Dr. Björn Jónsson
Jón Jóhannsson
Christine Jóhannsson
Veiga Johnson
Hlaðgerður Kristjánsson
J. F. Kristjánsson
Mrs. J. F. Kristjánsson
Mrs. Lúðvík Kristjánsson
J. J. Líndal
Una Th. Líndal
W. J. Líndal
H. V. Lárusson
Ari G. Magnússon
Sumarliði Matthews
Kristján Mikkelsson
Inga Mikkelsson
Þorsteinn Mýrmann
K. Norman
Jakobína Nordal
Benedikt Ólafsson
Snorri Olson
Guðrún Ólafsson
Óli Ólafsson
Dr. Tryggvi J. Oleson
Elva Oleson
Soffía Oddson
Óli Ólafsson
Jónína Olson
Margrét Paulson
William Paulson
Guðbjörg Paulson
Sigríður Phepps
Þórey Pétursson
Hólmfríður Pétursson
Margrét Pétursson
Ólafur Pétursson
Pétur J. Pétursson
Thorvaldur Pétursson
P. S. Pétursson
Hannes J. Pétursson
Margrét Sigurðardóttir
Rósa Sigfússon
Pétur Stephanson
Björn Stephanson
Bergljót Sigurðsson
Guðbjörg Sigurðsson
Halldór Sigurðsson
Rannveig Sigurðsson
Regina Sigurðsson
Mrs. Sigríður Sigurðsson
Sigurþór Sigurðsson
María Sigurðsson
Guðm. A. Stefánsson
Ragnar Stefánsson
Stefán Stefánsson
Hans M. Sveinsson
Guðrún Sveinsson
Björgúlfur Sveinsson
Mrs. J. B. Skaptason
Ingi Sveinsson
Líney Sveinsson
Kristín Sveinsson
Sigurbjörn Sigurðsson
Emma Thorvaldsson
Soffanías Thorkelsson
Valgerður Thorsteinsson
Th. Thorsteinsson
Mrs. A. Thorgrímsson
Heimir Thorgrímsson
Laufey Thorgrímsson
Margrét Thorbergsson
Valdheiður Thorláksson
Thor Thorsteinsson
Thor Viking
Ólöf Viking
Carl Vopni
Helgi Westmann
Thorgerður Thordarson
H. G. Stadfeld

Meðlimaskrá deildarinnar „Brúin", Selkirk, Man. 1960

Embættismenn:
Forseti:
Friðrik E. Nordal
Varaforseti:
Ásta Eiríkson
Skrifari:
Guðrún Vigfúsdóttir
Varaskrifari:
Sigrún Nordal
Féhirðir:
Allie Goodbrandson
Varaféhirðir:
Óla Magnússon
Fjármálaritari:
Márus Benson
Bókavörður:
Friðrik Nordal.

Meðlimir:
Thóra Austman
Birgitta Björnson
Kristinn Goodman
Margaret Goodman
Jóhanna Goodman
Rúna Ísfeld
Vigdís Johnson
Sigurbjörg Johnson
Dr. Óli Johnson
Gestur Jóhannesson

P. Jóhannesson
Olgeir Jóhannesson
Freida Lyons
Rúna Magnússon
Einar Magnússon
Séra Sigurður Ólafson
Ingibjörg Pálson
Jafeta Skagfjörd
W. P. Thorsteinson
Ásta Sveinsson
Pétur Thorsteinsson
Einar Thorwaldson

Deildin „Lundar", Lundar, Man.

Forseti:
Sr. Jón Bjarman
Varaforseti:
Kári Byron
Skrifari:
Gísli S. Gíslason
Varaskrifari:
Ólafur Hallson
Gjaldkeri:
Dan. J. Líndal
Varagjaldkeri:
A. Jörundson
Yfirskoðunarmaður:
K. Byron
Bókavörður:
Guðrún Eyjólfsdóttir
Eignavörður:
Ágúst Eyjólfsson

Meðlimir:
Ágúst og Guðrún Eyjólfsson
Sr. Jón og Hanna Bjarman
Kári og Anna Byron
Dan og Margrét Líndal
Mrs. Kristín Pálson
Mrs. Ásta Sigurðsson
Ragnheiður Magnússon
J. K. Jónasson
A. Jörundson
Beggi Eiríksson
Ólafur og Guðrún Hallson
Albert Thorgilsson
Sigrún Johnson
Oddur H. Oddson
G. J. Sigurðsson
Gísli S. Gíslason
Jón A. Björnson
Hjörtur Hjartarson
Dr. G. Paulson
Ási og Gíslína Freman
Mike Halldórsson
Margrét Johnson
Eiríkur Scheving
Rannveig Guðmundson
Skúli og Guðrún Sigfússon
Jón H. Thorgilson
Einar Jónasson
Margrét Hofteig,

„Ströndin", Vancouver, B.C.

Meðlimir:
Óli Anderson
E. Árnason
Nói Bergman
Mrs. Nói Bergman

Th. Bergman
Mrs. Á. Björnsson
Bert J. Björnsson
B. Brynjólfsson
Séra E. S. Brynjólfsson
Frú E. S. Brynjólfsson
Mrs. Inga Egilsson
E. Elíasson
Mrs. G. Erickson
Mrs. Rúna Erickson
S. Eymundsson
Mrs. S. Eymundsson
Mrs. Carl Finnbogason
G. Friðrikson
Mrs. G. Friðrikson
Dr. E. J. Fridleifson
G. G. Gíslason
G. F. Gíslason
G. J. Guðmundson
J. Guðmundson
Snorri Gunnarsson
Mrs. Snorri Gunnarsson
Miss Bára Guðlaugsson
Miss Rósa Guðmundsson
Mrs. E. F. Hall
H. J. Halldórsson
Mrs. Anna Harvey
Geirjón Helgason
Mrs. Geirjón Helgason
Oscar Howardson
Th. Ísdal
C. H. Ísfjörð
Mrs. C. H. Ísfjörð
G. Jacobson
Mrs. G. Jacobson
Thorir Jacobson
Mrs. Thorir Jacobson
Egill Johnson
Mrs. Egill Johnson
Mrs. Helga Johnson
H. B. Johnson
Mrs. H. B. Johnson
J. S. Johnson
Sig. Johnson
Mrs. Sig. Johnson
Hákon Kristjánsson
Torfi Leóson
F. O. Lyngdal
Kr. Ólafsson
Mrs. Sigr. Olsen
Mrs. Sigr. Reykjalín
Jóhann Sigmundsson
Mrs. Lóa Skúlason
Gunnbjörn Stefánsson
Sig. Stefánsson
Oscar Sveinsson
B. Thorlacius
L. H. Thorlaksson
Mrs. F. Thorsteinsson
O. B. Thornton.

Stjórn:
S. Eymundsson, forseti
E. S. Brynjólfsson, skrifari
C. H. Ísfjörð, féhirðir og auglýsingastjóri.

„Aldan", Blaine, Wash.

Embættismenn:
Forseti:
Sr. Albert E. Kristjánsson
Varaforseti:
Anna Kristjánsson
Skrifari:
Dagbjört Vopnfjörð
Varaskrifari:
Herdís Stephanson
Féhirðir og skjalavörður:
Jóhann J. Straumfjörð
Varaféhirðir:
Jón Laxdal.

Meðlimir:
Elísabet Arngrímson
Sigurjón Björnsson
Ágúst G. Breiðfjörð
Rósa Cooper
Bertha Danielson
Elín Guðbrandson
Guðm. Guðmundson
Gísli Guðjónsson
Hólmfríður Gujónson
Magnús Guðlaugson
Solveig Johannson
Sr. Guðm. P. Johnson
Margrét Johnson
Rúna Johnson
Thorbjörg Johnson
Sr. A. E. Kristjánsson
Anna Kristjánsson
Jón Laxdal
Kristín Lindal
Anna Lyngholt
Dr. H. S. Sigmar
Margrét Sigmar
Mrs. B. Sölvason
Einar Símonarson
Helgi Steinberg
Kristín Steinberg
Herdís Stephanson
Jóhann J. Straumfjörð

Belle Straumfjörð
Sólveig Sveinsson
Dagbjört Vopnfjörð.

Deildin „Iðunn", Leslie, Sask.

Páll Guðmundsson
Ásgeir Gíslason
Skúli Björnsson
Rósmundur Árnason

Mrs. B. Axfjörð
Th. Guðmundsson
Jóhann Gíslason
Jón Jóhannesson
Guðmundur Stefánsson
Sigurður Sigurðsson.

Deildin „Ísland", Morden, Man.

Stefán G. Einarson

Óscar Gillis
Ragnar Gillis
Mrs. Louisa Gíslason
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Óli Lindal
Mrs. Freda Lindal
Jóhann P. Tómasson
Thómas Thomasson
Mrs. K. I. Thomasson
Jónathan Thomasson.

Auglýsingaskrá Tímaritsins

(Index to Advertisers)